STRIPSCHRIFT

GUIDO VAN DRIEL
HIC SUNT LEONES

NUMMER 366 * €5,99

TOM BOUDEN

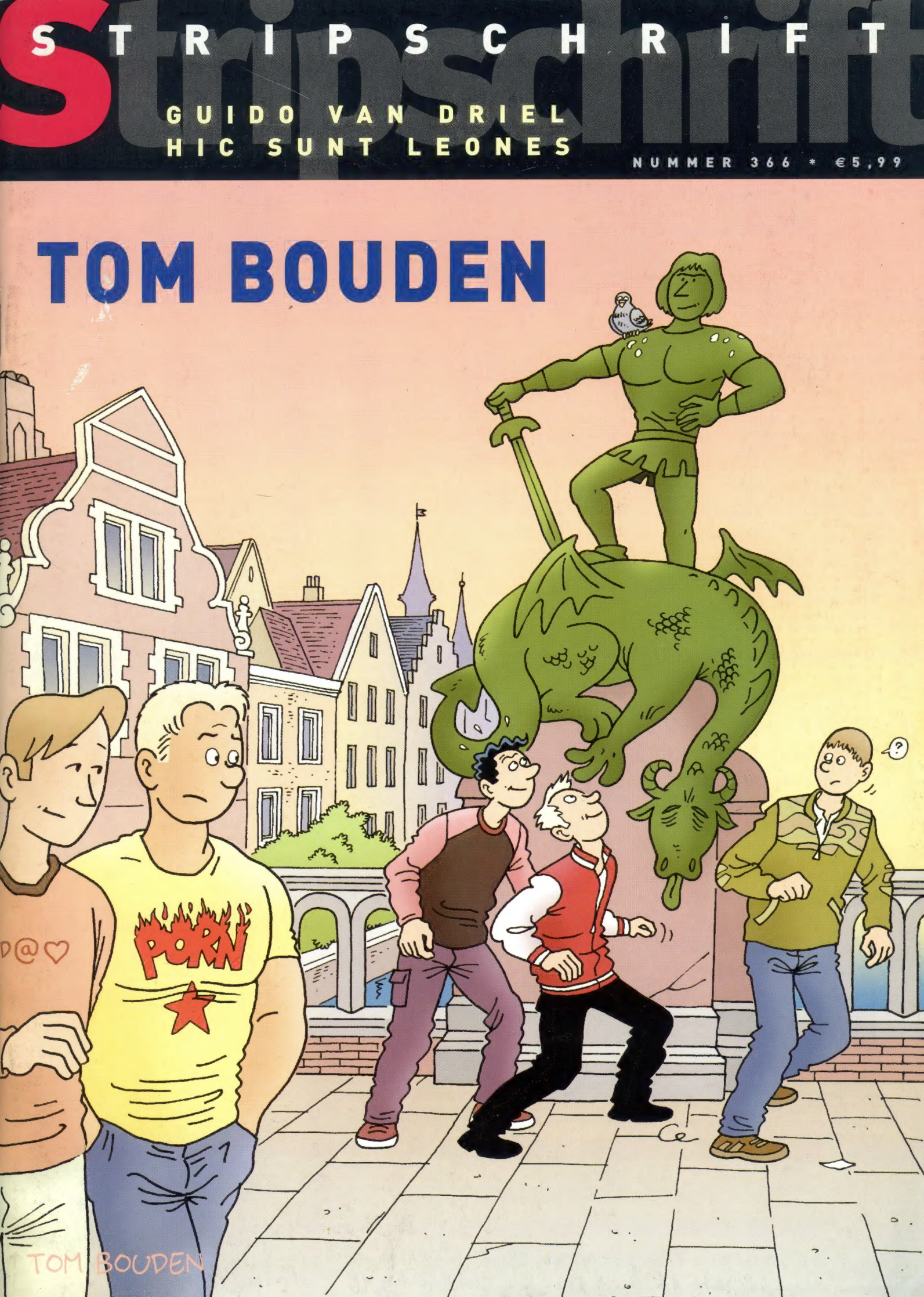

STRIPSCHRIFT JAARGANG 36 door Arco van Os

N.B. Overal waar twee getallen door een 'slash' worden gescheiden staat het eerste getal voor het nummer van Stripschrift binnen de 36e jaargang en het tweede voor de pagina in dat nummer waarop het artikel/de recensie een aanvang neemt. Diverse rubrieken zoals 'Actua', 'Valreep', 'En verder...' en 'Heinz Service Spread' - zijn niet in deze index opgenomen. Op onze website *Stripschrift Online* (*www.stripschrift.nl*) kan via de databank uiteraard meer in detail worden gezocht.

ARTIKELEN/INTERVIEWS

Aldipress: zie Voetbalstrips
Barreveld, Jan Dirk: zie Comic House
Beckham, David: zie Voetbalstrips
Belgisch Centrum van het Beeldverhaal: zie Brussel
Bernard Prince (Brief: *Aalpol*) 07/49
Biddeloo, Karel (*Merho*) 05/05
Big Baby: zie Burns, Charles
Black Hole: zie Burns, Charles
Blake en Mortimer: zie Sente, Yves
Boer, Berny: zie Stripwinkeliers
Boumans, Karel (Brief: *Moonen*) 02/42
Brussel (*Ribbens*) 05/10
Burns, Charles (*Breedveld*) 06/10
Busch Museum, Wilhelm (*Sanders*) 05/24
Buying, Hans: zie Comic House
Chabosy, Laurent (*Apeldoorn*) 05/20
Christmas Carol, A (*Apeldoorn*) 08/18
Classics Illustrated (*Ribbens*) 05/28
Coenen, Jules (*Van Schuijlenburg*) 02/09
Comic House (*Mirck*) 07/24
Cordelia: zie Heremans, Inge
Davis, Jack: zie Christmas Carol, A
Dickens, Charles: zie Christmas Carol, A
Dierssen, Andreas: zie Voetbalstrips
Disney, Walt (*De Kruijf*) 02/20
Disney, Walt: zie Nierva, Ricky
Ditmar, Van: zie Stripwinkeliers
Dongen, Peter van (*Breedveld*) 08/10
Donjon: zie Chabosy, Laurent
Driel, Guido van: zie Voetbalstrips
Driel, Toon van: zie Voetbalstrips
Dufaux, Jean (*Van Merriënboer*) 08/26
Duistere steden, De: zie Peeters, Benoît
Ero-strips (*Sanders*) 02/23
FC Knudde: zie Voetbalstrips
Finding Nemo: zie Nierva, Ricky
Flessel, Craig: zie Christmas Carol, A
Gemma Bovery: zie Simmonds, Posy
Gergely, Tibor: zie Gouden boekjes
Gouden boekjes (*Van Cleef/Sanders*) 01/30
Gremmen, Mars: zie Comic House
Hector Umbra: zie Oesterle, Uli
Heremans, Inge (*Breedveld*) 04/10
Hergé (ps): zie Remi, Georges
Heuet, Stéphane (*Acohen*) 04/16
Huddleston Slater, Jos: zie Stripwinkeliers
Ilah (ps): zie Heremans, Inge
Illustrated Classics: zie Classics Illustrated
Jan Kaman: zie Voetbalstrips
Joustra, Hansje: zie Stripwinkeliers
Juillard, André: zie Sente, Yves
K., Ulf: zie Voetbalstrips
Kleijne, Gertjan: zie Comic House
Kolk, Hanco: zie Comic House
Kolkman, Ad: zie Comic House
Knol, Klaas: zie Stripwinkeliers
Krantenstrips (*Apeldoorn*) 01/22
Kuifje: zie Remi, Georges en Brussel
Kurtzman, Harvey: zie Christmas Carol, A
Lawrence, Don (*Lodewijk/Sharp*) 01/10
Lodewijk, Martin (*Van Os*) 03/28
Mad (*Apeldoorn*) 02/26
Matena, Dick (*Breedveld*) 03/12
Matena, Dick: zie Christmas Carol, A
Mathesdorf, Lutz: zie Voetbalstrips
McCay, Winsor (*Apeldoorn*) 04/26
Meij, Bert van der: zie Comic House
Metin Seven: zie Comic House
Neerbos, Susan van: zie Stripwinkeliers
Nierva, Ricky (*Schavemaker*) 03/24
Niezen, Marieke: zie Stripwinkeliers
Oesterle, Uli (*Mirck*) 06/22
Op zoek naar de verloren tijd: zie Heuet, Stéphane
Peeters, Benoît (*De Weyer*) 07/34
Ottens, Peter: zie Stripwinkeliers
Persepolis (*Captain*) 07/32
Playboy-cartoons (*Apeldoorn*) 07/18
Plijnaar, Wilbert: zie Comic House
Proust, Marcel: zie Heuet, Stéphane
Raadsel, Het: zie Stripwinkeliers
Rampokan: zie Dongen, Peter van
Remi, Georges (*Ribbens*) 02/20
Remi, Georges: zie Brussel en Peeters, Benoît
Requiem Fortissimo (Brief: *Naber*) 07/49
Reve, Gerard: zie Matena, Dick
Rijnbergen, Rinus: zie Stripwinkeliers
Rob Palland: zie Bernard Prince
Rosinski, Grzegorz: zie Sente, Yves
Roth, Arnold: zie Christmas Carol, A
Ryssack, Eddy (*Leemans*) 01/07
Satrapi, Marjane: zie Perspolis
Schoonens, Jacquelina: zie Stripwinkeliers
Schröter, Guido: zie Voetbalstrips
Schuiten, François: zie Peeters, Benoît
Scott, Walt: zie Christmas Carol, A
Sente, Yves (*De Weyer*) 01/24
Simmonds, Posy (*Mans*) 07/12
Sponholz, Volker: zie Voetbalstrips
Stein, Ingo: zie Voetbalstrips
Stripjournalistiek (Brief: *Lefèvre*) 01/42
Stripjournalistiek (Brief: *Pinceel*) 01/43
Stripjournalistiek (Brief: *De Graeve*) 01/43
Stripjournalistiek (Brief: *De Weyer*) 02/43
Stripmuseum, Het Nederlands (*Stevens*) 03/37
Stripmuseum, Het Nederlands (*Stevens*) 04/22
Stripmuseum, Het Nederlands (*Ribbens*) 04/34
Striptekenen (*Apeldoorn*) 06/28
Stripwinkeliers (*De Kruijf*) 06/18
Stripwinkeliers (Brief: *Ottens*) 07/49
Stripwinkeliers (Brief: *Van Dam*) 08/41
Sturm, James (*Sanders*) 02/12
Takahashi, Yôichi: zie Voetbalstrips
Thompson, Craig (*Breedveld*) 03/20
Trondheim, Lewis (ps): zie Laurent Chabosy
Unstable Molecules: zie Sturm, James
Uunen, Peter van: zie Stripwinkeliers
Veen, Herman van: zie Voetbalstrips
Voetbalstrips (*Sanders*) 04/30
Westerveld, Martin: zie Stripwinkeliers
Zee, Bas van der: zie Stripwinkeliers

STRIPS/ILLUSTRATIES

Archief Dick Matena (2 blz.)(Matena) 08/24
Archief Don Lawrence (8 blz.)(Lawrence) 01/14
Archief Kuifje en de stad (4 blz.)(Hergé) 05/14
Archief Hector Umbra 2 (2 blz.)(Oesterle) 06/26
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 02/03
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 03/03
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 04/03
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 05/03
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 07/05
De Heij (1 strook)(Fred de Heij) 08/03
Martin Lodewijk 65 jaar (9 blz.)(Walthéry, Leemans, Jippes, Kuijpers, Heuvel, De Wit, Leever, Merho, De Boer, Kubert, Kolk, Van Kooten, Oosterwijk, Bruynesteyn, Oosterveer, Derks, Kruis) 03/28
Olympische Spelen-kijkplaten ('80, 2 stuks)(De Smet) 05/06
Olympische Spelen-kijkplaten ('80, 2 stuks)(De Smet) 06/04
Vast Chasm, The (2 blz.)(Sturm) 02/18

RECENSIES: BOEKEN

Agent 327 18 (Lodewijk, M)(*De Kruijf*) 01/34
Ansje Tweedehansje ingenaaid (Hondius, Scherlei)(*Deekman*) 07/44
Archie, de man van staal 10 (Bus, Amor Vincit Omnia)(*De Kruijf*) 05/35
Art of Comic Book Inking, The 1 en 2 (Martin, Dark Horse)(*Apeldoorn*) 06/28
Belang van Ernst, Het (Bouden/Wilde, Atlas)(*Mans*) 05/39
Blankets (Thompson, Top Shelf)(*Breedveld*) 03/22
Bloedwinter (Bleda, Prestige)(*De Kruijf*) 07/41
Bob Evers 1 (Van Oudenaarden/Jonker, Arboris) (*Ligger*) 08/32
Boeman, De 1 (Lebeault/Filippi, Dupuis)(*De Kruijf*) 02/37
Boot & Van Dijk 1 (Sparreboom, Fortmedia) (*Ribbens*) 08/34
Chocolade met Franse frietjes (Trillo/Bobillo, Prestige)(*Thomassen*) 01/36
Classics Illustrated - A Cultural History, with Illustrations (Jones jr., McFarland)(*Ribbens*) 05/28
Comics Since 1945, The (Walker, Abrams) (*Apeldoorn*) 01/22
Coraly Valley 1 (Lenaerts/Taymans, Casterman) (*De Kruijf*) 02/38
Dagboek van een bos 11 (Servais, Dupuis)(*Moors*) 01/37
Deken van sneeuw, Een (Thompson, Oog & Blik/ Atlas)(*Mirck*) 05/33
DC Comics Guide to Inking Comics, The (Janson, Watson-Guptill)(*Apeldoorn*) 06/28
DC Comics Guide to Pencilling Comics, The (Janson, Watson-Guptill)(*Apeldoorn*) 06/28
DC Comics Guide to Writing Comics, The (O'Neil, Watson-Guptill)(*Apeldoorn*) 06/28
Deserteur, De 1 (Obion/Kris, Silvester)(*Booms*) 06/38
Donald Duck, De grappigste avonturen van 4 (Heymans/Diverse scenaristen, Sanoma) (*Van Cleef*) 04/37
Donald Duck, De grappigste avonturen van 5 (Milton/Verhagen/Geradts, Sanoma)(*Van Cleef*) 07/41
Duistere steden, De 11 (Schuiten/Peeters, Casterman)(*De Kruijf*) 06/34
Duivels complot (Taymans/Delperdange, Casterman)(*De Kruijf*) 02/38
Duivels van Alexia, De 1 (Ers/Dugomier, Dupuis)(*Mirck*) 03/43
Ethan Ringler - Federal Agent 1 (Mezzomo/ Filippi, Dupuis)(*Bagchus*) 06/36
Ex libris, The (K., Bries)(*Thomassen*) 01/34
F.C. De Kampioenen 31 (Leemans, Standaard) (*Verwer*) 04/38
Fikser (Sacco, Atlas/Oog & Blik)(*Mirck*) 05/36
Franka 18 (Kuijpers, Franka)(*Captain*) 05/32
Geheimen - De slang onder het ijs 1 (Jovanovic/Giroud, Dupuis)(*Booms*) 08/39
Geheim van de tijd 1 (Heuvel/Jonker, M)(*Ligger*) 06/37
Gele kruik, De (Atangan, Atlas)(*Acohen*) 02/38
Girl is mine, The 1 (Gremmen, Silvester)(*Van Cleef*) 05/32
Handenarbeid (Kamagurka, Harmonie/ Van Halewyck)(*Sanders*) 08/36
Headshot 1 (Wilson/Matz, Casterman)(*Sanders*) 02/36
Hector Umbra 1 (Oesterle, Silvester)(*Mirck*) 05/34
Heer Vastenavond van As, De 1 en 2 (Liberge, Dupuis)(*De Haan*) 08/35
Hergé - Zoon van Kuifje (Peeters, Atlas)(*Ribbens*) 02/20
Herman, de lichtrode ridder (Bouden/Duchateau, Oog & Blik)(*De Kruijf*) 01/38
Hoop (Spaey/Safier, Bee Dee)(*Mirck*) 06/36
Howard Blake 1 (Guéra, Glénat)(*Sanders*) 03/45
Huis van Frank L. Wright en andere liefdesverhalen, Een (Cosey, Dupuis)(*De Haan*) 01/34
In de schaduw van geen torens (Spiegelman, Casterman)(*Mirck*) 07/42
In het land van Horus 1 (Dethan, Arboris)(*Sanders*) 03/44
Isaac de piraat 1 (Blain, Oog & Blik)(*Breedveld*) 05/36
Jaguar 3 (Bosschaert/Dufaux, Glénat)(*Thomassen*) 01/37
Janjaap 1 (Vriends, Bries)(*Sanders*) 06/34
Jean Graton tekent Oom Wim 1 (Graton/Joly/ Attanasio, Graton)(*De Kruijf*) 08/32
Je geld of je leven (Stok, Nijgh & Van Ditmar) (*Breedveld*) 01/35
Jimmy van Doren, De nieuwe avonturen van 1 (Desorgher/Desberg/Despas, Glénat)(*Wibier*) 08/38
Jojo 14 (Geerts, Dupuis)(*Sanders*) 08/38
Kak (De Poortere, Bries)(*Sanders*) 08/36
Kameleons, De (Le Henanff/Fabuel, Casterman)(*Sanders*) 04/37
Kim 1 (Swerts/Vanas/Leemans, Standaard) (*De Haan*) 05/37
Kinderen, De (Stassen, Dupuis)(*Breedveld*) 03/41
Laatste jungleboek, Het 1 (Desberg/De Moor/ Reculé, Lombard)(*Van der Nol*) 03/42
Labourdets, De 4 (Graton/Graton, Graton)(*Booms*) 04/39
Lady S. 1 (Aymond/Van Hamme, Dupuis)(*De Kruijf*) 08/33
Leporello (Swarte, Oog & Blik/Harmonie) (*De Kruijf*) 06/35
Leven is een geschenk, Het (Seth, Oog & Blik/ Harmonie)(*Breedveld*) 07/43
Lijf om lijf (Mardon, Dupuis)(*Van der Hoeven*) 04/36
Lucky Luke naar Morris, De avonturen van 1 (Achdé/Gerra, Lucky Comics)(*Sanders*) 07/45
Lucy 1 (Malès/Thirault, Dupuis)(*Bagchus*) 06/34
Mad Art - A Visual Celebration of the Art of Mad Magazine and the Idiots Who Create It (Evanier, Watson Guptill)(*Apeldoorn*) 02/26
McSweeney's Quarterly Concern 13 (Eggers/Ware, McSweeney's/Hamish Hamilton/Penguin)(*Sanders*) 07/40
Merlijn 1 (Sfar/Munuera, Silvester)(*De Leeuwe*) 06/35
Mister O (Trondheim, Bries)(*De Kruijf*) 01/36
Mister President 1 (Clarke, Lombard)(*Sanders*) 08/34
Nan Madol (Raven, Boumaar)(*De Leeuwe*) 08/37
Natasja 19 (Walthéry/Peyo, Marsu)(*Mirck*) 03/40
Neferu de kat (Peni/Trillo, Prestige)(*De Kruijf*) 03/44
Nelson 1 (Bertschy, Dupuis)(*Captain*) 03/42
Nero 163 (Sleen, Standaard)(*Ligger*) 02/34
Oneven orde, De 1 (Teng/Cudra/Miel, Lombard)(*Thomassen*) 02/37
Opwindende gebeurtenissen 8 (Altuna, Satijn)(*Thomassen*) 01/37
Orde van Cicero, De 1 (Malka/Gillon, Glénat) (*Booms*) 06/39
Over de grenzen van de tijd... 1 (Pont/Abolin, Dargaud)(*De Kruijf*) 02/36
Piet en Riet van de Buis 1 (De Kort, M)(*Sanders*) 03/41
Pieter Aspe 1 (Aspe/Van Oppen, Standaard) (*Bagchus*) 08/39
Plannen van Verhofstadt, De (Meynen, House of Books)(*Sanders*) 03/40
Playboy 50 Years - The Cartoons (Hefner/Urry, Chronicle)(*Apeldoorn*) 07/18
Pontiac Review 7 (Pontiac, Oog & Blik)(*Mans*) 05/35
Reizen van Alexander Icaro, De 1 (Roca, Prestige)(*Sanders*) 01/36
Robbedoes en Kwabbernoot 47 (Morvan/ Munuera, Dupuis)(*Ribbens*) 07/44
Rock Mastard 1 (Boucq/Belkrouf, Lombard) (*De Kruijf*) 07/40
Rode Khmer (Séra, Oog & Blik)(*Moors*) 05/33
Spiegels van de tijd, De 1 (Wininger/Delmas, Glénat)(*De Kruijf*) 01/38
Steenstof (Van de Perre, Oogachtend)(*Moors*) 05/38
Superheroes - Joe Kubert's Wonderful World of Comics (Kubert, Watson-Guptill) (*Apeldoorn*) 06/28
Tamino 1 (Maël/Nathal-Gibert, Glénat) (*De Haan*) 03/45
Toen ik nog baas van de wereld was (Conz, Oogachtend)(*Mirck*) 07/42
Topsland (Peters, Bee Dee)(*Mans*) 08/33
Uit de schatkamers van Disney (Tieman, House of Books)(*De Kruijf*) 02/30
Val, De (Davodeau, Dupuis)(*Bagchus*) 04/36
Versteende droom, De 1 (Collignon/Dethan, Glénat)(*De Leeuwe*) 04/38
Victor Vallei, Het leven van 1 (Stanislas/Rullier, Oog & Blik)(*Bakker*) 06/37
Wat Fred niet wist (Hulsing, Zone 5300/Zet.El) (*Stevens*) 06/38
Wilson 3 (Trillo/Fahrer, Casterman)(*Booms*) 04/37
Wilstra 1 (Typex, Oog & Blik/Boumaar)(*Sanders*) 05/37
Wind in de wilgen, De 2 (Plessix/Grahame, Standaard)(*Mans*) 05/38
Winsor McCay - Early Works 1, 2 en 3 (McCay, Checker)(*Apeldoorn*) 04/26
Yoni 1 (Berthet/Yann, Dupuis)(*Van der Hoeven*) 05/39
Yu-Gi-Oh 1, 2 en 3 (Takahashi, Glénat)(*Bakker*) 02/39
Zelfmoordkonijntjes, Het boek van de (Riley, Bzztôh)(*Sanders*) 02/35
Zhong Guo (Hermann/H., Dupuis) (*Van der Hoeven*) 01/35

RECENSIES: VIDEO/DVD

Looney Tunes back in Action (Warner)(*Van der Zouw*) 06/39
Mickey, Donald, Goofy: De drie musketiers (Disney)(*Van Cleef*) 07/41
Scooby Doo! and the Monster of Mexico (Warner)(*Vincent Mirck*) 01/35

RECENSIES: GAMES

XIII (Ubisoft/Dargaud)(*Bakker*) 02/35

COVERS

De covers van de nummers 2, 3a, 3b, 4 en 8 werden speciaal voor Stripschrift gemaakt.

1 Don Lawrence
2 James Sturm
3a Martin Lodewijk
3b Rudy Vrooman (foto)
4 Ilah
5 Hergé
6 Charles Burns
7 Posy Simmonds
8 Peter van Dongen

COLUMNS

01 t/m 08 Ben Bits

DE VIKINGEN KOMEN!

DON LAWRENCE' KARL THE VIKING

DON LAWRENCE TEKENDE DE AVONTUREN VAN KARL THE VIKING VAN 1960 TOT EN MET 1964 VOOR HET LEGENDARISCHE ENGELSE TIJDSCHRIFT LION. IN NEDERLAND WERDEN DE VERHALEN VAN KARL GEDEELTELIJK GEPUBLICEERD IN HET WEEKBLAD SJORS, MAAR NU ZIJN ALLE VERHALEN LUXE GEBONDEN IN DE DON LAWRENCE -THE COLLECTION- REEKS. EEN LUXE SERIE VAN TWAALF ALBUMS, WAARIN -NAAST DE VERHALEN VAN KARL- OOK MEER DAN 30 ANDERE BEKENDE EN ONBEKENDE STRIPS VAN DON LAWRENCE ZIJN VERZAMELD.

ELK DEEL VAN DEZE TWAALFDELIGE REEKS TELT MEER DAN 100 PAGINA'S IN FULL COLOUR EN ZWART-WIT. DE BOEKEN ZIJN GEDRUKT OP LUXE PAPIER EN GEBONDEN IN KUNSTLEER MET GOUDPREEG. DAARNAAST HEEFT ELK ALBUM EEN, SPECIAAL VOOR DEZE REEKS, DOOR DON LAWRENCE GETEKENDE STOF-OMSLAG.

DE LOSSE DELEN KOSTEN EUR 57,50 PER STUK, MAAR INTEKENAARS BETALEN EUR 49,95 PER DEEL EN KRIJGEN DAARBIJ GRATIS EEN COLLECTORSBOX PLUS HET ALBUM DON LAWRENCE VERZAMELD. WANNEER JE INSCHRIJFT OP DE DON LAWRENCE -THE COLLECTION- ONTVANG JE ELKE MAAND EEN NIEUW DEEL. KIJK VOOR DE VOORWAARDEN OP

WWW.DONLAWRENCE.NL

-AANBIEDING VOOR STRIPSCHRIFTLEZERS-

DE COMPLETE REEKS (12 DELEN) MET GRATIS COLLECTORSBOX + HET ALBUM DON LAWRENCE VERZAMELD (TOTALE WAARDE EUR 765,00) VOOR EUR 575,00

→ REDACTIO

Kent u ze nog: reclamestrips van waspoederfabrikanten? De speciale *Quick en Flupke*-afleveringen in de dozen van Ariel, Dreft en Mr. Proper, bij voorbeeld, of *De Gouden Bloem*, een levensgrote *Suske en Wiske*-poster door Dash eind jaren zeventig uitgegeven. Diezelfde poederleverancier liet ook 'illustere' producties maken als *David de Kabouter* en *Honnieponnie*.

Dit verschijnsel inspireerde de Vlaamse stripjournalist Geert de Weyer tot het lanceren van de term 'waspoederdozenstrips'. Hij ergert zich namelijk dood aan de hausse in Vlaanderen aan stripreeksen die geënt zijn op populaire personen (Kim Clijsters, De Pfaffs, De Planckaerts), popbandjes (K3, X!nk) of tv-series (*F.C. De Kampioenen, W817, Pieter Aspe*). Sterker nog, ze worden uitgegeven door serieuze (strip)uitgevers als Standaard, Dupuis, The House of Books en Van Halewyck. De Weyers grootste bezwaar is dat deze uitgevers niet investeren in kwaliteit of artistiek talent want deze 'waspoederdozenstrips' stellen inhoudelijk gezien niets voor – maar alleen belangstelling hebben voor het handeldrijven. In zijn ogen verkleutert het Vlaamse striplandschap erdoor. Had De Weyer in Nederland gewoond, dan had hij nergens last van. Deze hedendaagse Vlaamse strips zijn in winkels amper verkrijgbaar. Laat staan dat er bij ons sprake is van een stortvloed aan Nederlandse waspoederdozenstrips. Terwijl er keuze genoeg is: Frans Bauer, De Tokkies, La Brard, Idols, Kane, Baantjer, GTST...

Tot nu toe zijn we er verschoond van gebleven, maar wie weet wat 2005 ons brengen zal.

Een mooi stripjaar toegewenst!

Taart van Khing

The Tjong-Khing, gevierd illustrator van honderden kinderboeken, die reeds driemaal de Gouden Penseel kreeg uitgereikt voor zijn uitmuntende tekeningen en die aan menig verhaal een meerwaarde meegaf door de meesterlijke verbeelding en interpretatie van het vertelde, heeft nu eindelijk op eigen houtje een boek gemaakt.

Reeds lang leefde bij Khing het verlangen om iets te maken waarbij hij geen rekening hoefde te houden met de inbreng van een ander, hoeveel ruimte hij daarbij ook kreeg. In veel kinderboeken, maar met name in de strips van zijn hand – onder andere *Arman en Ilva* en *Iris* – is te zien hoezeer hij een mening heeft over hoe iets verteld en verbeeld kan worden. In *Storende verhalen* uit 1979, een bundeling van zijn strips uit *De Vrije Balloen*, stonden ook vijf afleveringen die Khing zelf geschreven had. Nu is dan voor het eerst geheel van eigen hand *Waar is de taart?* verschenen (ISBN 90-209-5692-2, 24 pagina's, €14,95) bij uitgeverij Lannoo. Dit tekstloze kijk- en vooral ook zoekboek gaat over de taart van meneer en mevrouw Hond die wordt gestolen. Ogenschijnlijk gaat het om een vertelling voor jonge lezers, maar al lezende blijkt dat er veel meer gebeurt en dat visueel ingestelde lezers een duidelijke voorsprong zullen hebben op letteradepten. Khing laat de lezer veel gelijktijdige avonturen ontdekken, waarbij hij zijn toevlucht zoekt tot elementen uit de stripdiscipline die hij zo goed beheerst. Het ís een strip, ook al wordt er geen gebruik gemaakt van de voor een strip zo kenmerkende elementen als kaders en tekstballonnen.

Verspringingen in de tijd die door het wit tussen de kaders bereikt wordt vinden in het verhaal plaats door het omslaan van de bladzijde. *Cliffhangers* bepalen goed het ritme. Kind Varkentje krijgt hier zelfs letterlijk mee te maken. Naast de vele dieren speelt ook het landschap dat steeds per *spread* een stuk verspringt een wezenlijke rol. Ogenschijnlijk makkelijke vragen die op het achterplat staan, zoals: Waarom huilt Kind Konijn? Waar is het elfde eendje? Vind je Vos en Haas? zullen menig volwassen lezer de nodige tijd kosten om die te beantwoorden. Moeiteloos is de lijst van vertellijnen die te volgen zijn uit te breiden door te bekijken wat de kameleons, de wezels, de apen, de katten, de kikkers, de ratten, de slang, de ooievaar en de dinosaurus allemaal onderweg beleven. Khing heeft een boek gemaakt waar je al ontdekkend aardig wat uurtjes mee zoet kunt zijn. RV

→ OMSLAG

Tom Bouden tekende deze keer het omslag, waarvan hier een prille schets is afgebeeld. Te zien zijn van boven naar beneden en van links naar rechts: Herman, de lichtrode ridder (uit het gelijknamige album), Algernon Moncrieff en Cecil Cardew (uit *Het belang van Ernst*) en Turbo, Max en Karel (uit *Flikkerzicht*).

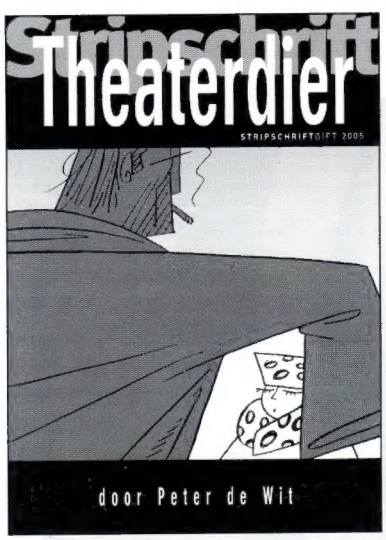

Stripschriftgift 2005

Trouwe abonnees treffen bij dit nummer als nieuwjaarsgeschenk het stripboekje *Theaterdier* aan van Peter de Wit.

Dit mini-album is niet te koop, maar... wie snel een jaarabonnement neemt op *Stripschrift*, krijgt het – zolang de voorraad strekt – alsnog toegestuurd!

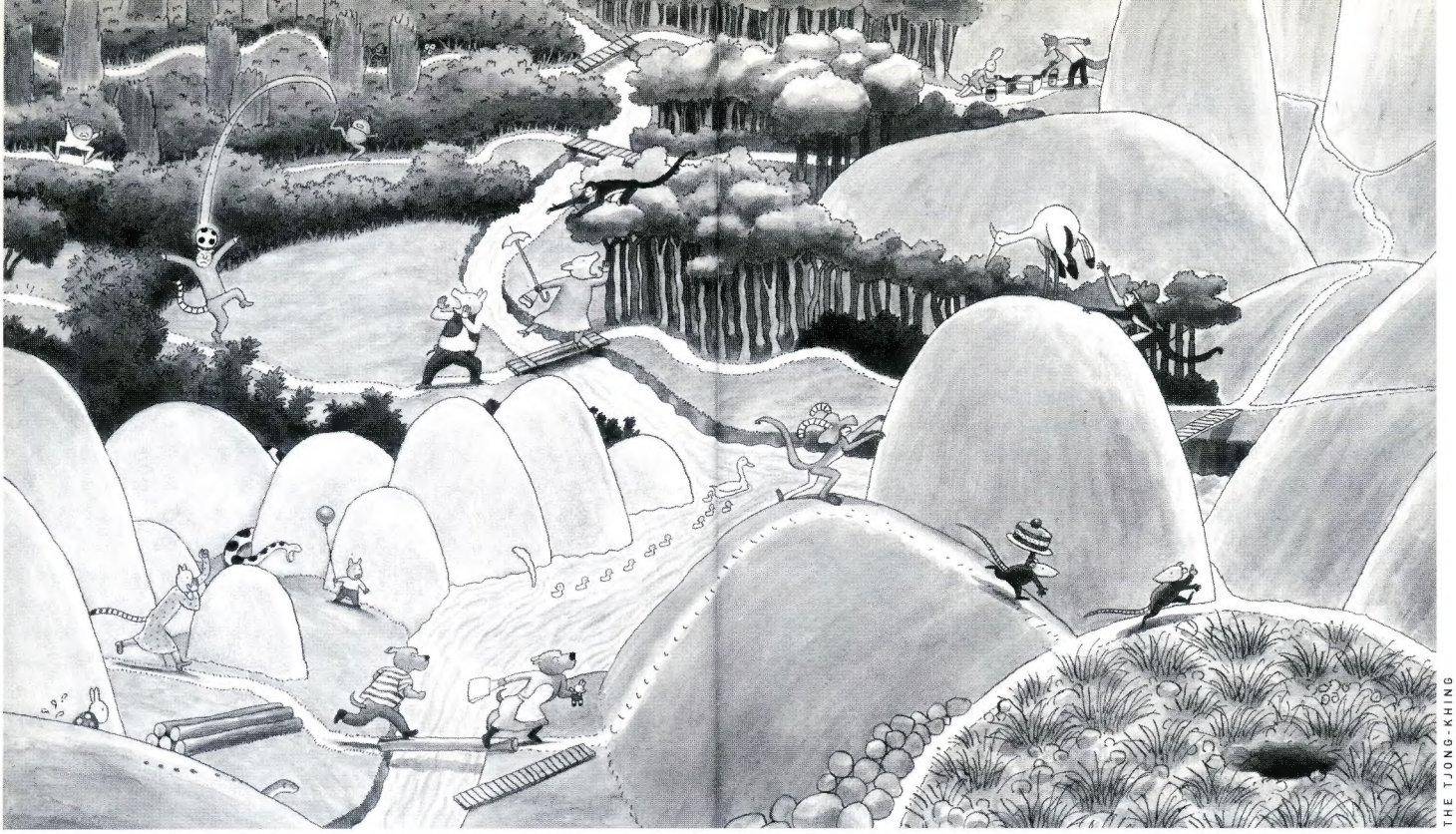

THE TJONG-KHING

→ FLITSEN

➲ Na twee jaar en acht beeldjes stapt Fruitmasters over op drinkmokken met *Suske en Wiske*-opdruk. In 2005 zijn per kwartaal drie soorten mokken te verzamelen met bonnen die verkrijgbaar zijn bij appels en peren. Als extra-tje biedt Fruitmasters de mogelijkheid om je eigen naam mee te laten drukken. ➲ België heeft weer een nieuwe strippostzegel. Voortaan kunt u ook aan de achterkant van Michel Vaillant likken. ➲ Het kon niet uitblijven: strips voor Azië. Eelco Koper is voor zover bekend de eerste die de opbrengst van een speciale uitgave van zijn held Powerbeast aan de slachtoffers van de Aziëramp doneert. Ook stelt hij origi-neel werk te koop voor hetzelfde doel. ➲ Een van de belangrijkste aandeelhouders van Euro Disney bij Parijs heeft het pretpark van de ondergang gered, zo lijkt het. Prins Waleed bin Talal van Saudie-Arabië, die tien procent van de aandelen bezit, heeft 25 miljoen euro beschikbaar gesteld. ➲ Het nieuwe Haagse Kookboek is na jaren van een nieuwe inhoud èn een nieuw jasje voorzien. Tv-keukenprins Pierre Wind geeft in dit boekwerk zijn kijk op nieuwe en klassieke recepten. Striphagenees Marnix Rueb voorzag *Lekkâh! — Vernield 's-Gravenhaegsch kookboeck* (Tirion, ISBN 90-4390-665-4, 200 pagina's, €24,95) van talrijke illustraties. ➲ Ook dit schoolseizoen verrassen de redacties van de bladen *Bobo, Okki, Taptoe* en *Hello You!* hun jonge lezers weer op vele extra's. Verspreid over het schooljaar bieden zij bouwplaten, sticker-, strip- en kleurboeken, muurposters, een woordenboek, cd-roms en nog veel meer, alles veelal geïllustreerd door striptekenaars uit de betreffende bladen. ➲ Kranten en stripboeken blijken een goede combinatie in België. Niet alleen is de stripactie van *Het Belang van Limburg* en *De Gazet van Antwerpen* voor de zoveelste keer verlengd (men gaat weer door tot en met deel 45, eind januari), ook *De Morgen* pakte flink uit: zeven zaterdagen achtereen kon men in ruil voor een bon uit de krant en €3,95 bijbetaling een hardcover *Kuifje*-boek aanschaffen. Dagblad *Het Laatste Nieuws* tenslotte deed in november iedere zaterdag gratis een speciaal stripboek cadeau. De verzamelaars hebben het er maar druk mee.

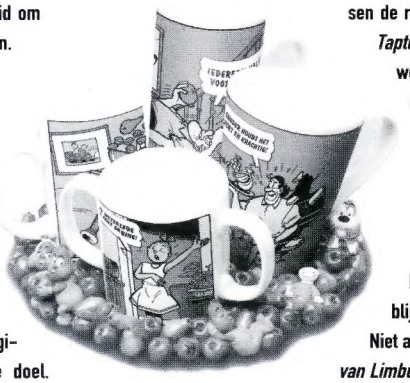

INHOUD

2 **INDEX JAARGANG 36**
Arco van Os

4 **ACTUA**

14 **TOM BOUDEN**
Geert de Weyer

20 **HIC SUNT LEONES**
Geert de Weyer

23 **BITS & PIECES**
Ben Bits

24 **GUIDO VAN DRIEL**
Peter Breedveld

32 **DE BOVENTOON**

40 **HEINZ SERVICE SPREAD**

→ DE HEIJ

WAT HEB JIJ EEN KOP ALS EEN OORWURM. IEMAND OVERLEDEN OF ZO?
JA, MIJN VADER.
OH, EH... KUT VOOR JE.
ONBEGRIJPELIJK...
HOEZO? WAS HIJ NOG ZO JONG?
BIJNA 90. MAAR HIJ ZOU NOOIT STERVEN. HIJ HAD EEN CONTRACT MET GOD GESLOTEN.
AI, EEN CONTRACT MET GOD. ALTIJD LINKE SOEP, AFSPRAKEN MET GOD.
NOU EH... KEEP THE SPIRIT UP!
TSJA...

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIPCOLUMNIST FRED DE HEIJ HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

FRED.DE.HEIJ
@STRIPSCHRIFT.NL

Harry Hargreaves
1922 - 2004

Eind vorig jaar overleed de Engelse cartoonist Harry Hargreaves. In Nederland is hij het meest bekend als tekenaar van Marten Toonders Panda, *in Engeland voornamelijk als tekenaar van de krantenstrip* Hayseeds *en als illustrator van* Paddington Bear *in de* Blue Peter Annuals.

Hargreaves werd geboren in 1922 in Manchester. Na de oorlog werkte hij voor de Engelse tekenfilmstudio Gaumont British Animation van distributeur Arthur Rank. De studio stond onder leiding van ex-Disney regisseur David Hand. Deze periode heeft een grote bijdrage geleverd aan Hargreaves' stijl, die altijd het midden heeft gehouden tussen de karakter-animatie van Disney en het brutalere en expressievere van de Engelse school. Het is niet vreemd dat hij met deze cartoon-achtige stijl in de traditie van Amerikaanse Disney-verlaters als Hank Ketcham en Walt Kelly in 1953 werd aangenomen door Marten Toonder om in Amsterdam op de Toonder Studio's te komen werken. Daar nam hij vrij snel het tekenwerk over van Panda, *wat jarenlang 'zijn strip' bleef. In 1954 keerde hij terug naar Engeland, maar hij bleef* Panda *tekenen tot in 1961. De strip verscheen in honderdvijftig Europese kranten, waaronder het Engelse* London News.

In de loop van de jaren vijftig ontdekte Hargreaves z'n vogels. Voor het humor-tijdschrift Punch *schiep hij een serie cartoons (vaak van meerdere plaatjes) over de komische belevenissen van een huis-, tuin- en keukenmus. Het beestje was zo populair dat er meerdere bundelingen verschenen van z'n avonturen en in 1968 werkte Hargreaves zijn liefde voor vogels om tot een krantenstrip met de naam* Hayseeds, *waarin de mus en zijn gevleugelde vrienden iedere dag terugkeerden. Hargreaves tekenstijl had zich geperfectioneerd tot een Walt Kelly-achtige scherpte en hoewel het lulliger klinkt dat het in werkelijkheid is, mag hij de beste vogelkarikaturist van zijn generatie genoemd worden.* Hayseeds *liep tot 1980, waarop Hargreaves besloot meteen maar met pensioen te gaan. In 1989 kreeg zijn gezondheid een klap door een bloedprop en daar is hij eigenlijk nooit meer bovenop gekomen. Gelukkig was Hargreaves een vrolijke man en hij heeft zich de laatste jaren van z'n leven nog prima kunnen vermaken, onder andere met zijn activiteiten voor de Wildfowl and Wetlands Trust.*

Persoonlijk heb ik Hargreaves ontmoet en geïnterviewd in 1982, niet lang nadat Hayseeds *gestopt was en hij met z'n vrouw Penny begonnen was te genieten van z'n pensioen. Ik zocht hen op (op m'n eerste reis naar Engeland met m'n vriendin) in hun* cottage *in Sutherland, een deel van Engeland dat bekend staat als het meest boerse. We werden er onthaald op een uitgebreide engelse lunch, waar Penny de hele ochtend voor in de keuken had gestaan. Dat was niets bijzonders, dat deden ze elke dag. Vers gebakken taarten, hartig en zoet, toast, zelfgemaakte jam. Als ik me goed herinner was zelfs de ham van hun eigen varken, dat door de plaatselijke slager was geslacht. Het was de eerste keer dat wij een echte ouderwetse Aga-oven zagen en we lieten ons uitgebreid uitleggen hoe dat werkte met al die deurtjes. Het moge duidelijk zijn, de lunch was het hoogtepunt van de dag. Niet alleen qua voedsel. Eenmaal aan tafel raakten we over van alles en nog wat aan de praat. Over Hargreaves' komst naar Amsterdam, de eerste keer dat hij een banaan zag, de jenevertjes na het werk en over de bijgelovigheid van Marten Toonder. Smeuïge verhalen, die allemaal niet op de band kwamen. Toen we later in de huiskamer (onder een prachtig schilderij dat hij had gemaakt van een karavaan in de woestijn) het 'echte' interview deden waren alle interessante verhalen eigenlijk al verteld. Ik heb het bandje thuis nog wel eens afgeluisterd, maar er was niet genoeg voor een artikel. Bij zijn dood laat Hargreaves een vrouw en twee dochters achter en heel veel heel erg mooie en grappig getekende vogeltjes.*

Ger Apeldoorn

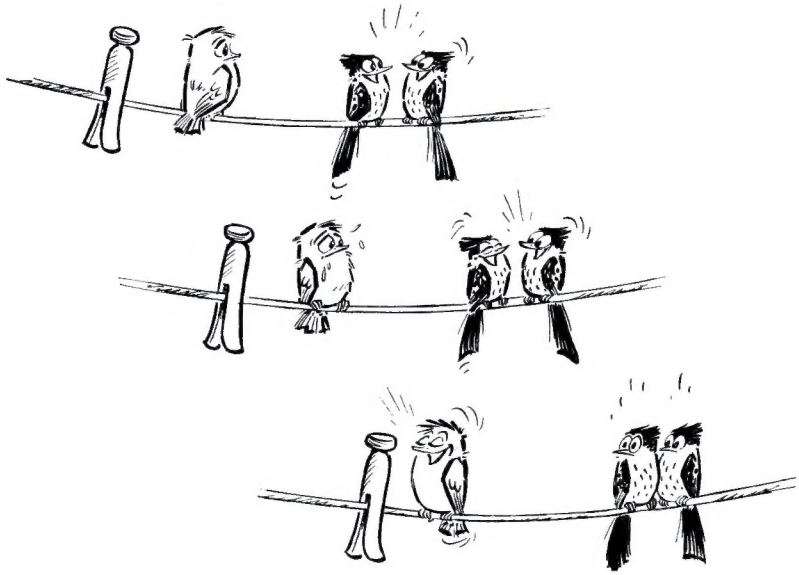

→ FLITSEN

➲ Een speciaal voor de giro 555-actie voor Azië getekende ***Agent 327***-illustratie is via de website van ***Algemeen Dagblad*** geveild. Het hoogste bod kwam uiteindelijk van Dirk Goudswaard uit Oud-Beijerland. Zijn eindbod was €3320. Lodewijk: 'Ik had dit niet verwacht. Ik hoopte alleen dat het maar boven de €80 mocht uitkomen.' ➲ Claude de Ribeaupierre (Derib) heeft aangekondigd dat het volgende (20e) deel van ***Buddy Longway*** tevens het laatste zal zijn. De stripreeks loopt al vanaf 1974. ➲ Een oudejaarsconference in stripvorm, dat is in het kort wat Peter de Wit, Hanco Kolk en Steven Degryse (Lectrr), ondersteund door gastheer Kees de Boer, deden op vijf eind-decemberdagen van het vorige jaar. Onder de naam ***Cartoonference*** werd strippend teruggekeken op gebeurtenissen uit 2004. ➲ Steeds meer stripfiguren verschijnen interactief op schijf. Na Kiekeboe, Fanny, Urbanus en Suske en Wiske is er nu ook een ***Rode ridder***-actiespel op cd-rom. Het verhaal is gebaseerd op een scenario van Karel Biddeloo en tekeningen van Claus Scholz. Misschien dat dit de manier is om de jeugd van vandaag weer aan het striplezen te krijgen? ➲ 'Het Debuutalbum' is een tweejaarlijkse wedstrijd voor beginnende Vlaamse stripauteurs. Deelnemers kunnen tot eind maart hun bijdrage opsturen naar het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 10, 1000 Brussel, België om daarna te hopen op opname in het album en aansluitend eeuwige roem te vergaren. ➲ Ook op zoek naar goede stripwebsites? ***Strippers op het web*** (***http://stripeljee.web-log.nl***) heeft de uitslag van haar websiteverkiezing van 2004 bekend gemaakt. Om de spanning op te bouwen van drie naar één: op de derde plaats eindigde het vernieuwde ***Comicbase*** (***www.comicbase.nl***) van Jeroen Mirck, op twee staat voor alle Merhofans ***De Kiekeboewebstek*** (***www.kiekeboewebstek.be***) en de winnaar werd ***www.orphanimo.be***, de site van de makers van de strip ***Orphanimo!!***. Zelf dragen we natuurlijk voor volgend jaar het spiksplinternieuwe ***Stripschrift Online*** (***www.stripschrift.nl***) aan! ➲ Filmmaker Pieter Verhoeff maakt een film over schrijver en (strip)tekenaar Peter van Straaten. De film, een combi van documentaire en fictie, zal de titel ***Een gelukkige hand*** krijgen. ➲ In revalidatiecentrum Het Jan van Breemeninstituut aan de (hoe kan het anders) Jan van Breemenstraat 2 te Amsterdam is tijdens doordeweekse openingstijden een permanent kunstwerk te bezichtigen gemaakt door Sharon Houkema. Zij heeft dit kunstwerk met de naam ***Labyrint*** gemaakt in opdracht van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst. Het is een bijna acht meter grote afbeelding opgebouwd uit stroken lijntekeningen van het formaat van een krantenstrip. ➲ Dagblad ***Het Parool*** is 3 januari gestart met de krantenstrip ***Pukkels*** (in Amerika: ***Zits***), terwijl de strip ***Six Chix*** sneuvelde. ***Pukkels*** wordt getekend door Jerry Scott en Jim Borgman. Uitgeverij Big Balloon probeerde in 2000 eens een album uit, maar helaas... ➲ Net als Nederland was ook België op zoek naar de grootste landgenoot. Er werden tien categorieën benoemd waaruit steeds één supergenomineerde voortkwam die het uiteindelijk opnam tegen de winnaars uit de andere categorieën. In de categorie 'literatuur/strips' waren onder de zestien genomineerden maar liefst zes striptekenaars: André Franquin, Philippe Geluck, Marc Sleen, Peyo en – uiteraard – Willy Vandersteen en Hergé). De tekenaars hebben het uiteindelijk moeten afleggen tegen Pater Damiaan.

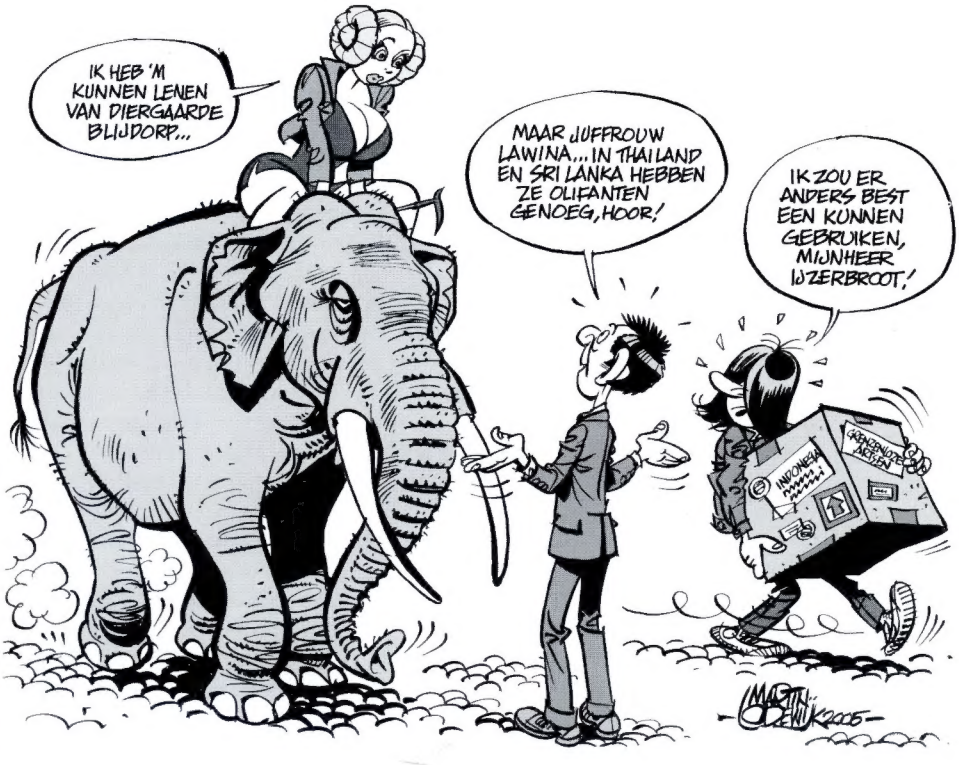
IK HEB 'M KUNNEN LENEN VAN DIERGAARDE BLIJDORP...
MAAR JUFFROUW LAWINA... IN THAILAND EN SRI LANKA HEBBEN ZE OLIFANTEN GENOEG, HOOR!
IK ZOU ER ANDERS BEST EEN KUNNEN GEBRUIKEN, MIJNHEER IJZERBROOT!
INDONESIË
KRENGENLIJKE AFSTAND
MARTIN LODEWIJK 2005

AD-ILLUSTRATIE MARTIN LODEWIJK

Gemeente niet de boer op met Van Driel

Het boek *Om mekaar in Dokkum* van Guido van Driel zal door de gemeente Dongeradeel niet 'actief' als relatiegeschenk worden aangeboden. Met die toezegging heeft het college van burgemeester en wethouders de verhitte gemoederen in de gemeenteraad enigszins bedaard. Het boek verscheen ter gelegenheid van de opening van het nieuwe gemeentehuis in Dokkum, maar de raadsfracties CDA, Algemeen Belang Dongeradeel en de Christenunie stoorden zich aan het gevloek en de schuttingtaal in het boek. Fractievoorzitter Schoorstra van de Christenunie vindt bovendien dat het boek de gemeente een duister imago bezorgt, zo zei hij in *NRC Handelsblad*: 'De sfeer die erin opgeroepen wordt is unheimisch en confronterend.' 'De manier waarop de mensen in dat boekje met elkaar omgaan, zo'n vent die tegen een boom staat te piesen, moet dat nou zo worden weergegeven?', licht Schoorstra toe aan de telefoon. 'Je kunt je boodschap toch ook op een andere manier overbrengen?' Schoorstra is voorganger in zijn kerkgemeente en staat als onderwijzer voor de klas. 'Dan komen ook wel eens de verhalen aan de orde over de gruwelijke martelingen die christenen hebben moeten ondergaan. Maar daarbij treed ik niet detail. Je hoeft niet alles te zeggen en te tonen. De mensen begrijpen zo ook wel hoe erg het is.'

Toen de gemeenteraad een beslissing nam over de striptekenaar aan wie de kunstopdracht zou worden gegund, ging Schoorstra's voorkeur uit naar Eric Heuvel. 'Dat zag er *Kuifje*-achtig uit en leek me ook niet zo expliciet. Maar je bent maar een kleine fractie, hè. Een roepende in de woestijn. Mensen zullen wel zeggen: Daar heb je die christenen weer. Ik begrijp wel dat bijna niemand nog een been ziet in dat gevloek en gescheld. Maar ik ga daar gewoon niet in mee.' Wie er specifiek om vraagt, krijgt overigens wel een exemplaar van Van Driels *Om mekaar in Dokkum* cadeau. PB

Stripschrifts Stripmonument 2004

Redactie en medewerkers van *Stripschrift* hebben voor het tweede achtereenvolgende jaar een Top 10 samengesteld van de beste stripalbums van het voorgaande jaar.
Aangezien we wel van spanning houden vermelden we ze hier van onder naar boven, meestal voorzien van één of meerdere uitspraken van de jury. Zoals te zien is moeten enkele albums hun behaalde plaats delen.

10. *Over de grenzen van de tijd... 2*
(Pont/Abolin, Dargaud)
'Een fantastisch einde na een geweldige start.'

10. *Thorgal 28: Kriss van Valnor*
(Rosinski/Van Hamme, Lombard)

7. *De avonden 4* (Matena/Reve, De Bezige Bij)
'De kroon op het werk.'

7. *Hic Sunt Leones 1* (Diverse auteurs, Bries)
'Er is hoop voor Vlaanderen.'
'De Vlaamse *Raw*.'

7. *Over de grenzen van de tijd... 1*
(Pont/Abolin, Dargaud)
'Ontroerend en pakkend.'

6. *Om mekaar in Dokkum*
(Van Driel, Oog & Blik)
'Van internationale statuur.'

5. *Dirkjan 8* (Retera, Silvester)
'De kwaliteit blijft hoog.'

4. *Blake en Mortimer 17: De sarcofagen van het 6e continent 2: Het duel van de geesten*
(Juillard/Sente, Blake en Mortimer)
'Echte liefde gaat nooit verloren.'

3. *Agent Orange 1: De jonge jaren van Prins Bernhard* (Varekamp/Peet, Van Praag)
'Het best getimede Nederlandse album ooit.'

2. *Een deken van sneeuw*
(Thompson, Oog & Blik/Atlas)
'Grafisch is het briljant.'

Voor de bekendmaking van *Stripschrifts Stripmonument 2004* moet u de bladzijde omslaan, want – zoals we hierboven al schreven – we houden wel van een beetje spanning!

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

En de winnaar is...

Tot *Stripschrifts Stripmonument 2004* is verkozen

Rampokan 2: Celebes (Van Dongen, Oog & Blik/Harmonie)

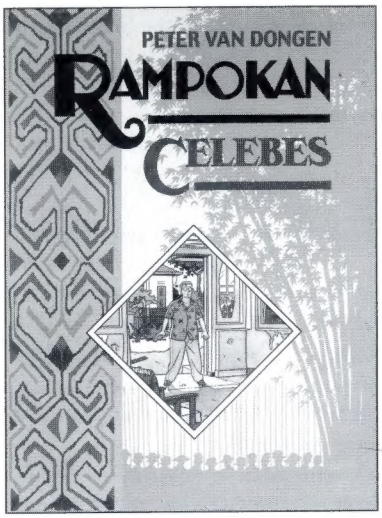

De jury sprak over 'Stijlvol en intelligent', 'Prachtig getekend' en 'Het is even wachten, maar dan krijg je ook wat!'.
Wij feliciteren Peter van Dongen en de uitgeverijen Oog & Blik en De Harmonie van harte!

Redactie Stripschrift

Professor Heikel

'Ik heb er nog net op tijd een foutje uitgehaald!', aldus een medewerker binnen het productieproces van het eerste Agent Orange*-album. En hij toonde de uitgever trots pagina 58, waarop Prins Bernhard aan professor Henkel vraagt hoe het met zijn vader gaat. De medewerker had de naam 'Henkel' vervangen door 'Heikel', uiteraard associërend met het woord 'situatie' in dezelfde balloon. Gelukkig kon de uitgever deze vergissing nog corrigeren en is het album zonder die goedbedoelde fout in de winkel beland. Toen echter kortgeleden in allerijl de derde druk moest worden gemaakt heeft de drukker alsnog de verkeerde plaat gebruikt voor de bewuste pagina, waardoor in deze nieuwe editie de eerder gecorrigeerde fout alsnog opduikt. Tja, het is allemaal niet zo makkelijk als het lijkt, dat uitgeven en zo... AvO*

Niet zo!...
PROFESSOR HEIKEL, HOE IS DE SITUATIE?
NIET ZO BEST! WE MOETEN OPEREREN! MAAR OF UW VADER 'T HAALT IS NOG MAAR DE VRAAG...
...maar zo!
PROFESSOR HENKEL, HOE IS DE SITUATIE?
NIET ZO BEST! WE MOETEN OPEREREN! MAAR OF UW VADER 'T HAALT IS NOG MAAR DE VRAAG...

Uitgeverij L van start

Op 1 april – geen grapje! – gaat uitgeverij L van start, een nieuw stripfonds van Luitingh-Sijthoff. Drijvende kracht erachter is de van uitgeverij M – een imprint van De Boekerij – overgekomen Jacques Post. Hij neemt een groot deel van de aan M verbonden striptekenaars mee, nadat De Boekerij, waaronder uitgeverij M valt, het publiceren van strips in de ban deed na een wisseling van de top. Volgens Post begint L met nieuwe albums van de van M overgekomen *Agent 327* (Martin Lodewijk), *Piet en Riet van de buis* (Hein de Kort) en *Het geheim van de tijd* (Eric Heuvel/Frits Jonker). Daarnaast komt *Willems wereld*, de populaire strip van Aloys Oosterwijk uit weekblad *Panorama*, in het stripfonds van Luitingh terecht, na de eerdere moeizaam verlopen albumproducties bij Sanoma.
Opvallende afwezige is M-auteur Gerrit de Jager. Post vertelt dat De Jager zichzelf tot september een albumproductieverbod heeft opgelegd en zich vooralsnog niet wil committeren aan een uitgever. 'Gerrit wil tijd hebben om om zich heen te kijken. Hij is zijn carrière aan het herbezien.' Of de veelgeprezen serie *Donjon* van Joan Sfar en Lewis Trondheim overgaat van M naar L is op dit moment nog ongewis.
Het Amsterdamse Luitingh-Sijthoff heeft in Nederland recentelijk veel profijt getrokken van het uitgeven van Dan Browns kaskraker *De Da Vinci Code*. RS

Jubeljaarpublicaties Kuifje achter de rug

Het kan u niet ontgaan zijn: 2004 stond in het teken van 75 jaar *Kuifje*. Dat leverde een stortvloed aan publicaties op, vaak leuk om te lezen, maar meestal niet echt relevant. Hergé en *Kuifje* blijven echter een combinatie die mensen inspireert om hun gedachten op papier te zetten. De uitgave *Kuifje in de echte wereld* (samenstelling: Jeroen Denters, ISBN 90-290-7553-8, 224 pagina's, €15) van Meulenhoff is hier een voorbeeld van. Diverse auteurs, waaronder Theo van den Boogaard, Midas Dekkers, Seth Gaaikema en Max Pam, laten hun licht schijnen over (aspecten van de) de strip. Dat levert leuk leesvoer op, zoals de bijdrage van historicus Maarten van Rossem die eerst de vloer aanveegt met *Kuifje in Amerika* ('klunzig getekend en onwaarschijnlijk verhaal'), om zich daarna te verzoenen met *De zaak Zonnebloem*. Overigens zijn de meeste bijdragen eerst elders gepubliceerd.
Vermeldenswaard is verder de bij Casterman verscheen studie *Tintin zwart op wit* (ISBN 90-303-2737-5, €17,50). Auteur Marcel Wilmet beschijft hierin de ontstaansgeschiedenis en de technische details van 62 verschillende edities van de eerste negen albums van Kuifje die in zwart/wit – en alleen in het Frans – verschenen in de periode 1930-1942. Slordig is wel, dat het boek reeds bij verschijnen was voorzien van een uitgebreid erratum. RS

Will-Eisnerbibliotheek

Vrijwel gelijk met het overlijden van Wil Eisner verscheen het eerste deel in de Will-Eisnerbibliotheek bij uitgeverij Atlas. *Een contract met God* (ISBN 90-450-0517-4, 192 pagina's, €17,50), oorspronkelijk in het Nederlands gepubliceerd door Sherpa in 1990, herbergt vier pareltjes uit Eisners oeuvre. De verhalen gaan over de bewoners van een oud en slecht onderhouden appartement in de Bronx, New York.
Hoofdredacteur Hans Enters van Atlas meldt het overlijden als een droevige en merkwaardige gebeurtenis te ervaren, zo vlak na het opnieuw uitbrengen van zijn werk. Hij meent dat het werk van Eisner, als vader van de grafische roman, goed past in hun stripfonds. Atlas wil zich onderscheiden van de populaire strip maar ook niet de underground van de strips uitgeven. Op deze wijze hopen zij literaire romanlezers ook voor strips warm te krijgen. Atlas zal, als de reeks aanslaat, meer werk van Eisner uitbrengen, Zo staat in ieder geval voor maart *Fagin, de jood* nog op de planning en volgt in het najaar *Dropsie Avenue*. Ook niet eerder in het Nederlands vertaald werk zoals *The Name of the Game* staat hoog op het verlanglijstje. TdK

Will Eisner
1917 - 2005
De eerste graphic novelist

De op 3 januari aan een mislukte bypass-operatie overleden striptekenaar Will Eisner (87) geldt als de peetvader van de graphic novel *en als grensverlegger van het medium strip in het algemeen.* The Comics Journal *rekende hem in de bundel* The New Comics *in 1988 samen met Harvey Kurtzman en Robert Crumb tot de 'scheppers'.*

Toch is zijn erkenning pas op latere leeftijd gekomen, onder meer doordat zijn vroegere assistent Jules Feiffer hem opnam in The Great Comic Book Heroes. *Zelf noemde hij de ontmoeting begin jaren zeventig met een aantal undergroundtekenaars uit San Francisco op een stripbeurs in New York als het begin van een nieuwe start. Eisner raakte in gesprek met deze groep, waartoe mensen als Art Spiegelman, Spain Rodriquez en Denis Kitchen behoorden, en merkte dat zij er net zulke creatieve ideeën over het medium strip op na hielden als hijzelf in de begindagen van zijn carrière. Alleen koos hij na de Tweede Wereldoorlog voor een commerciële koers als succesvolle uitgever van cartoons en strips in opdracht van het bedrijfsleven.*

Na zijn ontmoeting met deze 'striphippies' besloot Eisner zijn bedrijf te verkopen en zijn al twintig jaar lopend contract met het leger voor het maken van PS Magazine *te beëindigen. Om zijn vroegere en inmiddels oudere fans van* The Spirit *opnieuw te bedienen, koos hij voor een inhoudelijker, maar wel altijd toegankelijke benadering. Dat leidde tot de* graphic novel *– verhalende strips over het dagelijks bestaan die naar Amerikaanse maatstaven niets met comics van doen hebben – met als een van de hoogtepunten de bundel* Een contract met God *(1978).*

Bovendien startte een revival *toen* undergroundcomic*-uitgever Denis Kitchen de innovatieve* The Spirit*-verhalen herdrukte. Eisner effende met zijn beeldromans het pad voor latere stripauteurs met meer literaire aspiraties, zoals Art Spiegelman, The Hernandez Brothers en Harvey Pekar.*

Eisner is zelf tot op hoge leeftijd als stripmaker actief gebleven. Zijn laatste beeldroman, The Plot, *rondde hij vorig jaar zomer af. Het polemisch getinte album verschijnt komende lente bij uitgeverij WW Norton en handelt over de moeilijk uitroeibare antisemitische wortels in Rusland.*

Ook was hij actief op het terrein van stripeducatie en striptheorie. Zijn boeken Comics and Sequential Art *en* Graphic Storytelling *gelden als standaardwerken. Eisner gaf tevens les aan de School of Visual Arts in New York.*

William Erwin Eisner werd in 1917 in Brooklyn, NY geboren, als zoon van joodse immigranten. Later verhuisde de familie naar de Bronx. In de schoolkrant debuteerde hij als tekenaar. Zijn comicdebuut was in 1936 in WOW What a Magazine! *Na het sneven van dit tijdschrift zette hij samen met zijn vriend Jerry Iger de Eisner-Iger-studio op. De studio produceerde een enorme hoeveelheid comics in allerlei genres en tekenstijlen en bood werk aan later beroemd geworden tekenaars als Bob Kane en Jack Kirby.*

Eisners beroemdste comic is The Spirit, *een wervelende, non-conformistische pastiche op de superheldenstrips. In 1939 stapte hij over van de studio naar het syndicaat Quality Comics Group, waar hij voor de zondagse krantenstripkaternen de formule van de gemaskerde The Spirit ontwikkelde. In 1941 heette deze sufkoppige detective nog Denny Colt die eerst het loodje legde, maar daarna herboren terugkwam als The Spirit, die de misdaad bestreed met slim denkwerk en blote vuisten, in plaats van superkracht.*

In de Tweede Wereldoorlog maakte hij als dienstplichtig militair propagandamateriaal voor het leger, maar ook strips, zoals Joe Dope, *ter lering en vermaak van de troepen. Na de oorlog boekte hij succes met de American Visuals Corporation, een studio die strips en geïllustreerde tijdschriften in opdracht maakte en stuurde hij The Spirit met pensioen.*

Rik Sanders

[ACTUA]

Vandersteen-catalogus

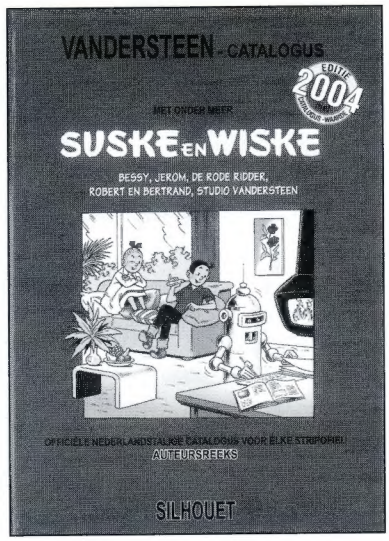

Na het nodige getouwtrek is het er dan toch van gekomen. Gert Desmet heeft de eerste auteurscatalogus van uitgeverij Silhouet geproduceerd. Dat je als Belg primair bij Willy Vandersteen uitkomt, is niet meer dan logisch.

De *Vandersteen-catalogus – Editie 2004* (ISBN 90-5646-021-8, 352 pagina's, €29,95) benoemt alle ooit door Vandersteen geschreven (of gestarte) reeksen. Op alfabetische volgorde wordt van iedere reeks de titel, het jaar van uitgifte van de eerste druk, de uitgeverij en de prijs vermeld, maar ook wordt de voor- en vaak ook de achterzijde afgebeeld. Hoewel van *Bessy*, *Jerom*, *Robert en Bertrand* en *De rode ridder* veel delen verschenen zijn, spant *Suske en Wiske* vanzelfsprekend de kroon. Zonder de andere reeksuitgaven te kort te doen, had de catalogus zonder dit duo geen bestaansrecht gehad. Het zijn juist de onnoemelijk veel reclame-uitgaven, luxe edities en heruitgebrachte versies van het illustere stripduo die in de loop van zestig jaar verschenen zijn, die een nieuwe inventarisatie de moeite waard maken. De afbeeldingen van de omslagen vereenvoudigt het zoeken tussen de gepubliceerde titels. Bijna zeven jaar na Matla's algemene catalogus is het ook aardig weer eens te kijken welke prijzen er aan de boeken worden gehangen. Algemeen is er sprake van een prijsverhoging van zo'n tien tot twintig procent, met hier en daar wat uitzonderingen. En de allereerste *Suske en Wiske* uit 1946? Die kent een opwaardering van ruim €600 (nu €2650). En terwijl er nog steeds gewacht wordt op de Desmets aangekondigde algemene catalogus (voor elke stripofiel!) meldt hij dat de voorbereidingen voor de Sleen-catalogus reeds zijn gestart. TdK

Wilstra uit VN gekickt

In *Vrij Nederland 48* van 27 november 2004 werd een eind gemaakt aan de voorpublicatie van de strip *Wilstra* door Typex.

Wilstra, waarvan de eerste 24 afleveringen vorig jaar werden gebundeld door uitgeverij Oog & Blik, is een eerbetoon aan de legendarische stripvoetbalheld Kick Wilstra van Henk Sprenger.

Typex: 'Met hoofdredacteur Xandra Schutte heb ik de afspraak gemaakt – helaas niet zwart op wit – dat de strip minimaal twee jaar zou worden voorgepubliceerd. Zij heeft kortgeleden haar functie neer moeten leggen en haar stoel wordt nu warmgehouden door hoofdredacteur (a.i.) Gerard van Westerloo. Die zag de strip blijkbaar niet zitten en liet weten te stoppen. Ik heb voorgesteld om in drie weken tijd het verhaal af te ronden, maar uiteindelijk is ook dàt voorstel in de prullenbak beland omdat er al een column was geregeld op 'mijn' plaats. Ik wil benadrukken dat het geen collectieve redactionele beslissing is geweest. Integendeel, meerdere redactieleden hebben me laten weten de beslissing te betreuren.'

Het tweede deel van *Wilstra* (aflevering 25 t/m 48) speelt zich af in de Tweede Wereldoorlog. Het feit dat het Centrum Informatie en Documentatie Israel (CIDI) eind augustus aan Vrij Nederland een brief heeft verzonden over het gebruik van 'onsmakelijke teksten' die hij een Joodse vader 'in een soort Joods gettotaaltje laat zeggen' en over 'de stereotpe wijze' waarop die Joodse vader wordt afgebeeld, heeft – volgens Typex – geen enkele rol gespeeld in deze kwestie. 'Dit speelde zich allemaal nog af onder Xandra Schutte en zij heeft de ingezonden brief afgedrukt, voorzien van een redactioneel commentaar. Daarmee was wat *Vrij Nederland* betreft de kous af.'

De ingezonden brief van een lezer die in *Vrij Nederland 49* van 4 december zijn ongenoegen uitte over het zonder enige motivatie stopzetten van de strip, werd door de redactie zonder toegevoegd commentaar afgedrukt.

De laatste drie inmiddels getekende slotafleveringen van *Wilstra* werden als dooddoener nog wel geplaatst op de website van het opinieblad.

Typex: 'Ik betreur de gang van zaken in hoge mate. Niet alleen omdat een substantieel deel van mijn inkomsten plotseling is weggevallen, maar ook omdat de strip het verdient te worden afgemaakt. Ik zal mijn best doen hem elders onder te brengen, maar uiteraard is dat lastig. Het tweede boekje kan in ieder geval worden uitgegeven; voor de rest is het afwachten.' AvO

Mysterieuze mummies

Wie *De mummie*, het achtste deel van de serie Ambrosius, leest (ISBN 90-805053-3-1, 48 pagina's, €7,95), stuit op iets vreemds. Tot en met plaat 24 wordt dit avontuur van de griezoloog toegeschreven aan Orion (Roos) en tekenaar Gideon (Brugman). Daarna staat er ineens onderaan de pagina's de vermelding Banda/Gideon. Is de vroegere scenarioschrijver Lo Hartog van Banda terug aan het schrijversfront? 'Ik weet van niets', zegt de inmiddels 88-jarige Hartog van Banda. 'Ik ben een paar jaar geleden benaderd door Orion en Gideon over het opnieuw leven blazen van de serie en ik heb er mijn goedkeuring aan gegeven. Maar *De mummie*, zegt u? Dat is volgens mij al een heel oud verhaal. Neen, een album is mij niet opgestuurd. Weet u hoe ik eraan kan komen?'

Met het geheugen van krasse knar Banda is niets mis. *De levende mummie* blijkt een twintig pagina's tellend verhaal uit *Pep* (1973) te zijn. Navraag bij Gideon Brugman leert dat Orion en hij, om een volwaardig nieuw album te kunnen vullen, een nieuw verhaal over de Papyrus-rol van Seth hebben geschreven als inleiding op *De levende mummie*. Nog opmerkelijker is dat Brugman de *Mummie*-strip uit 1973 geheel heeft hertekend (op het laatste plaatje na) in een modernere stijl, waarbij de tekst en mise-en-scène volledig intact zijn gelaten. Wel permitteert de tekenaar zich vrijpostigheden die dertig jaar geleden kennelijk nog niet mogelijk waren, zoals blijkt uit de 'Janet Jackson-blote-borst' van Mejuffrouw Astra Clair.

Zou deze 'stoutere aanpak' Hartog van Banda tegen de borst stuiten? Zou dat de reden zijn dat hij nog steeds geen exemplaar van *De mummie* heeft ontvangen? AvO/RS

INSLUIPERS...UGH! ER IS ER MAAR EEN. MAAR DAN OOK EEN HEEL GOEDE.
VROUWMENS MOET NIET ZOVEEL PRATEN. VROUWMENS MOET STIL ZIJN. MUISSTIL...
HÈ? WIE PRAAT DAAR?
5
PEP 1973

INSLUIPERS...UGH! ER IS ER MAAR EEN. MAAR DAN OOK EEN HELE GOEDE...
VROUWMENS MOET NIET ZOVEEL PRATEN. VROUWMENS MOET STIL ZIJN. MUISSTIL...
HÈ? WIE PRAAT DAAR?
29
BANDA & GIDEON
ALBUM 2004

→ FLITSEN

➲ Dit jaar bestaat België 175 jaar. Ter gelegenheid hiervan kan wekelijks bij de krant *Het Nieuwsblad* een boek worden aangeschaft (€5,95) waarin steeds een andere invalshoek wordt gebruikt om typische zaken uit België te belichten. Vanzelfsprekend mag de strip daarbij niet ontbreken. Op 20 april ligt het deel *België gestript*, geschreven door Geert de Weyer en vormgegeven door Herr Seele, in de Belgische winkels. ➲ Toon van Driels grappen over pinguïns op een ijsschots zijn overbekend. Deze antihelden zijn nu ook bij Blokker verkrijgbaar. Een mok, een spaarpot en een heuse ijsmuts met wortelneus en BRRRR!-opdruk zijn voor een luttel bedrag te koop. ➲ Turnhout is de eerste stad ter wereld met een stadstekenaar. De 30 jarige Koen de Maesschalck is aangesteld door Strip Turnhout vzw. De stadstekenaar zal een jaar lang via striptekeningen het wel en wee van de stad van commentaar voorzien. Het college van burgemeester en schepenen verstrekt een subsidie van €4250 als honorarium. ➲ Glénat heeft de rechten gekocht van *20th Century Boys*, een manga van Naoki Urasawa. ➲ Stripwinkel Lambiek is na een rommelig jaar op 28 januari officieel heropend aan de Kerkstraat 119 in Amsterdam. ➲ André Wijntjes heeft het eerste nummer van *Gleevers Magazine* uitgebracht. Daarin staan oude strips van de tekenaar zoals *Ernst Vrolijk & Dik Hout* en *Familie Blaf*, schetsmateriaal en achtergrondinformatie over de auteur. ➲ Over Gerard Leever gesproken: van de strip *Gemengd dubbel*, die hij maakt met scenarist Jan van Die, wordt na acht jaar de voorpublicatie in *Troskompas* gestaakt. ➲ Jan Kruis waagt zich aan de verstripping van Multatuli's *Woutertje Pieterse*. Uitgever wordt De Bezige Bij. ➲ Bij uitgeverij Albin Michel verscheen kort voor het jaarlijkse striporgasme in Angoulême het eerste Franstalige *Cordelia*-album – *Les mecs sont bizarres* – van tekenares Ilah. Nu maar bidden en kruisjes slaan... ➲ Cowboy Henk gaat nooit verloren. Vliegt hij er bij de ene uitgave uit, komt hij bij de andere erin. Nu staat de strip van Kamagurka en Herr Seele in de tweewekelijkse gids *TV-film*. Marnix Rueb is aangetrokken voor illustraties en cartoons. ➲ Meer nieuws over *Cowboy Henk*: Herr Seele maakte een megastrip van Henk die tijdelijk de hal van het Casino-Kursaal in Oostende opfleurde. ➲ Er verschijnt dit voorjaar eindelijk weer een stripjaarboek bij uitgeverij Sherpa, en wel onder de titel *Geert de Weyers Stripjaarboek 2004*. Wie de redactie voert is dus geen groot geheim. De voorplaat van het ruim 300 pagina's tellende boek (met geactualiseerde Servicegids!) zal worden ontworpen door Hanco Kolk en een Belgische auteur. Andere uitgaven die dit jaar bij Sherpa op de planning staan zijn onder andere *Arq 8: Oude bekenden* (Andreas, januari), *De winnaar 1* en *2* (Bert van der Meij, voorjaar), *De wraak van Arn* (Jean-Claude Gal/Jean-Pierre Dionnet, zomer) en... *Arman en Ilva 1* en *2* (Thé Tjong-Khing/Lo Hartog van Banda, najaar). De originelen van enkele *Arman en Ilva*-verhalen zijn nog zoek, dus wie daar informatie over heeft wordt verzocht via *mat@sherpa.nu* contact op te nemen met de uitgever.

Fred Julsing
1942 - 2005

Zaterdag, 15 januari is in zijn geliefde Californië striptekenaar Fred Julsing overleden. Hij was al enige tijd ernstig ziek.

Fred Julsing was oud-medewerker van de Toonder Studio's (voor onder andere de Bommel-*strip) en maakte na die periode naam als tekenaar voor het stripweekblad* Pep *met onder andere de strip* Wellington Wish. *Voor* Wordt Vervolgd *tekende hij* De Broertjes Samovarof & Co *en* De wortels van War, *waarin hij zijn kijk geeft op 'de wortels van het bestaan', stond in* Sjors en Sjimmie Stripblad. *Daarnaast werkte hij voor het jeugdblad* Jippo *van uitgeverij Malmberg aan zijn befaamde sprookjes en creëerde hij voor het tijdschrift* Margriet *de familiestrip* Ukkie.

Voor lezers van de voormalige krant Het Vrije Volk *gaf hij gedurende langere tijd zijn visie op actuele gebeurtenissen. Ook maakte hij veel reclamewerk en losse illustraties. Hij werkte als tekenaar bij voorbeeld mee aan de* De Spaanse kat*-verhalen van Hans Dorrestijn.*

Fred was van 1971 – 1973 redacteur van Stripschrift; *daarnaast was hij gedurende die periode verantwoordelijk voor de vormgeving van het blad.*

Op 21 december 1992 was hij één van de passagiers die de vliegtuigramp bij Faro in Portugal overleefde. Kort na die ramp besloot hij 'overnieuw' te willen beginnen en verhuisde naar Amerika. Rond de tienjarige herdenking in 2002 maakte hij nog een geïllustreerd verslag – Tien jaar net niet dood – *voor dagblad* Het Parool.

Zijn waarschijnlijk laatste werk – de gouaches The Spheres *en* Beertje Bertje*-kindertekeningen – is te zien op de website* www.altarart.com

Arco van Os

Sus en Wis 60 jaar

2005 is een jubeljaar voor *Suske en Wiske*. De stripklassieker, bedacht door Willy Vandersteen, bestaat zestig jaar. Uitgeverij Standaard organiseert daarom een speciale feestshow die op 8 mei zal plaatsgrijpen in het Sportpaleis in Antwerpen (zie voor details de website *www.suskewiske60.be*). Ook zullen de *merchandising*- en *marketing*-machines op volle toeren draaien. Bovendien verschijnt er een huldealbum met een kort verhaal van *Suske en Wiske* en lustrumbijdragen van diverse tekenaars. Daarnaast komt er aan het eind van het jaar ook nog een jubileumalbum, maar de invulling daarvan is onduidelijk. Standaard heeft het over een speciaal cadeautje dat bij het album verschijnt; de huidige tekenaar Marc Verhaegen heeft het liefst dat de aflevering over Willem van Oranje als jubileumalbum wordt uitgegeven. Dit verhaal staat nu gepland om in het derde kwartaal als deel 288 te verschijnen, maar Verhaegen overlegt met Standaard of het avontuur, dat zich zowel in het Noordelijke als Zuidelijke Nederland afspeelt, als climax van het jubileumjaar kan worden uitgegeven.

Volgens Verhaegen zal Standaard het jubileumjaar tevens gebruiken om de serie in Vlaanderen scherper voor het voetlicht te brengen. De populariteit van *Suske en Wiske* is in Nederland groter dan in België. Van ieder album gaan er 200.000 exemplaren over de Nederlandse toonbank en 'slechts' honderdduizend in het moederland. 'Dat *Suske en Wiske* in Nederland zo populair is en zich kan meten met *Donald Duck* verplicht ons ook om regelmatig aandacht te besteden aan het Nederlandse publiek', stelt de tekenaar. Vandaar dat het voorstel van Het Nationale Park De Hoge Veluwe om een avontuur daar te laten afspelen, onlangs leidde tot *Verraad op de Veluwe* (album 285).

Ook de gemeente Zoetermeer vond een willig oor. Om de stad op een laagdrempelige manier te presenteren, stelde het gemeentebestuur aan Standaard en Studio Vandersteen voor een *Suske en Wiske*-avontuur in Zoetermeer te laten afspelen.

Dit speciale, niet eens zo beroerde pralbum verscheen eind vorig jaar onder de titel *De razende rentmeester* in een oplage van 20.000 exemplaren. Volgens de gemeentevoorlichter zijn er inmiddels 14.000 albums verkocht. Wie een exemplaar wil aanschaffen, kan onder andere op *www.suskeenwiske-fameuzefanclub.nl* terecht. In navolging van Zoetermeer hebben zich – hoe origineel – ook andere steden bij Standaard gemeld. Of daarvoor tijd en ruimte is, mag gezien het overvolle jubileumjaar worden betwijfeld. De studio heeft ook nog eens zijn handen vol aan een opdracht van de federale regering in Vlaanderen om een speciale Suske en Wiske te maken die kinderen moet voorlichten over 'veilig internet'. RS

Lees ook: *Willem van Oranje op jubileum Suske en Wiske* op *www.stripschrift.nl*

Ben van Voorn
1927 - 2004

In een tijd toen er nog heel veel van de achtergronden van het werk van Marten Toonder op nader onderzoek en ontdekking lag te wachten, ontmoette ik Ben van Voorn. Het moet rond 1969 geweest zijn. Hij woonde in Yde, dichtbij Groningen, en dus lag het voor de hand om hem uit te nodigen op een van de eerste bijeenkomsten van Idéfix, de afdeling Groningen van Het Stripschap.
We hadden gehoord dat hij een van de belangrijkste medewerkers van de Toonder Studio's was. Veel Tom Poes *getekend (omslagen* Tom Poes Weekblad, *dagstrips en ander werk), maar vooral lange tijd de* Panda-*dagstrips.*

Ik herinner me die avond, op de zolder van een oud pakhuis in de Groningse binnenstad, nog vrij goed. Ben bleek een bescheiden, heel aardige man te zijn. Bescheiden, omdat hij zich absoluut niet liet voorstaan op zijn werk voor Toonder. Verbaasd zelfs, omdat wij hem met ontzag en verering ontvingen.
De originele Panda-*afleveringen en stroken van ander werk, die hij had meegebracht, gingen in die half-duistere, stoffige zolder van hand tot hand. Bij kaarslicht bekeken we en proefden we die. En ik realiseerde me het vertrouwen dat hij daarbij in ons stelde.*

Die avond was het begin van een vriendschappelijke relatie, ook al ontmoette ik hem met lange tussenpozen.
Ben praatte dan op zijn kenmerkende manier: rustig, maar bevlogen. Vooral over zijn vrije werk: schilderijen en aquarellen. Maar met tussenpozen werkte hij ook als freelance-illustrator en stripmaker voor kranten, tijdschriften en andere opdrachtgevers. Hij heeft ook eigen strips gemaakt, zoals Tom Tippel, Donky Schot, Piet Mosk *en* Pip en de gouden sleutel.
Bij de ontmoetingen in latere jaren, bij voorbeeld na openingen van tentoonstellingen in de expositieruimte van zijn vrouw Hennie, nam hij me vaak mee naar het atelier, een inspirerende, rustgevende ruimte, met schilderijen en aquarellen, gereed of in wording. Ik vermoedde er ook veel origineel Toonder-werk van zijn hand en soms toverde hij dan terloops een tekening tevoorschijn uit laden en kasten. Ook achtergronden van de Bommelfilm Als je begrijpt wat ik bedoel, *waaraan hij had meegewerkt.*
Wat ik me vooral herinner is het tijdloze van die ontmoetingen. De gesprekken duurden vaak tot in de avondschemering, waardoor het atelier iets geheimzinnigs kreeg. Ik doolde ook rond op het kleine landgoedje rond het huis en het atelier, met wild opgroeiende bomen en struiken op wat ooit een grasgebied was geweest. En dan doemde ineens een soort klein Bommelstein op: gebouwd van oude bakstenen, als speelplaats voor de kinderen, maar vol sfeer.

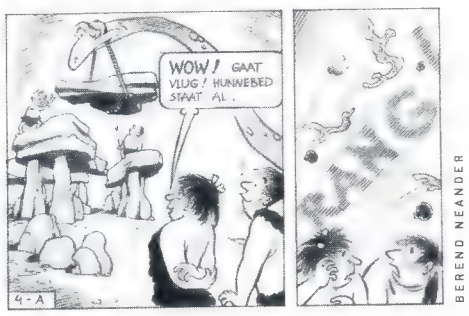

Behalve bescheiden was Ben van Voorn ook eigengereid. Hij liet zich door niets en niemand dwingen en ging zijn eigen weg. Hij laat een gevarieerd oeuvre na: strips, illustraties, tekeningen, realistische olieverfschilderijen en gemengde techniek van aquarel en inkt.
Heel afwijkend zijn de illustraties die hij maakte bij gedichten van Jan Kooistra, met wie hij een paar bundels publiceerde. De mantel van mos *gaat over de diepste krochten van de menselijke geest. De opgeplakte platen in de bundel doen bizar aan, angstwekkend soms. Die kant van zijn werk is slechts in kleine kring bekend. Hier laat Ben van Voorn misschien wel zijn echte dieper leven zien.*

Cor Nijmeijer

→ STARS & STRIPS

→ MALAISE

Todd McFarlane Productions zit in financiële moeilijkheden. Het bedrijf van Todd McFarlane, medeoprichter van uitgeverij Image Comics en bedenker van het ruim tien jaar succesvolle Spawn, heeft eind december officieel een aanvraag ingediend voor *Chapter 11 bankruptcy protection*, wat zich het best laat vergelijken met de Nederlandse surseance van betaling. Nauwelijks een jaar geleden deed CrossGen hetzelfde en het zal ook McFarlane zeker niet zijn ontgaan, dat die procedure tot het einde van de onafhankelijke uitgever heeft geleid.
In een persbericht laat McFarlane echter direct weten, dat de lopende procedure geen invloed heeft op zijn overige bedrijven, waaronder McFarlane Toys en IMF International, terwijl Todd McFarlane Productions ook onder het nieuwe regime gewoon volgens planning blijft doorgaan met het uitgeven van comics. Bovendien bestrijdt hij nog altijd de claim van zijn grootste schuldeiser Tony Twist, de voormalige ijshockeyspeler aan wie McFarlane volgens een jury in St. Louis bijna vijftien miljoen dollar schuldig is. Twist beweert dat hij inkomsten is misgelopen omdat McFarlane's gebruik van een strippersonage genaamd Tony Twist zijn goede naam zou hebben geschaad.
De eerste crediteurenvergadering staat gepland voor eind januari, waarna tevens duidelijk zal worden of McFarlane het toewijzen van Twists schadeclaim mag blijven aanvechten. En dan begint het afwachten. De afgelopen jaren heeft eigenlijk alleen Marvel Comics een aanvraag voor *Chapter 11* succesvol doorstaan.

→ OVERTREFFEN

In 2004 hebben Marvel en DC de grote crossovers weer ontdekt. Wat rond de eeuwwisseling tijdelijk taboe was geworden met het oog op het toegankelijk houden van de verschillende series, is inmiddels opnieuw gemeengoed. Marvel greep daarom

DOOR **OLAV BEEMER**

Onoverkomelijk – de grote crossover – aan als herstart voor een handjevol van de oudste comics, waaronder natuurlijk Avengers. Terwijl DC met de miniserie *Identity Crisis* ontdekte dat een crossover en een plot bovenaan de verkooplijsten elkaar niet per definitie uitsluiten.

In het nieuwe jaar bestoken beide uitgeverijen gretig voort op het bekende patroon. Zo komt DC in maart met de special *DC Countdown*, geschreven door de creatieve zwaargewichten Geoff Johns, Greg Rucka en Judd Winick. Hiervan uiteraard geheimzinnig wordt gedaan over deze comic met de stuntprijs van $1, wordt bevestigd dat het verstrekkende gevolgen zal hebben voor alle personages uit het DC-universum. Volgens kundige geruchten is deze Countdown bevers een aanloop naar een volgend, met *Identity Crisis* vergelijkbaar massaproject.

Bij Marvel vliert men in de maand maart het tienjarig jubileum van de succesvolle crossover *Age of Apocalypse*. Dat gebeurt in de vorm van een zestiendelige, wekelijks te verschijnen miniserie genaamd *X-Men: Age of Apocalypse*, een boze reet vlees legen uitkijken en tekenaars gepubliceerde *Age of Apocalypse*-special. Twee nummers van de legendarische reeks *Exiles* en een speciale *Age of Apocalypse*-editie van het *Official Handbook of the Marvel Universe*. Gezamenlijke kosten van deze feestelijk gepresenteerde comics? Bijna tweehonderd dollar. Die slag is dus in ieder geval al met een verschil van bemiddeling slinke gewonnen door DC. Of de beide projecten inhoudelijk iets kunnen toevoegen, moet nog blijken.

→ TALENT

De berichtgeving over de grote uitgeverijen kan soms de indruk geven, dat het daar enkel en alleen nog om het geld gaat. En soms is dat natuurlijk ook zo, zeker bij het beursgenoteerde Marvel. Toch betekent dit niet, dat anno 2005 geen kwaliteit meer op de planken in de stripwinkels belandt. Vooral de kleinere uitgeverijen laten de laatste jaren een trend zien van gedurfd en vaak alom geprezen en bekroond nieuw materiaal. Het is alleen een kwestie van wat verder doorbladeren in de *Previews*-bestelcatalogus.

Drawn & Quarterly trekt aan het begin van het jaar de kar met *Paul Moves Out*, na *Paul in the Country* en *Paul Has a Summer Job* het derde semi-autobiografische werk van schrijver en tekenaar Michel Rabagliati. De aantrekkelijk vormgegeven hardcover telt honderdtwintig pagina's en kost $19.95.

Ook bij Top Shelf verschijnt in maart nieuw werk van aanstormend talent. In dit geval gaat het om *Minisulk* van Jeffrey Brown, na de graphic novels *Clumsy* en *Unlikely* nu eens een verzameling korte verhalen.

Tot slot doet Fantagraphics in diezelfde maand een duit in het spreekwoordelijke zakje met de eerste Amerikaanse editie van Tori Miki's *Anywhere But Here*. Miki viert met zijn tekstloze strips grote successen in Japan en voor de prijs van $12.95 kan de rest van de wereld nu meegenieten van de in sfeervol grijs en roze uitgegeven, allesbehalve alledaagse avonturen van een verder naamloze boekwinkeleigenaar.

olav.beemer@stripschrift.nl

BOVEN - **Nieuwe makers voor *Superman*.**

LINKS - **Orson Scott Card schrijft *Ultimate Iron Man*.**

RECHTS - **Frank Quitely exclusief bij DC.**

- **KRUISBESTUIVING** Marvel vervangt in het tekenen van schrijvers uit andere media. Begin maart is het de beurt aan Orson Scott Card, als auteur goed voor meer maar niet Hugo-waardig. Hij mocht de schrijven van het eendelige *Ultimate Iron Man*, verder alles met 'Ultimate' in de titel nu eenmaal goed verkoopt.
- **VERTROKKEN** Chuck Austen is ontslagen als schrijver van de DC serie *Action Comics*. Redene details zijn niet bekendgemaakt, maar duidelijk is wel, dat de reputatie van de vaak controversiële schrijver opnieuw een deuk heeft opgelopen. Wie Austen als vaste schrijver gaat opvolgen, is niet bekend.
- **EXCLUSIEF** De afgelopen weken stonden voor Marvel en DC in het teken van de exclusieve contracten, een uit de jaren negentig afkomstige gimmick die dit jaar een comeback heeft gemaakt. Zo tekent DC tekenaar Frank Quitely vanzelfsprekend, terwijl Marvel in korte tijd contracten opstelde voor tekenaars Michael Lark, Tom Raney, Mark Brooks, Michael Ryan en Aaron Lopresti. Het eind is vooralsnog niet in zicht.
- **KERSVERS** Na het verdwijnen van enkele kleine uitgeverijen brengt april juist weer een blood. Dan lanceert Mike S. Miller namelijk zijn uitgeverij Atlas Enterprises. Het startschot klinkt in de vorm van zeer tweedt maandelijkse series. Dat lijkt wat veel te veel, zelfs.

Tom Bouden

DOOR GEERT DE WEYER

'Wat is dat eigenlijk, een homotekenaar?!'

RECHTS - **Het Tom Bouden-universum, vanaf halverwege met de klok mee: de *Flikkerzicht*-groep, Tom en Lisa uit *Kid City*, Tante Augusta uit *Het belang van Ernst*, Herman de lichtrode ridder, Boudewijn de Grom, Balthasar Boma uit *FC De Kampioenen*, Jack en Algernon uit *Het belang van Ernst*, en Madame de Coeur-Brisé.**

Tien jaar lang gaf hij zijn strips noodgedwongen uit in eigen beheer. Daarbij nam hij zich voor de kleine kantjes van de homogemeenschap uit te vergroten. Hij verwierf er een eigen, trouw publiek mee. Ook zijn recente Oscar Wilde-bewerking *Het belang van Ernst* kreeg een opvallend homotintje.

Gesprek met *selfmade* stripauteur Tom Bouden, wiens strips steeds vaker de weg naar het buitenland vinden.

Ze waren met z'n drieën. Drie negenjarige klasgenootjes die ieder hun levensloop hadden uitgestippeld. De ene wilde professor worden, de andere filmregisseur, nog een andere wilde leven als een tweede Willy Vandersteen. 'En geloof het of niet,' zegt die laatste, 'maar het is ons gelukt. Bavo (Defurne. GdW) is een gevierd cineast, Peter werd doctor in de chemie en ik, ach, ik modder zo'n beetje aan als striptekenaar.' Zijn bescheidenheid siert hem, maar Bruggenaar Tom Bouden (33) laat tegenwoordig steeds vaker van zich horen. Zijn laatste wapenfeit is Het belang van Ernst, *een eigenzinnige stripbewerking van Oscar Wilde's roman, waarbij de hoofdpersonages in de moderne tijd worden gekatapulteerd en plots de herenliefde zijn toegedaan.*

Voorliefde

Bouden is zeker geen beginneling. Tien jaar geleden spoorde een bescheiden publicatie in Zizo, *een tijdschrift voor homo's, lesbo's en biseksuelen, hem aan in eigen beheer homo-erotische strips uit te brengen. Na het middeleeuwse epos* Boudewijn de Grom *kropen zijn bekende* Flikkerzicht-*gagstrips uit zijn pen, gevolgd door de* Suske en Wiske-*paro-*

die Suster en Wiebke, De memoires van Madame de Coeur-Brisé *en de populaire, warm onthaalde, semi-autobiografische* coming-out-*strip* Max en Sven, *die onlangs in het Engels en Frans verscheen. Onder meer* Publishers Weekly *was daarbij lovend. Bouden: 'Ik overweeg af en toe te stoppen met homo-strips, hoor, maar dan herinner ik me dat het nog altijd strips zijn die ik ook in het buitenland kan verkopen, die een trouw publiek hebben en de meeste reacties opleveren. Dus waarom zou ik?!'*

Als homotekenaar wil hij niet te boek staan. 'Wat is dat eigenlijk, een homotekenaar!? Ik maak inderdaad strips over en voor homo's en ben lid van de Gay League (Amerikaanse site van homotekenaars. GdW), maar als je mijn stripfiguren zou vervangen door een mannelijk en vrouwelijk personage, zijn het dan plots heterostrips of zo?' Dat zowel boeken als strips zijn voorkeur geniet blijkt uit de enorme stapels literatuur op zijn zolderatelier. Stephen Fry, Ben Elton, Joe Keenan... Die voorliefde uit zich ook in zijn jongste strips. Terwijl hij in eerder vernoemde albums subtiel Shakespeare- en bijbelcitaten verwerkte, kwam hij in 1996 op de proppen met Quasimodo, *een getrouwe bewerking naar de roman* Notre-Dame de Paris *van Victor Hugo. Twee jaar later volgde het vrijelijk naar Arthur Conan Doyle geïnspireerde* Het mysterie van de gouden cockring *om zich daarna te buigen over* The Importance of Being Earnest *van Oscar Wilde. Momenteel werkt hij aan* Tom Jones, *naar de zeventiende eeuwse schandaalroman van Henry Fielding. Net als 'Ernst' zet hij het om naar de moderne tijd, maar hij benadrukt dat het wel zijn eerste 'heteroverhaal' wordt.*

FOTO TOM BOUDEN

Oscar Wilde

Waarom ben je eigenlijk zo gebeten op het verstrippen van literaire romans?

Tom Bouden: Waarschijnlijk omdat dat gemakkelijker is. Waarom zelf verhalen schrijven als er zoveel goede bestaan? Ik ben wel zo verstandig geweest steeds rechtenvrije romans te kiezen. Want krijg als kleine tekenaar maar eens de toestemming op de rechten! Dat kost handenvol geld en grote kans dat de erfgenamen zich ermee zullen bemoeien.

Als ik het goed heb dateert *Het belang van Ernst* **van 2000, en is het in het Engels en Duits uitgegeven. Van een Nederlandstalige versie was in eerste instantie geen sprake...**

Ik had niet meteen de behoefte er een Nederlandstalig album van te maken. Ik kwam terecht bij Männerschwarm-ScriptVerlag, een Duitse uitgever van onder andere het werk van Oscar Wilde. Dat jaar was Wilde net honderd jaar geleden gestorven, dus mijn boek paste in hun fonds. Ze brachten er meteen ook een Engelstalige editie van op de markt maar die heeft, in tegenstelling tot de Duitse, niet goed verkocht omwille van distributieproblemen. Ironisch genoeg heeft onlangs een Amerikaanse uitgever interesse getoond, maar zolang die voorraad bestaat, zal er geen nieuwe Engelse uitgave verschijnen. Jammer. Rond 2003 is een aantal Nederlandse literaire uitgevers begonnen met het uitgeven van strips. Ik dacht dat mijn Wilde-bewerking een kans zou maken en heb het opgestuurd. Ik kreeg snel bericht dat Atlas het wilde uitgeven, al lag er tussen dat telefoontje en de uitgave zelf anderhalf jaar, ook door de rechten op de vertaling, natuurlijk.

Waarom heb je het eigenlijk bewerkt tot een homo-versie? Je vertelde net dat het makkelijker is je aan een bestaand verhaal te houden.

Goede vraag. Ik weet niet hoe en wanneer ik dat heb beslist.

MIDDEN - Tekening uit de parodie *Suster en Wiebke*.

LINKSONDER - Cover van de bij Atlas verschenen stripbewerking van Oscar Wilde's *Het belang van Ernst*.
ONDER - 'Eind goed, al goed'-illustratie van de bruiloft van Jack en Algernon.

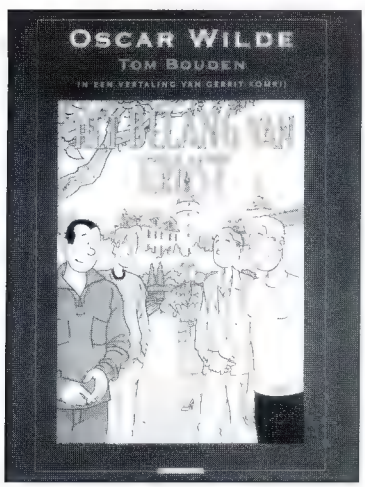

HET HUWELIJK RUINEERT EEN MAN. HET IS EVEN DE MORALISERENDE ALS ROKEN, MAAR STUKKEN DUURDER
DE WARE SCHANDELIJKHEID VAN HET HUWELIJK IS DAT HET DE ONBAATZUCHTIGE MENSEN ZOVAK KLEURLOOS
76

RECHTS - **Omslag van de Amerikaanse uitgave van *Max en Sven* (Green Candy Press) met ernaast het omslag van de Nederlandse uitgave.**

RECHTSBOVEN - **Omslag van *Boudewijn de Grom, graaf van Vlaanderen*.**

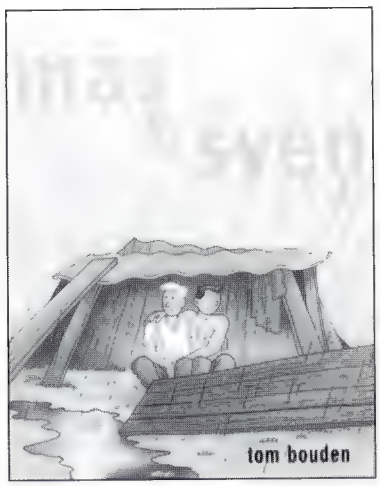

Echt niet. (*blijft even stil*) Ik ben bij voorbeeld geen Oscar Wilde-fan. Ik vind zijn werk goed, maar wil zeker niet beweren dat ik alles gelezen heb. Ik herinner me zelfs dat ik aan de strip begon voor ik goed en wel de roman had gelezen.

Zou Oscar Wilde zo'n versie leuk hebben gevonden?
Mocht hij het gekund hebben, dan had hij waarschijnlijk gelijkaardige dingen geschreven hebben. Alleen... dat kon toen niet.

Is het een getrouwe bewerking?
Ja, de tekst is bijna volledig intact gebleven, ik heb slechts enkele saaie scènes over de politiek geschrapt en hier en daar woordjes veranderd. Het dagboek in de roman is een laptop geworden, het sigarenetui getransformeerd tot een condoometui. (*gaat rechtop zitten*) Maar weet je, toen ik de door Gerrit Komrij vertaalde tekst aan het letteren was, merkte ik plots dat er extra scènes waren bijgevoegd. Wellicht heeft hij zijn versie gebaseerd op een eerste theatertekst terwijl ik me liet leiden door een latere versie waarin Wilde zelf al scènes had geschrapt. Ik heb Komrijs extra zinnen natuurlijk verwijderd – wat dacht je?!

MIDDEN - **Bouden assisteert al zes jaar Hec Leemans bij *F.C. De Kampioenen*.**

Op de cover van je boek staat, niet eens zo klein, 'in een vertaling van Gerrit Komrij'. Dat is een commerciële manier om lezers te ronselen. Vind je dat erg?
Ik ben daar uitermate soepel in. Oorspronkelijk zag ook de cover er anders uit, maar de uitgever wilde er een kasteel op. De commerciële dienst beweerde dat het met Komrijs vermelding beter zou verkopen – wie ben ik om dat tegen te spreken?! Langs de andere kant moet het ook niet te ver gaan. Een Amerikaanse uitgever wilde *Max en Sven* uitgeven, maar beoordeelde sommige scènes als te aanstootgevend en eiste aanpassingen. Dat heb ik geweigerd. Ik zou dan alles opnieuw moeten tekenen. Hij had niet zozeer moeite met de seksscènes, maar wel met die seksscènes waarin gesuggereerd werd dat de betrokkenen te jong waren. Ze moesten voor hem allemaal zichtbaar minstens achttien zijn, ook in de fantasiescènes. Ja, zeg!

Dat neigt naar koppigheid en een volharding vooral je eigen ding te willen doen. Maar toch werk je nu al zes jaar in deeltijd als assistent voor Hec Leemans' populaire reeks *F.C. De Kampioenen*. Waarom?
(*Recht-voor-z'n raap*) Voor de inkomsten. En omdat ik het graag doe. Echt. Tsja, ik weet wat je bedoelt: ik maak aan de ene kant commerciële, aan de andere kant alternatieve strips. Ik geniet ervan. Hm, maar als ik alleen maar commercieel werk zou maken dan zou er wel iets wringen. Ik werk nu een drietal middagen in de week aan *F.C. De Kampioenen*. Het voordeel van zo'n vast inkomen is dat ik kan investeren in mijn eigen strips, ook al weet ik dat ik er bijna niets aan verdien.

Even over je tekenstijl voor *Het belang van Ernst*. Die is anders dan wat Atlas tot dan toe uitgaf aan literaire strips. Jouw werk is karikaturaler.
De stijl lijkt een beetje op die van de Stéphane Heuet, de Proust-striptekenaar, of neigt naar Marjane Satrapi's simpele 'omtreklijnstijl' voor *Persepolis*, toch?! Weet je, de uitgever is een grote fan van de klare lijn. Dat ziet hij ook in mijn strips, al moet ik toegeven dat het niet echt klare lijn is. Ik zie het eerder als een oervlaamse versie. Ik ben een striptekenaar van de Vlaamse school, voor zover die nog bestaat. Hergé heeft me nooit erg beïnvloed.

Stripuniversum
De populaire Duitse cartoonist Ralph König (*Het killercondoom, Der Bewegte Man*) staat net als jij bekend om het absurd uitvergroten van de kleine kantjes van de homogemeenschap. Was hij jouw bron van inspiratie?
De allereerste *Flikkerzicht* was duidelijk gebaseerd op König. Maar sindsdien ben ik er van afgestapt. Ik heb nu een eigen stijl gevonden. Ik ontdekte hem toen ik uit de kast kwam. Er bestond nog geen internet, en de media-belang-

ONDER - ***Flikkerzicht*-grappen uit het tijdschrift *Zizo* die nog niet in album zijn verschenen.**

stelling voor homoseksualiteit was lauw. Ik kende enkel König, dus is het bijna normaal dat hij me beïnvloed heeft.

Wat vond je zo goed aan zijn strips?
Ik was al een grote fan van *Sjef van Oekel* en *De familie Doorzon*. König ligt in diezelfde lijn: het is volwassen humor, op een cartooneske manier getekend. Bij hem draait het om de seksuele kant van het roze leven. Die man heeft me laten zien dat je daar zeer gevarieerd over kunt vertellen. Op zijn strips zijn ondertussen vier films en enkele theatervoorstellingen gebaseerd; dat wil wat zeggen. Toevallig heeft zijn Spaanse uitgever me enkele maanden geleden benaderd en zullen mijn albums er vertaald worden. Ontmoet heb ik hem echter nog nooit. Ik ben wel eens uitgenodigd op zijn verjaardagsfeest, maar toen ik hoorde dat het kledingvoorschrift een jurk was, heb ik bedankt. (*grijnst*)

Terug naar *Max en Sven*. Naast je literaire bewerkingen zeg je vaak dat dit je enige echte grote strip is. Nog plannen op dat vlak?
Ik begin steeds meer zin te krijgen in nieuwe verhalen rond Max, ja. De opvolger komt er binnenkort aan. Dat is een verhaal dat al vijf jaar aan het rijpen is. Het wordt hoogstwaarschijnlijk in het Spaans, Engels, Frans en/of Duits uitgegeven. Voor mij hoeft het niet per se in het Nederlands, hoor. Je zult sowieso steeds minder Nederlandstalig van me werk zien verschijnen. Maar misschien verander ik van gedachten en geef ik het toch weer zelf uit.

Even voor alle duidelijkheid: *Max en Sven* is wel of niet een autobiografische strip?
Semi-autobiografisch. De strips rond Max zijn inderdaad persoonlijker dan mijn ander werk. Overigens, ik laat mijn personages ook geregeld door andere strips sluipen. Max duikt op in *Het mysterie van de gouden cockring*, de personages uit *Het belang van Ernst* duiken op in een paar *Flikkerzicht*-gags, Madame de Coeur Brisé duikt ook op in *Flikkerzicht*.

Waarom doe je dat?
Omdat die personages passen in die scènes. Gerrit de Jager doet dat ook. Zijn *Doorzon*-karakters duiken op in *Liefde en geluk* of omgekeerd. Dat is allemaal een beetje hetzelfde universum, hé?! (*grijnst*) Het Tom Bouden-stripuniversum.

Duik je zelf op in je strips?
Nee... euhm, ja. Soms. Als de striptekenaar Tom Bouden, en die enkele keren waren vreemd genoeg de minst autobiografische stripjes ooit. Het was pure fictie. Maar daar ben ik mee gestopt.

Heb je aan de Nederlandstalige versie van *Het belang van Ernst* veranderingen aangebracht?

BOVEN - **Illustratie uit het tweede, in opdracht van Dupuis gemaakte *Kid City*-verhaal. Wegens financiële problemen nooit uitgebracht.**

LINKS - **Losse illustratie met in het midden de hoofdpersonen (Karel, Max en Turbo) uit *Flikkerzicht*.**

ZIJN DE DECORS AL KLAAR ?
MOMENTJE, HET FOTOKOPIEMACHIEN DRAAIT NOG WARM !
WAAR IS DE ROZE...EUH.. SORRY, DE LICHTRODE RIDDER ?
HIJ IS ZIJN TEKST NOG AAN HET INSTUDEREN.
HET DECOR IS KLAAR !
AH PRIMA ! OKEE, IEDEREEN OP ZIJN PLAATS !
EN AKTIE !
ALLE DONDERS, WAT BEROERT DAAR DE STRUIKEN ? !
WRAAAH
BIJ SINT-JORIS ! YRCKALLOKXASZRW ! DE BEWAKER VAN HET LAND VAN PLOPSA ! !
AAAH... AAAH...
HATSJOE
OEPS. SORRY !
CUT !
WELLICHT ÉÉN VOOR OP DE BLOOPER-PAGINA ? !

BOVEN - Regelmatig zijn van tv-series en films komisch bedoelde, mislukte opnames te zien. Bouden en Kim hebben in navolging hiervan voor- en achterin het album *Herman de lichtrode ridder* zogenaamde 'stripbloopers' opgenomen.

RECHTS - Omslag van de Rode Ridder-parodie *Herman de lichtrode ridder*.

Hier en daar heb ik enkele plaatjes hertekend. Ik heb het gevoel dat ik als tekenaar nog steeds evolueer, gelukkig maar. Een album dat vier jaar oud is, daar zitten altijd dingen in die beter kunnen.

Beperkingen en clichés

De strips die je eigen jeugd behandelen, zoals *Max en Sven*, hebben die een therapeutisch effect gehad? Je doet er je *coming-out*, niet zo'n makkelijke periode voor een jonge homo, toch?! Dat moet iets nalaten?

Ik kan heel makkelijk gesprekken voeren met mijn personages. Maar of dat nu therapeutisch is? Ik splits me wel op in twee personages die tegen elkaar praten. Wat ik graag doe is een bepaald onderwerp zoeken en daar dan twee figuren over laten discussiëren, met elk een verschillende mening. In feite zijn beide opvattingen van mij. Laat ik het nog moeilijker maken: àlle opmerkingen en opinies in mijn strips komen uit mijn hoofd en zijn dus in wezen mijn meningen. Het leuke is dat ze vaak politiek compleet incorrect zijn. Maar ik verschuil me natuurlijk wel achter het feit dat ze zogezegd uit de mond van mijn personages komen. Ik kreeg ooit de opmerking dat ik vrouwonvriendelijke strips maak omdat een of ander karakter het woord 'gleufdier' had gebruikt. (*maakt brede grijns*) Maar dat zeg ìk niet, hè. Ik had die opmerking overgenomen van een vriend.

Een hele hoop vrienden duiken op in mijn strips. Alleen, ik gebruik ofwel hun uiterlijk ofwel hun karakter en gebeurtenissen uit hun leven. Nooit beide tegelijk. Sommigen vrienden of kennissen denken dat ze zich herkennen in een personage, maar ze vergissen zich bijna altijd. Ik heb daar ooit ruzie over gehad. Ik maakte een pagina over een vergadering van een homo-jongerengroep. Ik denk dat dat mijn lidmaatschap heeft gekost. Het was tè direct, tè herkenbaar. Véél te herkenbaar.

Met die kritiek heeft König aan het begin van zijn carrière ook moeten leren. Dat krijg je, als je de minpunten van de scene zo in de verf zet.

Ik geef toe dat ik in het begin nogal prekerig was. In de eerste versie van *Max en Sven* (in 2003 bracht Bouden een herwerkte versie uit. GdW) was ik duidelijk pro-homojongerengroep, wellicht omdat ik er zelf zo nauw bij betrokken was. Ik heb in de nieuwe versie een ander figuur laten opduiken die meer tegenwicht biedt. Ik tracht tegenwoordig bewust zo weinig mogelijk rekening te houden met de moraal van het verhaal. Euh... en dus mogen mijn personages elke nacht met een ander naar bed.

Als je de strips van König en die van jou leest lijkt het wel of alle homo's naar de hoeren gaan, seksspeeltjes bezitten en promiscue zijn. Daar moet je haast kritiek op krijgen?!

Als ik kritiek krijg van de tijdschriftlezers waarin mijn strips gepubliceerd staan, is dat om dat er teveel seks in voorkomt. Akkoord. Maar dat is een tweesnijdend mes, want het zijn toevallig ook de pagina's waar de meeste positieve reacties op komen. Ik krijg zelfs vaak het verwijt dat ik te braaf ben, dat ik verder moet gaan. Het mag blijkbaar nog cynischer, nog sarcastischer. Natuurlijk, als je een strip voor een homotijdschrift maakt moet het over homo-onderwerpen gaan. De keuze is daarin beperkt. Hèt homo-onderwerp is homoseksualiteit. Al de andere onderwerpen zijn algemene onderwerpen die ook voor hetero's gelden. Vanwege die beperking kom je bijna automatisch terecht bij de clichés.

Maar je bent niet van plan zware onderwerpen aan te snijden zoals König doet met zijn *Paul und Conrad*-reeks, waarvan één van de personages HIV heeft?

Ik had dat graag gedaan, maar aangezien hij er al mee bezig is... Ik kan nog kiezen voor huiselijk geweld... of... (*enthousiast*) Weet je, ik heb net seks met gehandicapten getekend. Ik teken de laatste tijd veel vreemde dingen, zoals voetfetisjisten met loskomende teennagels en zo. Dingen waarvan ik zelf denk... 'Tom, waar ben je nu mee bezig?!'

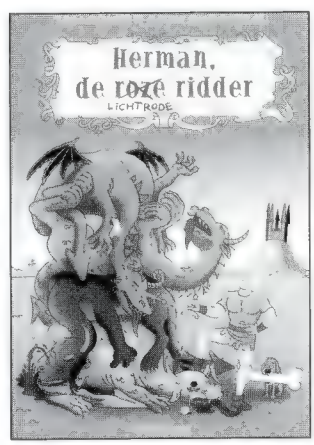

Hetero's

Je zegt altijd dat je strips ook voor hetero's zijn. Eén van je *Flikkerzicht*-albums is zo zelfs genoemd: *Ook voor hetero's*.

Ik kom allerlei mensen tegen die het graag lezen, hoor. Mijn strips zijn niet enkel gericht op de homo-doelgroep.

Er zijn veel homo's die hetero-literatuur lezen, maar andersom komt zelden voor...

Dat is waar. Ik zou het graag anders zien, maar ondanks die beperking heb ik toch een behoorlijk publiek. Als ik dat vergelijk met collega's die alternatieve strips maken, dan verkoop ik stukken meer. Ik heb 'gewone' strips gemaakt, maar ik publiceer ze niet omdat ik de angst heb dat ze niet verkopen. De concurrentie is veel groter, terwijl ik in mijn genre één van de weinige auteurs ben. Ik breek zelfs met mijn strips door in het buitenland.

LINKS - **Twee pagina's uit de nog te verschijnen stripbewerking van de schandaalroman *Tom Jones*.**

Er zijn onlangs Amerikaanse, Franse en Spaanse vertalingen van je werk verschenen. En recent verscheen er ook een bijdrage van je in een Italiaanse bloemlezing. Struin je als je eigen agent de buitenlandse markt af?
De laatste drie uitgevers hebben contact met mij gezocht. Ik weet niet hoe ze in Spanje of Italië aan mijn gegevens gekomen zijn. Van de Franse uitgever weet ik het. Dat was via een Brusselse winkelier die merkte dat mijn strips in het Nederlands behoorlijk goed verkopen en dat meldde aan die uitgeverij. Met de Amerikanen daarentegen heb ik zelf contact gezocht.

Je tracht nu ook je *Tom Jones*-verhaal te slijten aan de grote, traditionele uitgeverijen. Het verhaal ligt op de grens van het Bouden-universum, vind ik.
Tom Jones wordt beschouwd als de eerste echte Engelse humoristische schandaalroman. Die auteur ervan, Henry Fielding, verkeerde in hogere kringen tot zijn boek een bestseller werd en hij zijn prestige verloor. Het is een erg stripachtig verhaal, bijna een langgerekte sitcom met plots die je tegenwoordig nog amper tegenkomt, veel achtervolgingsscènes, veel seksuele moraal. Het is een 'heteroverhaal', want ik kan geen homo-bewerkingen blijven maken, hè?! Euhm... (*grijst*) al komt één van de personages in het tweede deel uit de kast en zal er ook een transseksueel de kop opsteken. Sorry.

Karel Biddeloo vertelde me vorig jaar dat hij je ooit heeft gebeld met het verzoek een soort van *Extra League of Ordinary Gentlemen* te tekenen. Hij wilde een humoristische reeks met figuren uit de negentiende en begin twintigste eeuw als Jack The Ripper, Kapitein Nemo, Dr. Jekyll en Mr. Hyde, Mata Hari, Sherlock Holmes en Dr. Watson en Florence Nightingale.
Ja, *Crazy Old London* heette dat project toen. Op dat moment had ik echter te veel andere projecten af te ronden. Begin vorig jaar heeft hij me er opnieuw over gebeld. Hij klonk erg gedreven en ik raakte steeds meer overtuigd van die reeks. Maar hij was al erg ziek en het project is niet meer van de grond gekomen. Ik heb Biddeloo jammer genoeg nooit gezien. We hebben elkaar twee keer telefonisch gesproken omtrent *Crazy Old London*, en er was nog wat briefwisseling, maar dat was het. Hij klonk erg sympathiek en zachtaardig en bleef me maar Tim noemen (*lacht*), maar voor de rest kende ik hem niet.

Je hebt hem nooit gevraagd wat hij van je homo-parodie *De lichtrode ridder* vond?
Nee, en dat vinden Kim (Duchateau. GdW) en ik erg jammer. Hij hield van parodieën, heb ik begrepen. En trouwens, is *De rode ridder* ook niet parodiërend bedoeld?! Weet je, als tekenaar heb ik wel veel bewondering voor hem gehad. Je moet het maar kunnen: er dertig jaar lang in slagen hoge oplagen verkocht te krijgen en de kritiek naast je neerleggen. Ik heb *De rode ridder* gelezen tot de krantenpublicatie gestaakt werd. Ik las die verhalen graag en-neuh... ik heb het nog nooit gezegd, maar ik heb altijd al een *Rode ridder*-scenario willen schrijven. Ik weet dat hij vaak gebruik maakte van ideeën van anderen.

Vanwaar komt eigenlijk die drang zoveel verhalen te maken? Je blijft maar produceren.
Goh, er zijn nu eenmaal bepaalde verhalen die ik graag wil maken. En dan doe ik dat gewoon! Ik heb materiaal liggen voor vijf albums. Een gedeelte gaat naar alle waarschijnlijkheid niet meer in het Nederlands verschijnen. Maar dat betekent niet dat ik het niet wil maken. Hm, ik doe het in ieder geval al niet meer om de bekendheid. (*maakt brede grijns*) Dat is al een opmerkelijk verschil met mijn negende levensjaar.

geert.de.weyer@stripschrift.nl

Het belang van Ernst *verscheen bij Atlas. De (homo-)strips van Bouden verschijnen in eigen beheer. Maandelijks publiceert Bouden in* Gay & Night, *wekelijks op* ***www.gayworld.be****.*
Meer info: ***www.bouden.be***

ONDER - **Advertentie-illustratie voor de website *www.gayworld.be***

VAN LINKS NAAR RECHTS -
- Illustratie van Pieter Van Eenoge.
- Pagina uit de tekstloze strip *Oog om oog* van Dave Vanroye.
- In de strip *It's not just drama, it's $ociety* van Maarten Vande Wiele acteren zeer herkenbaar Linda Evans en Joan Collins.

Briesende jonge leeuwen

Eind oktober vorig jaar werd in Antwerpen *Hic Sunt Leones 1* voorgesteld, een (strip)-anthologie die drie jaar productietijd in beslag nam. De kleine Vlaamse uitgeverij Bries is daarmee aan haar indrukwekkendste uitgave toe en vult voorlopig een leemte op die na het ter ziele gegane stripblad *Ink* is ontstaan.

DOOR GEERT DE WEYER

Reeds jaren is **Ria Schulpen** (41) actief als (eigenzinnige) uitgever in het Antwerpse, met een voorliefde voor *small press*, alternatieve uitgaven die vaak in eigen beheer of in een kleinschalige oplage worden verspreid. Haar niet aflatende interesse daarvoor gaat terug tot de Turnhoutse Stripdagen in 1995. Ze kwam er in de kelder van Cultureel Centrum De Warande in contact met een zekere Peter Pavement, die naar aanleiding van de *small press*-expositie van de Stripdagen internationale *small press*-uitgaven had meegebracht. 'Er ging toen een wereld voor me open,' herinnert Schulpen zich. 'In eerste instantie legde ik via hem contacten en kocht ik werk in, de volgende stap was dit soort werk zelf uitgeven.' Dat gebeurde voor het eerst in 1999, toen ze dan nog onbekende Vlaamse goden als Philip Paquet, Rayman, Pieter de Poortere en Gilliom via haar kleine uitgeverij Bries onderdak verschafte. Een eerste Bries-anthologie verscheen in 1999: *Wind*, geheel in zwart/wit, met bijdragen van 31 internationale tekenaars en volledig in het Engels om ook de buitenlandse markt te kunnen veroveren. Die ambitie heeft ze blijkbaar niet langer. De onlangs verschenen *Hic Sunt Leones 1* (Latijn voor 'Hier zijn de leeuwen') waaraan zes illustratoren en vijftien cartoonisten en/of striptekenaars aan meewerkten, is volledig in kleur, in de Nederlandse taal (op enkele uitzonderingen na) en wat betreft haar selectie tekenaars werd ditmaal niet buiten de Vlaamse grenzen gekeken. Een greep uit de namenlijst: Pieter de Poortere, Nix, Philip Paquet, Karel Lauwers, Stijn Gisquière, Maarten vande Wiele, Bart Schoofs, Rayman en Olivier Schrauwen.

'In eerste instantie is het alternatief publiek een klein publiek. Zeker in Vlaanderen. Om die reden gaf ik eerder werk vaak in het Engels uit, maar het is niet echt eenvoudig gebleken om Engelstalige boeken te verkopen op de

CRYSTAL?
WAT IS ER AAN DE HAND TUSSEN JULLIE TWEE?
IK DENK DAT IK VERLIEFD OP HAAR BEN
OOOH, JACKIE
CRYSTAL IS NIET VROUW GENOEG VOOR EEN MAN ALS JIJ

Talentrijke Vlaamse tekenaars verzamelen zich in *Hic Sunt Leones 1*

Nederlandse markt. Het is eigenlijk vanaf *Boerke* (het woordeloze debuut van Pieter de Poortere. GdW) dat ik het accent heb verlegd. Ik hoop dat de *Hic Sunt Leones*-anthologie op deze manier wat toegankelijker wordt voor het Nederlandstalig publiek, al komt er tegelijkertijd ook een Engelstalige versie op de markt. In de toekomst zal ik echter Engelstalige uitgaven laten afhangen van de strip zelf.'

De samenstelling

Aan *Hic Sunt Leones 1* ging drie jaar productietijd vooraf. Deels is dat te wijten aan Schulpens beroep: administratief medewerkster in een Antwerpse bibliotheek. Om zich ook te kunnen toeleggen op uitgeven en haar kleine alternatieve stripwinkel in de Antwerpse Kammenstraat, opteerde ze voor een loopbaanonderbreking. Een derde van haar werkuren gaat nu op aan uitgeven. 'Maar de belangrijkste reden is dat ik mijn auteurs veel tijd heb gegeven het verhaal te maken en er enorm veel tijd is gekropen in het samenstellen,' zegt ze. 'Korte en lange, kleurrijke en zwart/wit-verhalen moesten elkaar gebalanceerd opvolgen.'

Ze kon het zich makkelijker maken, maar voor de samenstelling van *Hic Sunt Leones 1* ging Schulpen niet via de geijkte

LINKSONDER - Korte strip van grafisch vormgever Karel Lauwers.

ONDER - Illustratie van de in de underground/alternatieve kringen van Antwerpen wereldberoemde Dennis Tyfus.

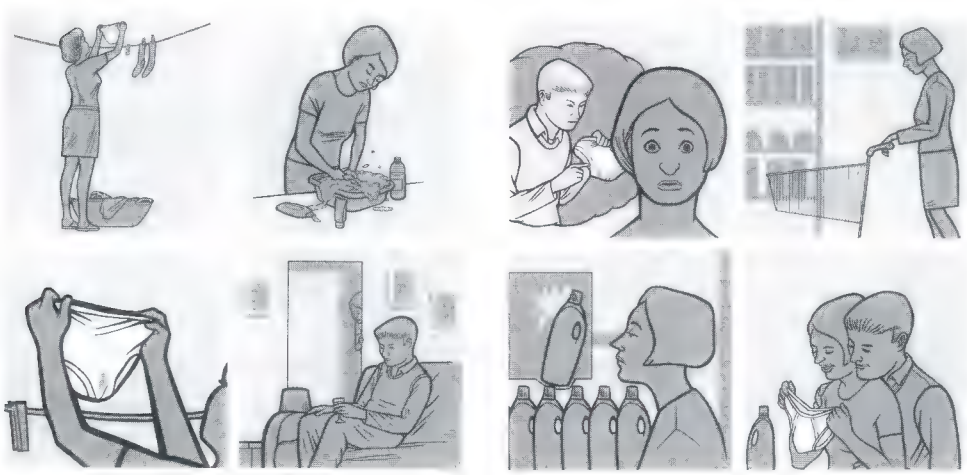

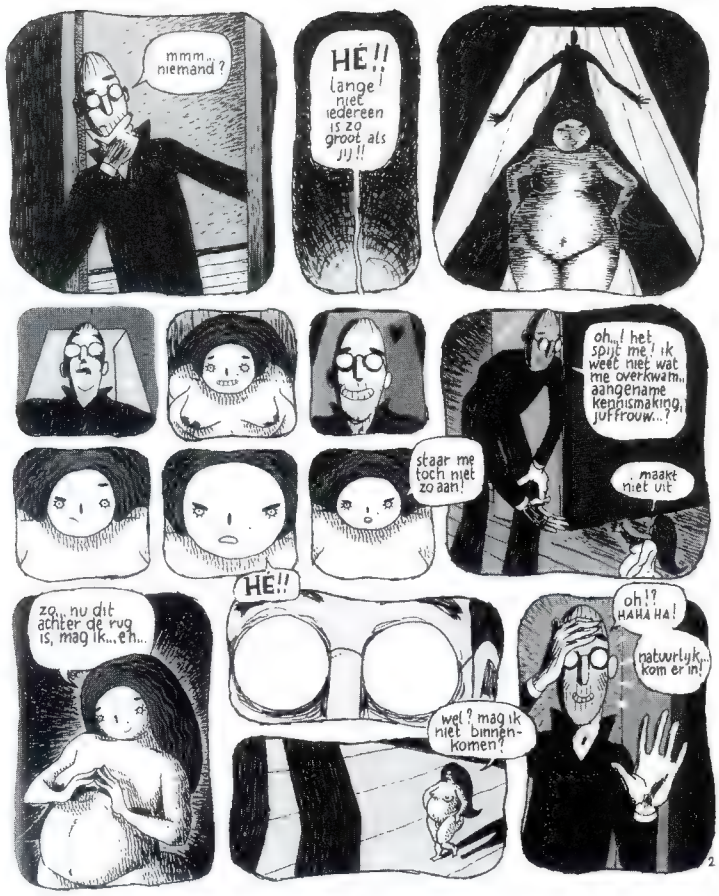
mmm... niemand?
HÉ!! lange! niet iedereen is zo groot als jij!!
oh...! het spijt me! ik weet niet wat me overkwam... aangename kennismaking, juffrouw...?
. maakt niet uit
staar me toch niet zo aan!
HÉ!!
zo... nu dit achter de rug is, mag ik... eh...
wel? mag ik niet binnen-komen?
oh!? HAHA HA!
natuurlijk... kom er in!
2

RRrrrING
dag teddy! mogen we eens langskomen?
Joam. tante? Cup, natuurlijk!
mm. waarschijnlijk verkeerd verbonden
Tijd om de kattenbak op te ruimen!
Een oninteressant leventje
Wat willen ze eigenlijk?
Pff, Geen idee
En ze moeten niet verwachten dat ik speciaal voor hen Ga Schoonmaken
Zoveel Stress!! Ik ben het niet meer Gewoon bezoek te KrijGen!
DING DONG
dag teddy
oh nee, daar zijn ze al!
Het was niet Gemakkelijk om jouw huis te vinden We Kennen deze buurt niet zo Goed, zie je

BOVEN – Pagina uit de strip van Dominiek Depreitere.

RECHTSBOVEN – Openingspagina van de strip *Een oninteressant leventje* van Virginie van der Gucht, wier werk in diverse bloemlezingen stond. Daarnaast kwam van haar het album *Teddy* uit.

RECHTSONDER – Pagina uit de titelloze strip van Philip Paquet, die reeds de albums *Louis Armstrong* en *Snapshots* op zijn naam heeft staan.

wegen op zoek naar talent. Zo is ze niet de namenlijst van het ter ziele gegane stripblad *Ink* afgegaan, noch ging ze ronselen in bekende, streekgebonden stripmilieus als Gent, Leuven of Antwerpen. Haar anthologie herbergt daardoor ook enkele verrassingen. Ze wist Sebastiaan van Doninck, een kinderboekillustrator (bij uitgeverij De Eenhoorn) die zich slechts zo nu en dan aan strips waagt, over te halen een bijdrage te leveren. Nieuw voor stripkenners is ook het werk van vormgever Bruno Seys, hier debuterend met een stripexperiment waarin het associatieve en grafische een sleutelrol spelen. En er is ook Jan Truyens, een 32-jarige autodidactische tekenaar en schilder wiens werk in 2001 werd geselecteerd voor een wedstrijd van de belangrijke Amerikaanse uitgeverij Dark Horse, maar die hier nooit is opgevallen. 'Naast eigen keuzes hebben zich via via andere tekenaars aangeboden,' klinkt het enthousiast. 'Wellicht zijn ze overtuigd geraakt van het feit dat we een echt boek wilden maken dat talentvolle tekenaars op de kaart wilde zetten.'

Ze geeft toe dat haar selectie vooral erg persoonlijk is en zeker geen volledig overzicht is van wat er in de Vlaamse stripscene leeft, maar ze is ook niet te beroerd om te stellen dat ze een betere weerklank heeft dan het ter ziele gegane stripblad *Ink*. Ze hoort dan ook niet graag dat *Hic Sunt Leones 1* de leemte van *Ink* opvult. 'Mijn benadering is totaal anders, mijn selectie serieuzer en mijn esthetiek totaal verschillend. Dat was niet zo bij *Ink*. Daar was het – zeker wat de laatste nummers betreft – zo dat alles wat zich aanbood in het blad kwam. Er zijn voor deze editie mensen in de pen gekropen die weliswaar van het bestaan van *Ink* op de hoogte waren, maar er nooit hun werk hebben aangeboden. (*glimlacht*) Dat zegt genoeg, denk ik. Ze kennen Bries. Voor deze uitgave hebben ze ook hun beste niveau bereikt. Ik denk dat je mag stellen dat Bries het beste in de tekenaars naar boven haalt. Kijk, *Ink* was een prachtig initiatief en ik neem mijn hoed af voor het feit dat ze het vier jaar volhielden. Ik zou dat wellicht niet kunnen, maar ik zou het wel totaal anders gedaan hebben.'

Dat er een tweede deel volgt is niet zeker, ook al doet de titel anders vermoeden. 'Die 1 op de cover is eerder een grapje. Het leek illustrator Van der Veken wel leuk, en ik heb het zo gelaten. Of we een vervolg overwegen hangt in de eerste plaats af van de verkoop van dit boek.'

geert.de.weyer@stripschrift.nl

I THINK ABOUT HER A LOT...
SHE'S BEEN GONE FOR 4 MONTHS
A TRIP TO INDONESIA...
YEAH, I THINK ABOUT HER A LOT
BASICALLY, YOU'RE THE ONE WHO GOES ON WITH HIS LIFE, DOING YOUR STUFF AND SHE'S THE ONE WHO GOT STUCK ON A TROPICAL ISLAND, LIVING LA VIDA LOCA!... I GUESS

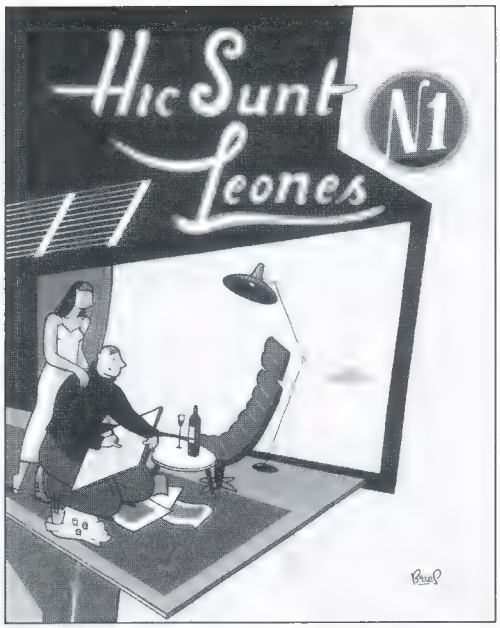

De toekomst van Vlaanderen

Experimenteel. Verrassend. Mooi. Drie gevoelsindicatoren die opborrelen na het lezen van *Hic Sunt Leones 1*. Het boekwerk bevat bijdragen van 21 striptekenaars, cartoonisten, schilders, illustratoren, vormgevers of combinaties hiervan. Zij hebben minimaal één ding gemeen: het zijn allemaal Vlaamse leeuwen. Samenstelster *Ria Schulpen* van uitgeverij Bries bewijst dat er toekomst is voor stripminnend èn stripmakend Vlaanderen. Het boek, dat is ingedeeld in twee hoofdstukken – strips en illustraties – bevat een zeer divers aanbod. Kleur en zwart/wit, Nederlands en Engels of gewoon tekstloos, korte en lange(re) verhalen of losse illustraties van bekende en minder bekende makers. Elke bladzijde doet je nieuwsgierigheid naar de volgende toenemen. Voorbeelden noemen doet niet-genoemden tekort. Toch maar een poging dan op basis van de drie geformuleerde gevoelens. Experimenteel is het werk van *Dennis Tyfus*: kleurrijk, verwarrend en vooral *out of the box*. Ook *Olivier Schrauwen* past hierin; hij tekent een maf verhaal over een vader en zijn miniatuurzoon in een stijl die doet denken aan krantenstrips uit begin vorige eeuw. Verrassend is het werk van *Sebastiaan van Doninck*. Deze Antwerpse illustrator tekent een tekstloze en tegen de animatiefilm aanschurende strip over Mr. Bunny. Ook het werk van *Bruno Seys* mag als surprise worden gezien, Seys houdt het wat abstracter en doet een beroep op het interpretatievermogen van de lezer. Tot slot de categorie 'mooi'. *Jan van der Veken* met twee prachtige illustraties en *Pieter van Eenoge* die met vier platen stuk voor stuk juweeltjes aflevert, mogen hierin niet ontbreken. Van Eenoge zet met een voornamelijk in een geel/groene inkt gedoopte pen eenvoudige lijnen op papier die soms een verrassende dubbele bodem bevatten. Uit het hoofdstuk strips moet ook *Maarten vande Wiele* genoemd worden. In een *The Bold And The Beautiful*-achtige setting tekent hij de rivaliteit tussen twee glamourdames in een art-decostijl. Tot slot mag *Dave Vanroye* niet ontbreken in mijn rijtje. In een zo goed als tekstloze en humorvolle strip vertelt hij van een jonge vuurtorenwachter die een vreemd volkje met een bizarre hobby ontdekt. Valt er dan helemaal niets te klagen over *Hic Sunt Leones 1*? Natuurlijk wel. Afgezien van een enkele bijdrage, zo zijn de illustraties van *Inge Cornill* en *Jelle Crama* aan mij niet besteed, is het jammer dat het boek niet twee keer zo dik is! TdK

Hic Sunt Leones 1

Diverse auteurs
Bries 2004
ISBN 90-76708-23-1
Prijs €24,95
168 pagina's
kleur (sk)

[BITS & PIECES → DUMMIES]

Is het een vogel? Is het een vliegtuig? Nee! Het is S&B-man. Een enthousiaste vijfentwintigjarige superheld. Breed. Pro-actief. Slaapt nooit. Afspraak is afspraak. Weet wat hij doet en doet daar niet moeilijk over.

Zo luidt de tekst op de eerste pagina van een uitgave van Kender Thijssen. Een automatiseerder die beheerdiensten levert.

Waar dit over gaat? Geen nood. S&B-man stelt zichzelf even aan ons voor. Hij is de held van een nieuwe strip. Vooralsnog gelukkig niet verder gekomen dan één pagina, maar dat terzijde.

'Hallo, ik ben S&B-man. Voluit service- en beheerman. Maar dat past niet op mijn borst.'

Eigenlijk weet je het nu al. Dit klopt niet. Hier is een stripmaker bezig die in opdracht werkt. Dit is voor domoren. Voor dummies. Welke idioot legt uit dat zijn stripnaam niet op zijn hemmetje past? Nou, geen enkele. Die naam begrijpt elke striplezer in de context wel. Of de superhero heeft een eigen logo. Maar zo'n blonde held die piept dat zijn naampje niet op zijn T-shirt past, is echt waanzinnig. Ik lig gestrekt van het lachen.

Kennelijk wil iemand een domme boodschap overbrengen. Heeft bovendien ooit eens gehoord dat strips populair zijn. Maar verwart de eenvoud van strips met domme plaatjes en domme teksten. Dus gaan ook de platte folderteksten hier door het leven als balloons. Zo spreekt S&B-man de historische balloon-woorden: 'At your service... en beheer!' Hoe verzin je het. Pim Fortuyn zou zich omdraaien in zijn graf.

Na zijn succesvolle optreden voor de klant wordt S&B-man aan het eind van de strip door twee plaatselijke medewerkers gesandwiched op de kopieermachine. Uiteraard moet dat voor de dombo's onder ons even worden uitgelegd in de medewerkersballoon.

'Prima dat die superheld nu ook voor onze overige vestigingen aan de slag gaat, maar een kopietje houden we mooi hier!' De humor en de intelligentie druipen er vanaf. Gelukkig is 'wordt vervolgd' vervangen door een loeigroot bordje 'einde!'.

Maar ook in het buitenland worden strips nog altijd beschouwd als voer voor analfabeten. Als alle middelen hebben gefaald, rest alleen nog de inzet van de strip, lijkt het wel.

Wonend in Mexico wil je een beter leven opbouwen. Al snel denk je net als jaarlijks een miljoen andere Mexicanen aan een oversteek naar de Verenigde Staten. Radio en tv wijzen al jaren op de gevaren van een illegale oversteek naar de VS. Toch gaat de stroom Mexicanen gewoon door. En vallen er honderden doden per jaar in diepe rivieren of droge woestijnen.

Maar nu wordt alles anders, lees ik in mijn avondblad. Er is nu een stripboekje. In het klassiek Mexicaanse stripformaat van de kontzak. Met tekeningen en tekst wordt uitgelegd hoe gevaarlijk een oversteek naar de VS is. Het boekje is echter niet bedoeld om je van het idee af te brengen. Integendeel.

Er wordt geadviseerd vooral veel water mee te nemen. Goed op te letten voor *polleros*, mensensmokkelaars. Na te denken voor je een rivier oversteekt en hoe je je moet gedragen in de VS. Vooral niet de aandacht op je zelf vestigen, niet naar wilde feesten gaan en niet betrokken raken bij vechtpartijen. Een type overlevingsstrip voor de jonge Mexicaan. Deze stripboekgids voor illegale immigratie is tot de niet geringe verbazing van de Amerikanen uitgegeven door de Mexicaanse overheid. Bij de grens worden de boekjes bewust uitgedeeld aan de passanten. 'Het stripboek is een stort illegale immigratie voor sufkonten', zegt de overheid in Washington. Die overheid vindt dat de Mexicanen moeten ophouden met deze strips. Want ze willen geen illegalen.

Het is toch vreemd dat bedrijven en sommige overheden menen dat als de boodschap nu maar illegaal of dom genoeg is, het medium strip dan het middel bij uitstek is om je gedachten over te brengen. Kennelijk komt de strip niet van de onderste sport van de waarderingsladder af.

ben.bits@stripschrift.nl

DOOR **PETER BREEDVELD**

Tarantino met een vleugje Wolkers. En dan met het Friese Dokkum als decor. Zo laat *Om mekaar in Dokkum*, het nieuwe boek van *graphic novelist* Guido van Driel, zich aardig omschrijven. 'Dit is een tijd om geëngageerd te zijn', zegt Van Driel.

RECHTSBOVEN - Schets voor de scene waarin de Amsterdamse crimineel Ronnie N. dreigt dood te bloeden na een aanslag op zijn leven.
Over mensen met een bijna-doodervaring las Van Driel dat het voor die mensen is alsof hun zintuigen vernieuwd zijn. Liggend op de vloer van een toilet voelt Ronnie dat er een vlieg op zijn hand loopt.
In de eenzaamheid van zijn naderende dood gaat het door hem heen 'Alles, alles zou ik ervoor over hebben om met jou te ruilen. Jij strontvlieg'.

Er staan twee citaten aan het begin van *Om mekaar in Dokkum*, het nieuwe boek van Guido van Driel. Het eerste is van Oscar Wilde: ***It is only shallow people who do not judge by appearances. The true mystery of the world is the visible, not the invisible.*** Ironisch bedoeld, ongetwijfeld, want gaat het er in *Om mekaar in Dokkum* juist niet om dat je voorbij het uiterlijk moet kijken?

'Dat citaat is helemaal niet ironisch bedoeld, hoor', werpt Van Driel echter tegen. 'Ik gelóóf wat Wilde zegt. Alle vormen die je ziet, of het nou mensen, planten of bomen zijn, allemaal zijn ze zeer veelzeggend. Als je denkt dat onzichtbare dingen van hogere waarde zijn, heb je iets volgens mij niet helemaal goed begrepen. Nee, echt, ik denk dat uiterlijkheden heel belangrijk zijn. Een menselijk gezicht is toch een prachtige veruiterlijking van wat er binnenin je leeft?

De hoofdpersoon van mijn boek zit te filosoferen over het woord berenklauw, een naam die totaal niet past bij de plant die zo heet. Hij ontdekt dat de vorm iets heel anders is dan de naam. Die naam is een afspraak, maar die vorm is buitengewoon wonderbaarlijk en onbegrijpelijk. Dat is wat ik interessant vind aan vormen. En dat is ook wat ik tegen de meeste religies heb: die grote waarde die wordt toegekend aan wat we niet kunnen zien, daarmee wordt voorbijgegaan aan de wonderbaarlijkheid van het tastbare leven. Incarnatie betekent 'in den vleze komen'. Tastbare materie is onlosmakelijk met het leven verbonden.'

Robertsons ongelijk

Maar het tweede citaat, van de Britse schrijver Robin Robertson, dat is toch zeker ironisch: ***Any book that begins with a near death experience should be abandoned at once.*** *Om mekaar in Dokkum* begint immers met een bijna-doodervaring en het kan toch nooit de bedoeling zijn dat de lezer zijn boek na de eerste pagina's al meteen weglegt? 'Jáá, dat is inderdaad ironisch', beaamt Van Driel. 'Ik hoop dat ik Robertsons ongelijk heb aangetoond.'

Guido van Driel noemt zichzelf een *graphic novelist*, dat is 'een striptekenaar met kapsones'. 'Wanneer ik zeg dat ik striptekenaar ben, moet ik altijd aan mensen uitleggen dat ik een ander soort strips maak dan zij kennen', vertelt hij. 'Ik liet iemand eens een boek van mij zien, begon-ie al bladerend te grinniken. Ik zeg: 'Wat lach je nou?' En hij: 'Nou eh, strips, toch?' Begrijp je? De term *graphic novel* is nu populair aan het worden, en ik vind 'm wel passen bij mijn werk.'

Van Driel leest niet veel strips. In zijn kast staat werk van Art Spiegelman, Daniel Clowes en Lorenzo Mattotti, die hij vooral waardeert vanwege zijn tekenwerk en minder om het verhaal. 'Te esoterisch.' Op stripbeurzen is hij ongelukkig,

FOTO NICO BODEWES

Guido van Driel

Een striptekenaar met kapsones

ONDER - **Potloodschets voor de scene waarin de woede van de Friezen om het omhakken van hun heilige eiken Bonifatius fataal wordt. 'Die man die daar tactloos die bijl in die bomen zet. Dat is inderdaad wat Van Gogh ook heeft gedaan, met de bijl in die boom staan hakken'.**

'omringd door stapels *Peps* en zo.' De clichématige manier waarop in de strips mensen worden afgebeeld, ergert hem. Liever bladert hij in fotoboeken. 'Op foto's zie je goed dat èchte mensen meestal heel knullige houdingen hebben, niet van die standaardhoudingen zoals in de meeste strips. Je hebt dat boek, *Hollandse Velden*, van Hans van der Meer. Daarin zie je alleen maar mensen op voetbalvelden, amateur-voetballers. Ongetrainde, iets te dikke lichamen die in de aanval gaan. Díe houdingen, daarin ben ik geïnteresseerd.'

Van Gogh en Bonifacius

Om mekaar in Dokkum is zijn meest geëngageerde boek tot nu toe. Dat komt door de huidige tijdgeest, zegt Van Driel. 'Tien jaar geleden zou ik dit boek niet hebben gemaakt.' Het gaat over vooroordelen en vreemdelingenangst, Van Driel schetst een realistisch beeld van de situatie rond een Angolese asielzoeker en daarbij is het boek een krachtig en poëtisch pleidooi voor onthaasting.

Het verhaal rond de christelijke zendeling Bonifacius komt aan de orde, die in 754 bij Dokkum werd vermoord nadat hij een aantal eiken had laten omhakken die door de Friezen als heilig werden beschouwd. Bevangen door blinde woede slachtten ze Bonifacius en zijn gezelschap af. Het lijkt verdomd wel of Van Driel een commentaar wilde geven op de

RECHTS - **Potloodschets van de Angolees Eduardo Jondo in het asielzoekerscentrum van Dokkum.**
Zelf komt Van Driel niet in *Om mekaar in Dokkum* voor. Of is hij misschien de Angolese asielzoeker, de buitenstaander die met verwonderde blik het plaatselijke leven gadeslaat?

RECHTSONDER - **Scenariovoorstel met penseel en inkt. Hiermee dong Van Driel in competitie met Eric Heuvel naar de opdracht om voor de gemeente Dongeradeel een stripalbum te maken dat zich afspeelt in Dokkum. Een van de eerste zaken die Van Driel opviel in Dokkum was de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum. Direct doorzag hij de mogelijkheid om van daaruit Dokkum en de plaatselijke zeden te kunnen schilderen door de ogen van een buitenstaander.**

moord op Theo van Gogh, genadeloos criticus van de islam, die door een moslimfanaticus werd afgeslacht vanwege zijn heiligschennende film *Submission*. Alleen had Van Driel zijn boek in de week voor de moord al af.
'Inderdaad', zegt Van Driel. 'Die man die daar tactloos die bijl in die bomen zet. Dat is inderdaad wat Van Gogh ook heeft gedaan, met de bijl in die boom staan hakken. Het is nooit goed dat iemand daarom wordt vermoord, maar ergens is het ook weer niet zo vreemd. Of je Van Gogh nou als een soort Bonifacius kunnen zien, ik weet niet wie van beiden nu tekort wordt gedaan. Maar laten we het er op houden dat het in beide gevallen om een brute en schokkende moord gaat.'
Een boek dat vlak na de moord op Van Gogh verschijnt, dat begint met een moordaanslag en een man die bloedend op de grond ligt, dat vol commentaar op vooroordelen en racisme zit, dat de titel ontleent aan een liedje uit de zeventiger jaren van de tvserie 'Het schaap met de vijf poten':

Help de Spanjaard en de Turk die tussen ons verblijven. Naastenliefde is de kurk waarop wij allen drijven. En..!
We benne op de wereld ommekaar, ommekaar, ommekaar, ommekaar te helpen nietwaar.
Het is bijna griezelig, alsof Van Driel wist wat er stond te gebeuren in Nederland.
'Ik dacht zelf ook: 'Godverdomme, ik heb de tijdgeest blijkbaar goed aangevoeld', bekent Van Driel. 'Het is een tijd waarin ik me als kunstenaar geroepen voel om geëngageerd te zijn. Ik zit vaak te schakelen tussen het gevoel dat ik iets

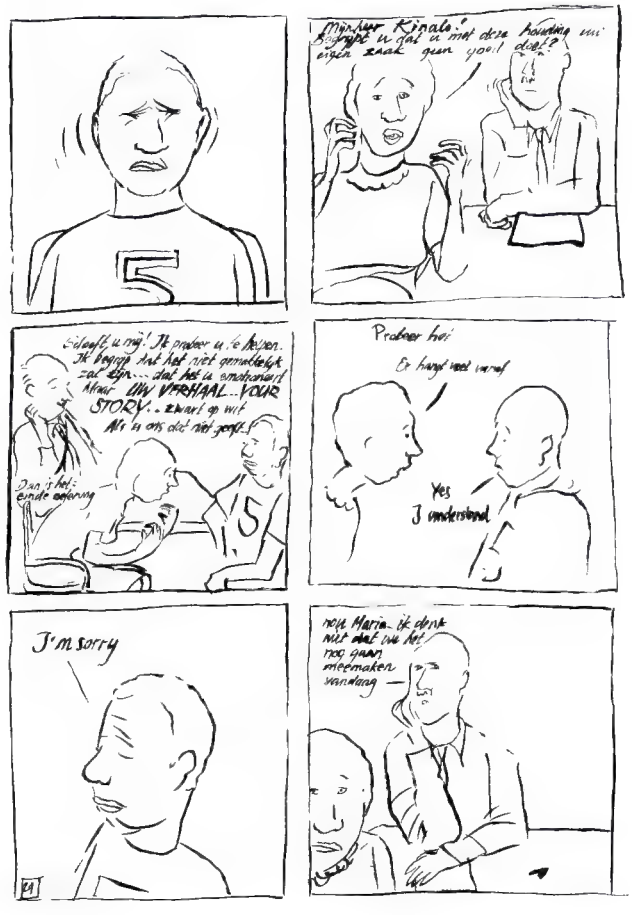
Mijnheer Rinaldo, begrijpt u dat u met deze houding uw eigen zaak geen goed doet?
Geloof u mij! Ik probeer u te helpen. Ik begrijp dat het niet gemakkelijk zal zijn.... dat het u omstandigheden UW VERHAAL... YOUR STORY... zwart op wit Als u ons dat niet zegt...
Dan is het einde oefening
Probeer het! Er hangt veel van af
Yes I understand
J'm sorry
Nou Maria, ik denk niet dat we het nog gaan meemaken vandaag

Strip = Kunst

Bij het nieuwe gemeentehuis van Dongeradeel, een samenvoeging van Dokkum en een aantal omliggende gemeenten, hoorde ook een kunstproject, vond de gemeente. Waarom is daarbij gekozen voor een striptekenaar? 'Die suggestie is aan ons gedaan door de SKOR, de Stichting Kunst en Openbare Ruimte', aldus Minne Eelkema, beleidsmedewerker cultuur van de gemeente Dongeradeel. De commissie die daarover moest oordelen, vond dat meteen een goed idee. En toen ze het werk van Van Driel onder ogen kreeg, was ze zo enthousiast dat werd besloten om tekeningen uit het verhaal, 'want dat zijn eigenlijk kleine schilderijtjes', als tableaus te bevestigen aan de gevel van het nieuwe gemeentehuis. Exemplaren van Om mekaar in Dokkum, *dat ook in het Fries is uitgebracht, gaan in Dongeradeel als warme broodjes over de toonbank. 'Het boek wordt hier ontzettend goed ontvangen', zegt Eelkema.*
'Dokkum is in onze optiek nogal eenzijdig verbonden met twee verhalen', legt Govert Grosfeld, projectcoördinator bij de SKOR, uit. 'Het eerste is het verhaal van Bonifacius en het tweede gaat over Dokkum als keerpunt in de Elfstedentocht. Wij dachten dat het goed zou zijn daar een nieuwe mythe aan toe te voegen, en dat te doen in de vorm van een getekend verhaal.' Voor zover Grosfeld weet, is het nog niet eerder gebeurd dat de SKOR bij een dergelijk project voor het medium strip koos. 'Het is een volwaardige kunstvorm, net als film of beeldhouwkunst. Wat dan nog dat strip voor het grote publiek niet geldt als kunst? Ik begrijp wel dat men in de stripwereld graag meer lezers zou willen, maar het grote publiek blijft ook weg bij de filmfestivals. Dat zegt dus niks.'

moet doen – een kennis van mij gaat bijvoorbeeld sinds de moord naar allerlei discussieavonden, wat ik me goed kan voorstellen – en de gedachte dat ik me niet teveel van de wijs moet laten brengen. Ik snap helemaal geen zak van al die mensen die nu roepen dat ze uit het land weg willen. Goddorie, daar win je de oorlog niet mee! Niet zo snel in paniek raken!'

'Ik heb de avond van de moord ook op de Dam gestaan, hoor, om herrie te maken. Ik vind dat een begrijpelijke reactie. Maar ja, wat dan? In elk geval niet Pim Fortuyn tot de grootste Nederlander aller tijden kiezen, denk ik. Jij wel?'

Ondanks de zware onderwerpen is *Om mekaar in Dokkum* een mild, zelfs licht verteerbaar boek geworden. Nergens wordt Van Driel cynisch. Aan de horizon gloort de hoop. 'Wat moet je anders?', vraagt hij retorisch. 'Ik begrijp die mensen niet, die kritiek hebben op de Amsterdamse burgemeester Cohen, omdat-ie de boel bij elkaar wil houden, maar wat wil je dan? Dat het hier Noord-Ierland wordt? Cynisme, dat is gewoon het bijltje erbij neergooien.'

Van Driel is er de man niet naar om met zijn boeken controverse uit te lokken. De meeste ophef ontstond nog vanwege zijn boek *De fijnproever*, waarin hij, zonder een oordeel te vellen, romantisch bijna, het leven van een hoerenloper schetst. Sommige mensen vonden dat hij daarmee een fatsoensgrens had overschreden. 'Door de tekenaar Stan Heinze werd ik in een café eens keihard aangevallen. Hij vond dat mijn boek een excuus was voor vieze hoerenloperij', vertelt Van Driel geamuseerd.

Verrot slaan

Van Driel wil met zijn nieuwe boek iets zeggen over de relatie van de Nederlanders met 'de vreemdeling'. Zo vindt er een gesprek plaats tussen de twee criminele hoofdpersonen, waarbij de een zegt dat hij buitenlanders altijd als vreemdelingen zal blijven beschouwen. De andere crimineel wil dan weten wat hij zo bedreigend vindt aan het vreemde. 'Ben ik af en toe geen vreemde voor jou?', vraagt hij. 'Nee,' zegt die andere weer, 'jij bent eigen'. 'Maar zelfs de meest nabije mensen zullen altijd een soort vreemden voor je blijven', meent Van Driel. 'Dat is ook goed, daar is niks vreeswekkends aan. Dat is zelfs wel prettig en aantrekkelijk. Als je een beetje nieuwsgierig bent, bedoel ik.'

Van Driel woont in de multiculturele Dapperbuurt. Hij vindt het er fantastisch. 'Vaak heb ik Turkse jongens in mijn portiek staan. Die staan daar maar te blowen, en daar heb ik dan wel eens een aanvaring over. Ze staan daar te fluimen en dat vind ik een rottig gezicht, het getuigt van een gebrek aan

LINKS - Potloodschets van Ronnie N., de Amsterdamse crimineel die met zijn lijfwacht ('Sorry dat ik het vraag. Maar wat doen we hier eigenlijk?') in Dokkum op zoek is naar degene die een aanslag op hem heeft gepleegd.

ONDER - De scene zoals die uiteindelijk in het boek is uitgewerkt van de Angolese asielzoeker die een ambtenaar van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) er van moet zien te overtuigen hem een verblijfsstatus toe te kennen, is gebaseerd op informatie die Van Driel van de IND-website plukte en op een artikel in *Vrij Nederland* over een Somalische asielzoeker die niet over zijn verleden kon praten omdat hij te zeer getraumatiseerd was, en die daarmee zijn kans op een verblijfsstatus mee in rook zag opgaan.
'Op de website van de IND trof ik een opmerking over de 'voorraden' die de IND had weg te werken. Terwijl ze het over mensen hebben! Dat is een soort van denken waar ik iets mee wilde doen in mijn boek.

BOVEN - Zevenentwintig tekeningen uit *Om mekaar in Dokkum* zijn door Van Driel uitvergroot op tegeltableaus geschilderd en sieren prominent de buitengevel van het nieuwe gemeentehuis van Dongeradeel.

RECHTSBOVEN - Beschouwelijke zaken worden afgewisseld met de nodige actiescenes, zoals te zien is op deze potloodschets waar Ronnie N. net een handlanger danig heeft 'verbouwd'.

respect. Daar spreek ik ze op aan. 'Doe eens even volwassen', zeg ik dan. 'We begrijpen best dat je hier wilt staan, want het is rottig weer. Maar ga wel een beetje zorgvuldig met die plek om.' Dat kan ik wat makkelijker dan mijn vriendin. Die is feller en ik heb het idee dat ze zich door vrouwen niet zo gauw de les laten lezen.'

Na de moord op Van Gogh is hij ze gaan vragen wat ze daar nou van vonden. 'De opinie was zo'n beetje van: 'Hij had 'm niet moeten vermoorden. Hij had 'm gewoon verrot moeten slaan'. Maar ze vonden het wel begrijpelijk, want, zeiden ze: 'Heb je die film dan niet gezien? Die naakte vrouw en die koranteksten, dat is toch verschrikkelijk?' Dat is wel een beetje de houding. 'Ja,' zeggen ze dan, 'dat is onze eer, hè'. Mijn vriendin werd daar boos over, die zei: 'Alsof wij eerloos zijn. Wij hebben ook onze eer. Dat je niet iemand vermoord om zijn mening, bij voorbeeld'.'

Daags na de moord was de stemming op de Dappermarkt ontzettend ijzig, herinnert Van Driel zich. 'Niemand wilde het er over hebben. De Nederlandse kraamhouder stond daar zijn kraam op te zetten naast de Marokkaanse kraamhouder en ik denk dat, om de lieve vrede te bewaren, niemand over die moord begon. Een hele gelaten, stille sfeer hing er.'

Filmscenario

Om mekaar in Dokkum is gemaakt in opdracht van de gemeente Dongeradeel, waar Dokkum deel van uitmaakt. Zevenentwintig vergrote tekeningen uit het boek sieren als tableaus het nieuwe stadhuis van de gemeente. 'De gemeente wilde dat ik een stripalbum zou maken dat zich in Dokkum afspeelt', vertelt Van Driel. 'Voor de invulling daarvan heb ik verder alle vrijheid gehad, er werden geen verdere eisen gesteld. Ik heb in competitie met striptekenaar Eric Heuvel naar die opdracht moeten dingen. Peter van Dongen was ook gevraagd, maar die kon niet. Die had het te druk met het tweede deel van *Rampokan*. Maar goed ook, want dan had ik mezelf aanzienlijk mindere kansen gegeven om die opdracht te winnen. Van Dongen is wel héél goed. Maar ik ben zelf ook goed.

Toen ik aan de opdracht begon, was er rumoer rond het asielzoekerscentrum in Dokkum, met die Friese jongeren die daar de bewoners terroriseerden. Later zijn de plannen om er een uitzetcentrum van te maken, afgewezen door de gemeenschap.'

Van Driel wilde daar graag iets mee doen. 'Door de tijdelijke aard van dat AZC is dan ook meteen duidelijk dat het verhaal aan het begin van de eenentwintigste eeuw speelt. Wat ik prettig vond, was dat ik al die dingen in het boek gewoon ter sprake kon brengen. De gemeente had daar helemaal geen moeite mee, ze was niet bang dat haar aanzien er mee werd geschaad of zo.'

De Angolese asielzoeker in *Om mekaar in Dokkum* stelde Van Driel bovendien in de gelegenheid om Dokkum en de plaatselijk zeden te bezien door de ogen van een buitenstaander. Daarnaast wilde Van Driel er een verhaal in verwerken waarmee hij al langer bezig was, maar waar hij mee was vastgelopen. 'Het was een filmscenario – niet in opdracht van iemand, maar gewoon, omdat ik zin had een filmscenario te

LINKS - Welbeschouwd bestaat het boek uit ruim 400 schilderijtjes op zwart papier. Het Friese landschap speelt een belangrijke rol en is door Van Driel met veel liefde geschilderd.

schrijven. Ik wil al heel lang iets serieus met film doen – over een Amsterdamse crimineel die een bijna-doodervaring krijgt. Toen ik die opdracht van de gemeente Dongeradeel kreeg, besloot ik om het uit te werken alsof ik toch een film aan het maken ben, behalve dan dat ik niet film, maar teken.' Hij documenteerde zich voor aanvang goed. Hij bracht veel tijd door in Dokkum, las artikelen en boeken over hoe het toegaat in asielzoekerscentra, over bijna-doodervaringen en over de crimineel Klaas Bruinsma. In het boek komt een scène voor waarin de criminele hoofdpersoon, als jongetje door zijn vader wordt gedwongen van een muur af te springen. De vader vangt hem steeds op, maar laat hem dan een keer vallen, om hem te leren dat je nooit iemand kunt vertrouwen, behalve jezelf. 'Dat heb ik uit de biografie van Bruinsma', aldus Van Driel.

Voorraden wegwerken

Een scène in *Om mekaar in Dokkum*, waarin de Angolese asiel-

ONDER - Doordat de tijd hem ontbrak om een 'cast' te ontwikkelen koos Van Driel voor de belangrijkste personages uit het boek vrienden en bekenden uit zijn omgeving. Rob Spierenburg, hier te zien voor zijn beeltenis op een van de tegeltableaus, is verre van crimineel, maar kreeg om zijn duidelijke aanwezigheid en directheid de rol van de crimineel Ronnie M.

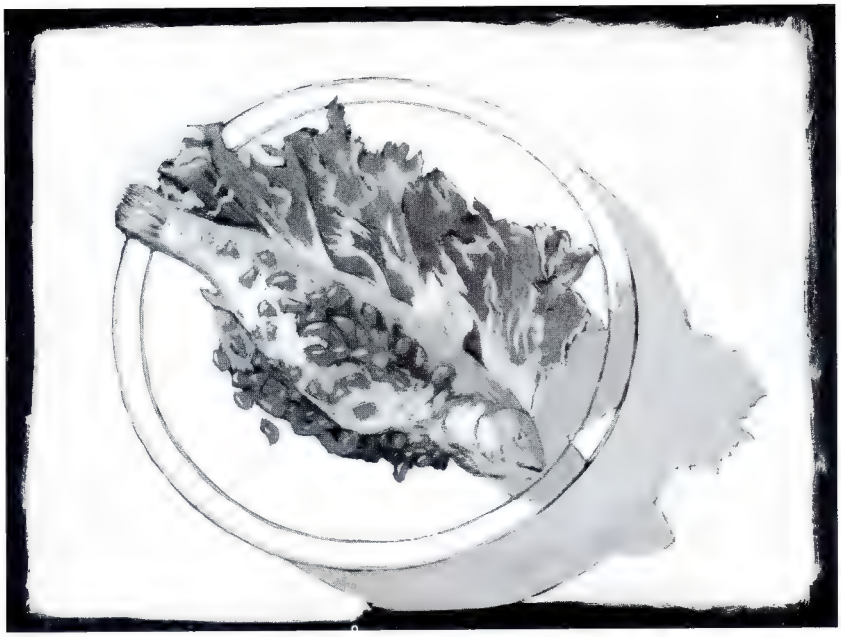

BOVEN - **Het intens genieten door de criminele hoofdpersoon van simpele genoegens als forel met granaatappeltjes is door Van Driel bedoeld als een pleidooi voor onthaasting. 'Mensen moeten meer stilstaan bij de mooie dingen van het leven, meer genieten.'**

zoeker een ambtenaar van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) er van moet zien te overtuigen hem een verblijfsstatus toe te kennen, is gebaseerd op informatie die Van Driel van de IND-website plukte en op een artikel in *Vrij Nederland* over een Somalische asielzoeker die niet over zijn verleden kon praten omdat hij te zeer getraumatiseerd was, en die daarmee zijn kans op een verblijfsstatus mee in rook zag opgaan.

'Op de website van de IND trof ik een opmerking over de 'voorraden' die de IND had weg te werken. Terwijl ze het over mensen hebben! Dat is een soort van denken waar ik iets mee wilde doen in mijn boek. En dan dat verhaal van die getraumatiseerde Somaliër... Blijkbaar wordt dan vanwege de tijdsdruk niet onderkend dat er hier sprake is van een serieus psychisch probleem. Die asielzoekers kunnen niet rekenen op de zelfde zorgvuldige behandeling die wij krijgen.'

Over mensen met een bijna-doodervaring las Van Driel dat het voor die mensen is alsof hun zintuigen vernieuwd zijn. Vandaar dat de criminele hoofdpersoon zo intens geniet van simpele genoegens als forel met granaatappeltjes, een mooi stadsgezicht of de vorm van berenklauw. 'Het leven stormt weer op ze af. Maar ik bedoel het ook als een pleidooi voor onthaasting. Mensen moeten meer stilstaan bij de mooie dingen van het leven, meer genieten.'

Zoals in al zijn boeken, heeft Van Driel in *Om mekaar in Dokkum* een grote rol weggelegd voor het decor. Hij zet het Friese landschap met liefde neer. Met net zoveel liefde schilderde hij in zijn vorige boek, *Toen wij van de Duitsers verloren*, een Zaanse nieuwbouwwijk. Van een doorsnee nieuwbouwwijk uit de jaren zestig maakt Van Driel een paradijsje. 'Ik hecht veel waarde aan de vormen die ons omringen', verklaart hij. 'Ik ben opgegroeid in zo'n nieuwbouwwijk en ik heb er geen slechte tijd gehad.' De gemeente Dongeradeel zal hebben gedacht dat aan wie zó een Zaanse nieuwbouwwijk neerzet, je ook Dokkum en de omgeving wel kunt toevertrouwen. Van Driel heeft haar niet teleurgesteld. 'Ik had er vreselijk veel zin in, en gaandeweg heb ik het Friese landschap echt leren waarderen.'

Onverwachte lachbuien

Van Driel had een jaar de tijd om zijn boek te maken. Zijn vorige boek koste hem vier jaar, dus hier was een andere aanpak nodig. Van Driel zegt moeite te hebben zijn personages plaatje na plaatje op zichzelf te laten lijken. Voordat hij aan een boek kan werken, moet hij de personages 'in de vingers krijgen'. Daar was nu geen tijd voor. 'Ik heb daarom in mijn eigen vriendenkring mensen *gecast* voor deze strip', aldus Van Driel. 'Vooral vanwege hun uiterlijk, maar ergens ook op basis van hun karaktereigenschappen. Daar ben ik natuurlijk wel mee aan de haal gegaan. De jongen op wie ik de Amsterdamse crimineel heb gebaseerd, Rob Spierenburg, is verre van crimineel, maar hij heeft wel een duidelijke aanwezigheid en directheid die mij wel aanspreekt en waar ik wel wat mee kon.'

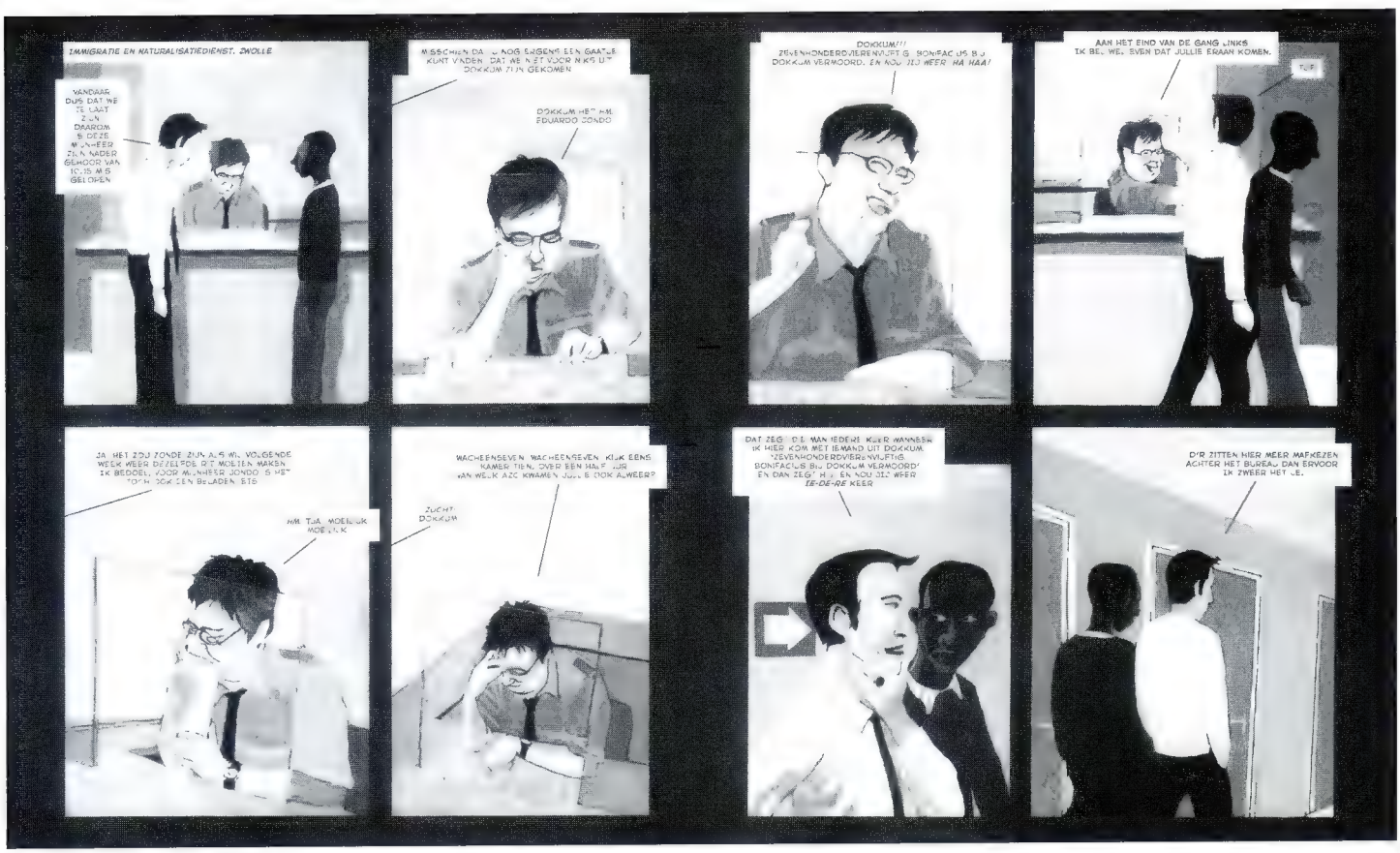
IMMIGRATIE EN NATURALISATIEDIENST, ZWOLLE
VANDAAR DUS DAT WE TE LAAT ZIJN DAAROM IS DEZE MEVROUW ZIJN NADER GEHOOR VAN 10:15 NIET GELOPEN
MISSCHIEN DAT U NOG ERGENS EEN GAATJE KUNT VINDEN DAT WE NIET VOOR NIKS UIT DOKKUM ZIJN GEKOMEN
DOKKUM HET HM. EDUARDO ZONDO
DOKKUM!!! ZEVENHONDERDVIJFENNEGENTIG BONIFACIUS BIJ DOKKUM VERMOORD. EN NOU JIJ WEER HA HAA!
AAN HET EIND VAN DE GANG LINKS IK BEL WEL EVEN DAT JULLIE ERAAN KOMEN.
TJIF
JA HET ZOU ZONDE ZIJN ALS WE VOLGENDE WEEK WEER DEZELFDE RIT MOETEN MAKEN IK BEDOEL VOOR MEVROUW ZONDO IS HET TOCH ZO GEZIEN BELADEN SFEER
HM TJA MOEILIJK MOEILIJK
WACHEEN SEVEN WACHEEN SEVEN KIJK EENS KAMER TIEN OVER EEN HALF UUR VAN WELK AZC KWAMEN JULLIE OOK ALWEER?
ZUCHT DOKKUM
DAT ZEG JE MAN IEDERE KEER WANNEER IK HIER KOM MET IEMAND UIT DOKKUM 'ZEVENHONDERDVIJFENNEGENTIG BONIFACIUS BIJ DOKKUM VERMOORD' EN DAN ZEG JE HA EN NOU JIJ WEER TE-DE-RE KEER
D'R ZITTEN HIER MEER MAFKEZEN ACHTER HET BUREAU DAN ERVOOR IK ZWEER HET U.E.

Hansje Joustra van zijn uitgever Oog & Blik, een bekend gezicht in de vaderlandse stripscene, zien we in de rol van maffe loketbeambte. 'Die rol past wel bij Hansje. Hij zit ook altijd precies zoals ik hem heb geschilderd. En dan die onverwachte lachbuien...'

Zelf komt Van Driel niet in *Om mekaar in Dokkum* voor. Of is hij misschien de Angolese asielzoeker, de buitenstaander die met verwonderde blik het plaatselijke leven gadeslaat? 'Ja. Zelf heb ik ook door Dokkum geslenterd, en net als de asielzoeker kwam ik toen op een zomeravond ook een keer bij een tennisbaan terecht. Daar zag ik oude mannen spelen. Dan denk je: hoe zou dat nou zijn voor zo'n asielzoeker, die moet vrezen dat-ie toch het land weer uit moet, een heel bestaan van onzekerheden achter zich heeft, en die ziet daar dan van die oude mannen die heel ontspannen, vredig hun partijtje kunnen spelen. Maar zegt dat dan iets over die asielzoeker of juist iets over mijzelf? Die scheidslijn is vaag.'

Tarantino en Wolkers

Van Driel werkt zonder scenario, met in zijn hoofd slechts een idee van hoe het verhaal zal lopen. 'Ik begin altijd gewoon ergens en terwijl ik teken denk ik na hoe ik verder ga. Ik zou nooit van tevoren een heel plot kunnen maken en uitwerken en pas daarna gaan tekenen. Ik vertrouw er altijd op dat ik er wel uitkom. Ik wist wel met welk gevóel ik het verhaal wilde laten eindigen, maar zelfs van de afzonderlijke pagina's maak ik van tevoren geen opzet. Ik werk gewoon met losse plaatjes. Je kunt dan makkelijk scènes tussenvoegen.' Hij werkt dus bijna als een filmmaker, die losse scènes opneemt die hij later tot een geheel monteert. 'Ik hou alle mogelijkheden voor verbeteringen open. Ik ben wel bezig met plotten, maar dat kan ik niet scheiden van het tekenen. Dan vind ik het ook niet meer zo leuk. Ik werk liever aan het plot door de tekeningen, die ik voor me op de vloer heb liggen, te combineren. Bij dat filmscenario, waarbij ik dus wèl bezig was met het uitschrijven van een verhaal, begon ik dan ook al aardig vast te lopen.'

Het verhaal zit niettemin in elkaar als een geraffineerd raderwerk. Van Driel combineerde drie verschillende verhaallijnen, over een Amsterdamse crimineel die met zijn lijfwacht in Dokkum op zoek is naar degene die een aanslag op hem heeft gepleegd, over een Angolees die in Dokkum in een asielzoekerscentrum zit èn het verhaal van de zendeling Bonifacius, tot een naadloos geheel. Door de subplots, maar ook door de dialogen tussen de twee criminelen die met elkaar *ins blaue hinein* zitten te filosoferen over vrouwen, buitenlanders, honden en katten, doet *Om mekaar in Dokkum* sterk denken aan de films van Quentin Tarantino. Een mix van Tarantino en Jan Wolkers, dat is het eigenlijk.

'Ik heb bij het maken van dit boek nooit aan Tarantino gedacht, maar het is wel zo dat ik me eerder laat inspireren door films dan door werk van collega-tekenaars', zegt Van Driel. 'Dat Tarantino zijn personages gewoon laat lullen over allerlei dingen, dat bevalt me inderdaad erg aan zijn films. Ik vind het interessant om te zien wat er aan een crimineel, iemand met zo'n extreme levensstijl, nog overeind blijft van zijn menselijkheid.'

peter.breedveld@stripschrift.nl

IND - ZWOLLE
Ik heb hier een Angolese man uit het AZC Dokkum voor een nader gehoortje
Dokkum 754 Bonifacius bij Dokkum vermoord
EN NOU jij weer!
yep
Waar je maar lol in hebt
Hey man. Good luck! Hou je haaks
Yeah Thank you my friend

LINKSONDER - Bij de uitwerking van een ander deel van het scenariovoorstel – MIDDENONDER – bleek er heel verrassend een rol weggelegd voor Van Driels uitgever Hansje Joustra als maffe loket-beambte van het IND. 'Die rol past wel bij Hansje. Hij zit ook altijd precies zoals ik hem heb geschilderd. En dan die onverwachte lachbuien...'

Guido's engagement

In *Om mekaar in Dokkum*, het nieuwe boek van **Guido van Driel**, gaat een Amsterdamse crimineel, Ronnie N., in Friesland op zoek naar de man die een moordaanslag op hem heeft gepleegd. Door zijn bijna-doodervaring is zijn levensvisie radicaal veranderd. Hij is anders, 'ongeveer zoals Bruce Willis in *The Sixth Sense* anders is dan in *Die Hard*', observeert zijn maat, die hem bij zijn zoektocht begeleidt. Ronnie neemt het leven in volle teugen tot zich. Hij geniet van een forel met granaatappeltjes, de vormen om hem heen, de pittoreske stadsgezichten van Dokkum.

Intussen ziet in het nabijgelegen asielzoekerscentrum een Angolees zijn kansen op een verblijfsstatus in rook opgaan. Dwalend door Dokkum beleeft deze asielzoeker de wereld om hem heen net zo intens als Ronnie doet. Kijkend door zijn ogen, de ogen van een buitenstaander, ondergaat de lezer het Nederlandse leven van alledag als een wonderlijke droom. Een banaal partijtje tennis tussen een paar oude mannen is vanuit het standpunt van iemand die heeft moeten vluchten voor zijn leven een ontroerende belevenis.

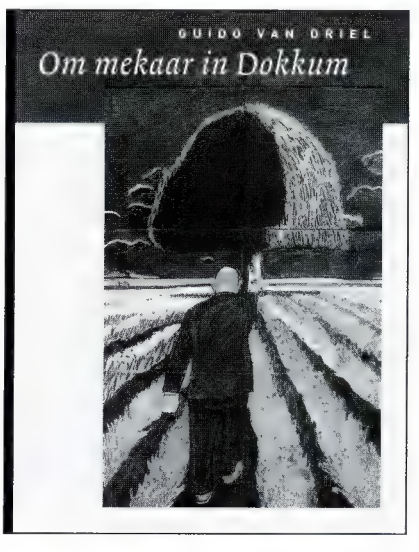

Van Driel laat deze mannen elkaar uiteindelijk ontmoeten op een plek waar 1250 jaar eerder al een harde botsing van twee culturen had plaatsgevonden. De christelijke zendeling Bonifacius werd in 754 bij Dokkum vermoord door de Friezen, omdat hij hun heilige eiken had laten omkappen.

Er wordt wat afgefilosofeerd in het boek, over de geneugten des levens, maar ook over zware onderwerpen als de multiculturele samenleving. Dat gaat een beetje op de manier waarop de personages in een film van Quentin Tarantino dat doen. Tegelijkertijd schildert Van Driel met liefde en verwondering het Friese landschap, de natuur, de stadsgezichten, als een Jan Wolkers die zich vergaapt aan Gods schepping.

Om mekaar in Dokkum is Van Driels meest geëngageerde roman tot nu toe. Het is een sterk pleidooi voor een vreedzame, multiculturele samenleving en ook voor onthaasting. 'Wijk eens van je pad af en ruik aan de bloemen in de berm' en 'Koester de vreemdelingen om je heen, tenslotte zijn we allemaal vreemden voor elkaar. Wees nieuwsgierig', lijkt Van Driel te willen zeggen. In deze roerige, lawaaiige tijd is zijn boek een oase van rust. Een baken in een stormachtige zee. PB

Om mekaar in Dokkum

Van Driel
Oog & Blik 2004
ISBN 90-5492-126-9
ISBN 90-5492-125-0 (Fries)
128 pagina's
kleur (sk)
Prijs € 14,95

[DE BOVENTOON]

'STRYPTOGRAFIE' HANDELSMERK VAN ANDREAS

Cromwell Stone 3: Het testament van Cromwell Stone

Andreas
Sherpa 2004
ISBN 90-75504-60-8
ISBN 90-75504-59-4 (luxe)
Prijs €29,95
€59,95 (luxe)
48 pagina's
zwart/wit (hk)

Met *Het testament van Cromwell Stone* sluit de in Frankrijk wonende Duitser **Andreas Martens** een trilogie af waar hij bijna vijfentwintig jaar aan heeft gewerkt. Het *Cromwell Stone*-drieluik staat bij uitstek symbool voor zijn oeuvre: complexe mysteries waarin bovennatuurlijke elementen nadrukkelijk een rol spelen. Andreas is een eigenzinnig stripmaker (*Rork*, *Arq*, *Capricornus*) die het lezers niet makkelijk maakt. Zij voelen zich soms als een cryptoloog die op zoek is naar de sleutel om een geheimschrift te kraken. Maar wie zich zijn (beeld)taal eigen kan maken, krijgt toegang tot een bijzondere wereld waarin keer op keer nieuwe ontdekkingen gedaan kunnen worden.

In 1982 publiceerde Andreas *Cromwell Stone*, het eerste deel van zijn striptriptiek. Het vertelt het verhaal van twaalf passagiers op een schip die tijdens een muiterij overboord worden gezet. Het dozijn wordt gered, maar een van hen heeft kans gezien een belangrijke sleutel van het schip mee te nemen die toegang geeft tot een andere, goddelijke wereld. Het gezelschap houdt daarna ieder jaar een reünie, maar er verdwijnt steeds een persoon. Uiteindelijk blijken bovenaardse wezens jacht te maken op de sleutel. Ze weten niet wie deze in bezit heeft en elimineren daarom steeds een overlevende.

Ruim tien jaar later in 1994 komt Andreas met het tweede deel: *De terugkeer van Cromwell Stone*. Hierin gaat de strijd om de sleutel verder, eindigend in een verwoestende climax die Cromwell niet overleeft. In *Het testament van Cromwell Stone*, dat Andreas in 2004 jaar afrondde, speelt Marlène Parthington de hoofdrol. Zij brengt een geheimzinnig kistje, dat ze van Cromwell vlak voor zijn dood heeft gekregen, op zijn verzoek naar Schotland. Het opent de poort van het heelal om de schepper, die gevangen zit op aarde, zijn weg naar het oneindige te kunnen laten vervolgen.

Het tekenwerk is in het derde deel opnieuw indrukwekkend. Waar Andreas in het eerste deel kiest voor een sobere, beklemmende lijn, en in het tweede voor een gedetailleerde en bombastische aanpak die doet denken aan negentiende-eeuwse zwart/wit-gravures, hanteert hij in het afsluitende stuk een lichtere aanpak, met meer wit- en grijstinten en minder zwart. Kennelijk om de op handen zijnde goddelijke bevrijding aan te kondigen. Onnavolgbaar blijven zijn sterk wisselende pagina-indelingen en gevarieerd kadergebruik.

Het testament van Cromwell Stone is onleesbaar zonder de voorgaande delen te lezen. Pas dan is het mogelijk om dwarsverbanden te leggen en te doorzien, en Andreas' stripcode te ontcijferen. Jammer dus dat het eerste boek uitverkocht is.

Het verscheen in 1993 op groot formaat in de *K2*-reeks van uitgeverij Sherpa. Het tweede deel is net als het derde uitgebracht in harde kaft met een grijze stofomslag. Hopelijk brengt Sherpa op korte termijn een herdruk uit van deel 1, maar dan in de uitvoering zoals we die van deel 2 en 3 kennen. Dan is deze meestertijdige trilogie helemaal af. RS

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

- !!!!! grote klasse!
- !!!! kopen!
- !!! middenmoot
- !! mwâh
- ! kastvulling
- ... door 't putje

[EN VERDER]

Alfa 8: Het spel van de macht (Jigounov/Mythic, Lombard). Dit deel staat bol van complotten, aanslagen en dubbelspionage. De geheimagenten Alfa en Fergusson vervelen zich echter stierlijk. Zij mogen pas in deel 9 aan de bak. Dat maakt dit album nogal onevenwichtig. RS

Alice 19th 1 (Watase, Glénat). Een nieuwe Japanse doelgroepstrip van Glénat: een heuse meisjesmanga in een prachtige klassieke (westerse) stijl. Achter het verhaal over meisjes die met hun vriendinnen dromen van mooie jongens schuilt een boodschap over de behoefte aan menselijk contact in onze steeds complexere wereld. Schrijfster/tekenaar Yuu Watase verweeft dit verhaal met een krachtige beeldtaal, autobiografische kanttekeningen en bespiegelingen van allerlei aard. Een aanrader! MS

Biggles 13: Vlucht naar de hel 2 (Loutte/Oleffe, Lombard). In de Tweede Wereldoorlog roofden nazi's vele kunstschatten. Zestig jaar later moet (een moderne) Biggles aan de bak om de opgedoken (fantasie)collectie Stein veilig te stellen. Redelijke uitwerking van een aardig gegeven. RS

Buddy Longway 19: Opstand (Derib, Lombard). De pensioengerechtigde (1944) Derib weet ondanks een wat obligaat scenario – blanke slechte man verkoopt vuurwater aan domme indianen – door karakteruitdieping en sfeertekeningen een moment van aangename leesrust te creëren. TdK

Cordelia 5: Komt overal (Ilah, Oogachtend/Van Halewyck/Harmonie). Vooral aan en

Rijp voor een romanbewerking

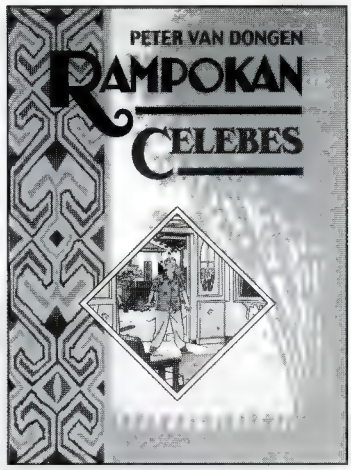

Zo'n zes jaar liet **Peter van Dongen** ons wachten op het vervolg van zijn *Rampokan*-epos. Veel lof kreeg Van Dongen in 1998 toegezwaaid met deel 1, *Java*. Verfijnd, sfeervol, betrokken bij de Indonesische zaak en een perfecte balans tussen het menselijke drama van de hoofdrolspelers en de waarheidsgetrouw uitgebeelde gespannen politieke en militaire situatie toentertijd, in 1946, vlak na de Tweede Wereldoorlog. In wezen zijn deze lovende kritieken moeiteloos te kopiëren naar dit tweede deel, *Celebes*. Het verhaal sluit naadloos aan bij het slot van deel 1 waarin Johan Knevel door een overstroming op Java alle contacten kwijtraakt, opgepikt wordt door een nationalistische groepering die hem aan ziet voor Erik Verhagen, de man die hij nota bene zelf eerder overboord gooide op de heenreis naar Nederlands-Indië. Samen met een journalist annex misdadiger Burt Dekker (ook al een schuilnaam) trekt de groep door Celebes op zoek naar Sanro, een opstandige priesteres, die zou kunnen helpen in de strijd tegen die vervloekte buitenlanders. Johan Knevel heeft echter een ander doel: hij is op zoek naar zijn verleden in de vorm van zijn Ninih, het dienstmeisje van vroeger dat zich in de nabijheid van deze Sanro zou begeven. Omdat ook het leger op zoek is naar deze mysterieuze priesteres, werkt het verhaal zich langzaam naar een climax toe.

Van Dongen nestelt zich met zijn tekenstijl gemakkelijk in de top der klare-lijn-tekenaars. Perfectie lijkt zijn streven. Met slechts twee kleuren weet hij personen en gebeurtenissen treffend te accentueren. Door het gehele album heen is de spanning van die tijd voelbaar: de onderdrukking van de eigen bevolking, de verachting van de *Belanda tolol* (stomme Hollanders) en de tegenstelling in armoede en welstand. Ook de veelvuldig Indonesische uitdrukkingen die hij gebruikt (achterin het boek worden deze vertaald), schept een inlands sfeertje. *Rampokan* is literatuur en laat zich niet even zomaar lezen. In een tijd waarin striptekenaars zich om de haverklap wagen aan de verstripping van de ene na de andere literaire roman, lijkt dit verhaal zich omgekeerd uitermate goed te lenen voor een echte verromannisering. Wil de echte Multatuli dan nu opstaan! TdK

Rampokan 2: Celebes

Van Dongen
Oog & Blik/Harmonie 2004
ISBN 90-5492-054-8
Prijs €15,95
88 pagina's
zwart + steunkleur (sk)

Leuren met Juliaantje

Nog nèt heeft hij er op kunnen reageren. Naar aanleiding van het verschijnen van het eerste deel van de satirische strip *Agent Orange 1: De jonge jaren van prins Bernhard*, heeft de prins een officiële verklaring afgegeven. Het is op zichzelf al een unicum dat een lid van het koningshuis reageert op een stripboek, en nog unieker is het dat in die verklaring de gewraakte bewering uit het verhaal wordt bevestigd. **Erik Varekamp** en **Mick Peet** beschrijven onder meer hoe de jonge Bernhard lid wordt van de NSDAP, de partij van Adolf Hitler. Zij staven dit door achterin drie stukken uit Amerikaanse archieven in facsimile te plaatsen waaruit dit onomstotelijk blijkt.

Nieuw is deze bewering niet, omdat historicus Coen Hilbrink, die tevens tekent voor de historische beschrijving achterin, dit enkele jaren geleden al beschreef in het boek *De affaire Sanders* (1996, geschreven samen met Gerard Aalders). Wel nieuw is nu dat de prins toegeeft dat de documenten echt zijn, alleen ontkent hij dat hij zichzelf heeft aangemeld. De boosdoener zou een van de gebroeders Langenheim zijn, vrienden uit zijn Berlijnse tijd die ook prominent in de strip figureren.

Een volkomen ongeloofwaardige bewering, omdat al langer bekend was dat Bernhard lid was van een SA- en SS-afdeling. Het zou vreemd zijn als hij geen lid was geweest van de bijbehorende partij. In *Agent Orange* laten de auteurs goed zien hoe de opportunistische keuzes van een jonge Duitse prins tijdens de jaren dertig hem in het vaarwater brengen van allerlei dubieuze types, van grootindustriëlen die de Nazi's steunen tot agenten van Franco. De prins wordt neergezet als a-politieke fliere-fluiter, wat redelijk lijkt te passen bij het beeld dat uit de vele recente in memoriams oprijst.

Op de achtergrond speelt de wanhopige zoektocht van koningin Wilhelmina naar een geschikte huwelijkskandidaat voor haar in volledige isolatie opgegroeide dochter Juliaantje. Een groter contrast met de jeugd van Bernhard is haast niet denkbaar. Spannend is het boek niet, wel erg informatief en vermakelijk met veel leuke verwijzingen naar het latere leven van Bernhard. Zo roept hij als een van zijn SA-vrienden geen uniform meer mag dragen: 'Geen uniform meer? Wat 'n vreselijke straf.'

De historische achtergrond van Bernhards jeugdjaren wordt gedegen weergegeven, wat naar meer smaakt voor het volgende deel. Hierin worden de oorlogsjaren van Bernhard behandeld, waarin hij volgens de overlevering de tijd van zijn leven heeft gehad. En we weten natuurlijk dat hij in het volgende deel met de trieste Nederlandse prinses trouwt, al is dat niet bepaald een vlammende liefdesgeschiedenis te noemen, Daarin speelden andere dames een grotere rol. MvdH

Agent Orange 1: De jonge jaren van prins Bernhard

Varekamp & Peet
Van Praag 2004
ISBN 90-490-3201-X (hk)
ISBN 90-490-3202-8 (sk)
Prijs €15,95 (hk)
€14,25 (sk)
80 pagina's
kleur (hk + sk)

klaar, vermoed ik. TdK

Donald Duck 50-reeks 4: 50 vrolijke miskleunen van Donald Duck (Geradts/Heymans, Sanoma). Amusante verzameling *Donald Duck*-achterpaginagags uit 1990, geschreven door Evert Geradts en getekend door Mau Heymans. Een *must have* voor de fans van Heymans, alhoewel een tikje braafjes... PvC

Doodsbang 4: In de schaduw van het beest (Mauricet/Vanholme, Casterman). Spannende aflevering van deze griezeljeugdreeks met fraai en fris tekenwerk van Mauricet. TdK

Dubbelmasker 1: De oplichter (Jamar/Dufaux, Dargaud). Eerste deel van een tweeluik, met Napoleon in een hoofdrol. Het zou interessant zijn wannneer Dufaux eens een ouderwetse recht-op-en-neer thriller zou maken zonder steeds terug te grijpen op het bovennatuurlijke. Dat zit er bij dit verhaal hoogstwaarschijnlijk niet in. RS

Esther Verkest 2: Tiert welig (Kim, Oogachtend). Van bizar tot zwaar gestoord. Kim vuurt zijn grappen over de Vlaamse sexy stripbabe met hoge snelheid af. TdK

Extra Muros 2: Het bal van de waterspuwers (Hulet, Casterman). Hulet dreigt weer af te zakken naar een bedenkelijk niveau. Waar in deel 1 de spanning nog werd opgebouwd, wordt in het vervolg de lezer van het onbegrijpelijke kastje naar de vage muur gestuurd. TdK

Fokke & Sukke: Het afzien van 2004 (Reid/Geleijnse/Van Tol, Harmonie). Het trio makers vond weer voldoende aanleiding om een jaar lang het gevogelte hun vreemde blik op de

Wonderen der natuur

Soms ging Rembrandt als schilder van het licht net iets te ver

De zwaartekrachtjaren is de nieuwste bundel met cartoons van **Matthias Giesen**. Giesens werk is absurdistisch, de combinatie van tekening en tekst vormen samen de grap. Klonen is een vaak terugkerend onderwerp in zijn cartoons. Een schaap staat met een koffertje in de hand. Zegt het andere schaap: 'Nou dan ga je toch, Dolly. Voor jou tien anderen.' Dieren krijgen vaker menselijke trekjes. Eendagsvliegen zitten gemoedelijk in een stoel de krant te lezen, of te breien. Een andere keer haalt een mestkever een geintje uit met een soortgenoot. De cartoons van Giesen maken situaties belachelijk, ze zijn niet gericht tegen personen. De hoofdrolspelers zijn anonieme mannetjes en vrouwtjes. Meestal dragen ze een bril. Ze zijn tijdloos gekleed, mannen in een vormeloze broek, vrouwen in een dito jurk of rok. Wetenschappers en uitvinders zijn vaak terugkerende typetjes. Sommige grappen zijn wat flauw. Een oude

Standaard: nu ook voor de betere strip?

Het boek van Jack

Filippi & Boiscommun
Standaard 2004
ISBN 90-02-21765-X
Prijs €11,50
48 pagina's
kleur (hk)

Magische boeken, die willen wat! Michael Ende schreef het jeugdboek *Het oneindige verhaal* (1982), later ook succesvol verfilmd: een dromerige, onbegrepen jongen koopt in een stoffig winkeltje een boek waar hijzelf in optreedt. En onze eigen onbegrepen Jan Jacob Slauerhoff heeft een briljant kort verhaal geschreven, waar een verteller in een uiterste poging om het leven van zijn hoofdpersonen te redden, zelf het onderspit delft: *De doodsstrijd van de dwaze oude, in het schrijven verliefde* uit de bundel *Het lente-eiland* (1930). Een sterk staaltje van levensbepalende invloed van een boek op het leven ondervond Ende zelf ook: hij trouwde zijn Japanse vertaalster. Het gegeven 'boek' kan zo beschouwd gezien worden als metafoor voor lotsbestemming en 'lezen' als allegorie van het leven zelf.

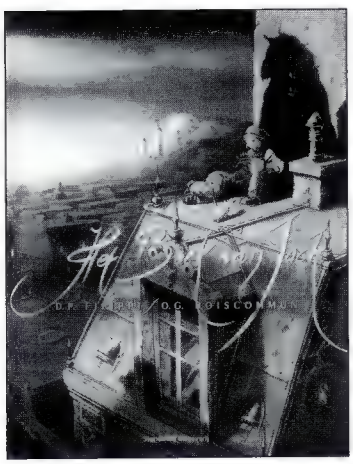

Dat de jonge Franse **Denis-Pierre Filippi** (1972) en **Olivier G. Boiscommun** (1971) dit thema kozen voor hun strip *Het boek van Jack* is dan ook geen slechte keuze. Scenarist Filippi schreef jeugdverhalen met veel fantasy en ook de strips *De boeman* en *De kaper van Alcibiades*. Tekenaar Boiscommun debuteerde in 1995 en werkte al met Joann Sfar voor *Troll*. *Het boek van Jack* is hun eerste gezamenlijke werk en deel twee – *Het boek van Sam* – verschijnt binnenkort in vertaling.
Uitgeverij Standaard slaat met deze uitgave nieuwe paden in, waarvoor het eerder al de eveneens mooi verzorgde *De wind in de wilgen* heeft uitgebracht. Gaat Standaard de lezers opvoeden voor het betere werk? Moet *Het boek van Jack* het gat opvullen tussen *Boeboeks* en Craig Thompsons *Een deken van sneeuw*? Dient de ouder wordende en meer eisende *Suske en Wiske*-lezer vastgehouden te worden?
Als dat het geval is, is het maar de vraag of dat met deze uitgave gaat lukken. Het verhaal is eenvoudig samen te vatten. Jack zit in een soort negentiende-eeuwse straatbende. Hij moet zich bewijzen door uit een eng huis iets te stelen. Het wordt een boek. In dat boek staat zijn leven tot nu toe, maar nog niet hoe het verder gaat. Pas als bendeleider Stan het boek in handen krijgt, gaat het mis. Stans motief is jaloezie: het klikt tussen het bendemeisje Sam en Jack. Het grootste probleem is Filippi's scenario. Hij schrijft rechttoe-rechtaan naar het einde. Nergens wordt het verhaal mysterieus of raadselachtig, laat staan filosofisch. Plompverloren geeft hij alle feiten prijs, alsof hij de bingocijfers trekt. Daarbij verslikt hij zich in fantasy. Fantasie is prachtig, 't is alleen jammer dat het zo moeilijk is. Binnen de fantasiewereld moet namelijk wel alles kloppen. En dat doet dit scenario niet. Wie is de jongen Thomas, die voor Stan in het boek moet schrijven? Van wie is het onbeholpen, kinderlijke handschrift in het boek? Niet van Jack, want die kan niet lezen, laat staan schrijven! En in dat primitieve handschrift staat niet één spelfout, ook niet in moeilijke werkwoordsvormen. Dat kan je van de rest van het taalgebruik in dit album niet zeggen! Als ik vertaler was, zou ik dat andersom doen.
Op de tekeningen valt niet zo veel aan te merken. De stadsdoorkijkjes zijn mooi en Boiscommun is kennelijk een grote fan van *Belle en het beest*. Maar meer kan hij er ook niet van maken. Hopelijk raakt Filippi in Sams boek beter op dreef en heeft de vertaler een creatieve bui, want tussenwerpsels als 'gossie toch', 'snik' en veel 'pfffffs' kunnen sterker. WM

[E N V E R D E R]

zaken te laten geven. Leuk, hoewel de sprankeling dit keer wat ontbreekt. Ook verkrijgbaar in box met alle andere *Afzien*-delen en 'n *F&S*-dvd met de eerder bij BNN uitgezonden programma's. TdK

Franka 11: De vlucht van de Atlantis (Kuijpers, Franka). Een opnieuw geletterde en ingekleurde herdruk die negen strippagina's met verhelderende extra's aan het verhaal toevoegt. Met ook nog een nieuw omslag. TdK

Getekend, Marc de Bel 2: Het ei van oom Trotter (Dhondt/Adriaenssens/De Bel, Standaard). Waarschijnlijk schrijft Marc de Bel prachtige kinderboeken, eenmaal in stripvorm gegoten verliest het verhaal toch aan kracht. In teveel plaatjes worden details al voor de lezer ingevuld en dat is soms jammer. TdK

De Goelagwals (Pellejero/Lapière, Dupuis). Een aangrijpend liefdesverhaal in de naoorlogse Sovjet-Unie over een vrouw wier echtgenoot wordt verbannen naar een goelag. Zij stelt alles in het werk om hem terug te vinden. Sfeervol in beeld gebracht. RS

De goudsmid 5: De tranen van de courtisane (Warnauts/Raives, Glénat). Stilistisch fraai ogende strip over de smokkel van kunstschatten in het Franse Indo-China. Maar in vergelijking met strips als *Rampokan* (Peter van Dongen) en *Rode Khmer* (Séra), die ingaan op (post)koloniale conflicten, blijft dit duo inhoudelijk gezien te veel en te vaak aan de oppervlakte. RS

Gutsman Comics 9 (Kriek, Oog & Blik). Meesterlijke woordloze stripsoap waarbij

man met een lange baard zit in een badkuip en denkt: 'Eerst ga ik nog wat zitten, dan verzin ik plots iets geniaals en roep 'Eureka'... Ja, dàt ga ik eens doen!'. Andere grappen zijn briljant door hun absurditeit: Wittgensteins korte carrière als discjockey of het ongemak van Nietzsche over de verfilming van zijn werk. Twee herkenbare figuren moeten het regelmatig ontgelden. De een is God. 'Kun je niet ergens anders alomtegenwoordig zijn', krijgt hij te horen als hij in een fauteuil zijn krant zit te lezen en er gestofzuigd moet worden. De ander is Harry Mulisch, ook een soort God. In de winkel vraagt hij of hij eerst nog even naast de door hem gekozen schoenen mag lopen. God zal niet naar de rechter lopen om een klacht wegens blasfemie in te dienen en Mulisch zal vereerd zijn. Net als in de andere cartoons overheerst een lichte spottende toon en is Giesen niet venijnig of gemeen.

De cartoons verschenen eerder als illustratie bij artikelen in publieksbladen als *HP/De Tijd*, *NCRV Gids* of *Natuur en Milieu*. Maar wanneer en waarin precies, staat nergens vermeld. Een lijstje met bronnen voor de lezer was welkom geweest.

Giesen laat zich niet gek maken door de waan van de dag. Hij kijkt geamuseerd naar wat er zoal langs komt en geeft daarop desgevraagd zijn door verbazing gekleurde kijk. Waar je *De zwaartekrachtjaren* ook open slaat, altijd is het minstens een van de vier cartoons op een dubbele bladzijde die je doet glimlachen. EvdH

De zwaartekrachtjaren

Giesen
Harmonie/Sherpa 2004
ISBN 90-6169-731-X
Prijs €19.95
112 pagina's
zwart/wit (hk)

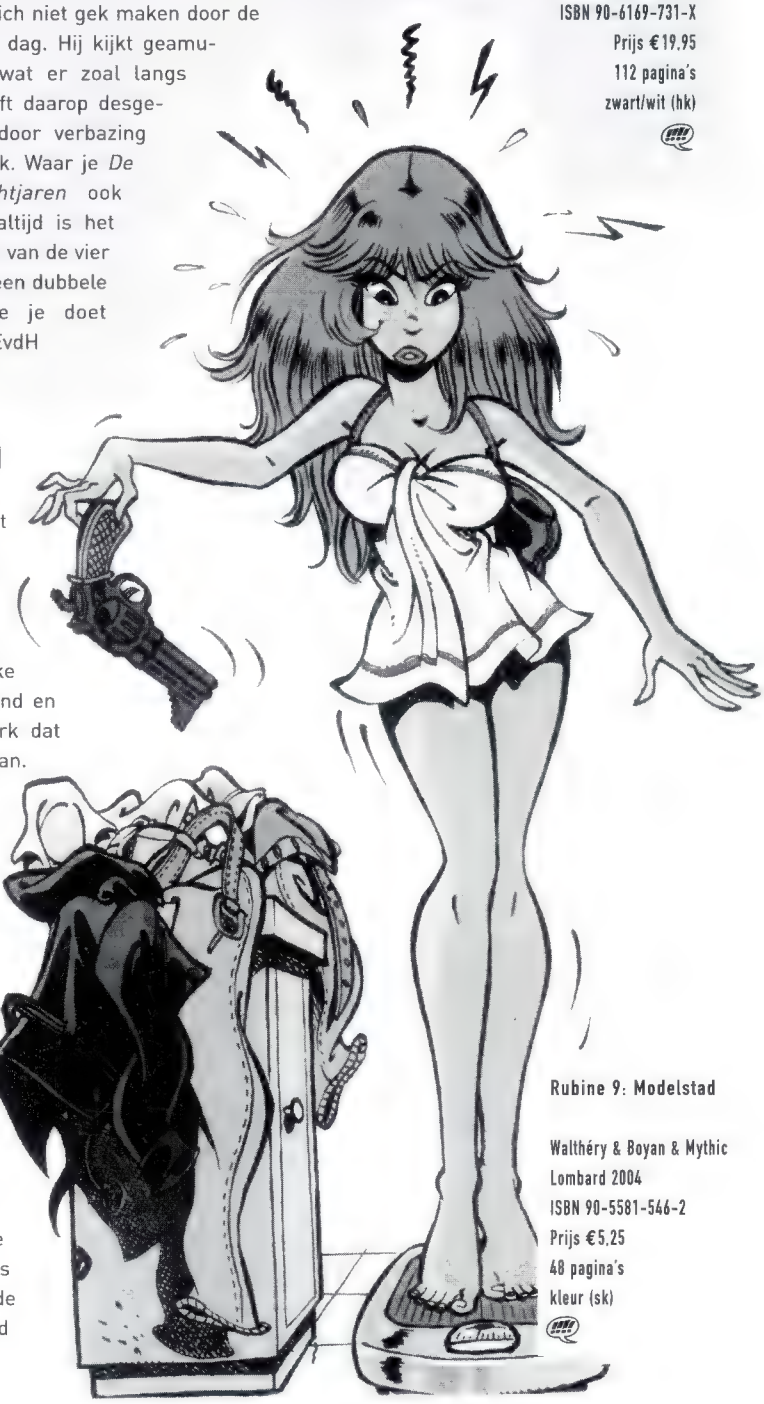

Gevaarlijke nerds in een modelstad

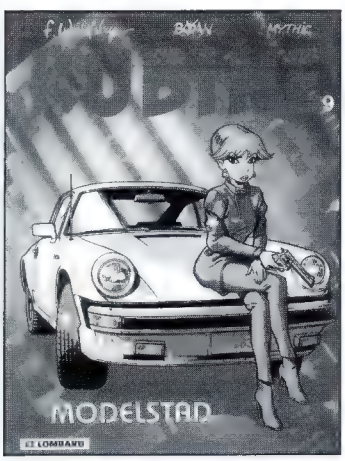

Wie een goede avonturenstrip moet noemen, denkt niet direct aan *Rubine*. Pas als er een nieuw deel verschijnt van deze stoere en mooie politie-agente uit Chicago, blijkt opeens weer wat een leuke serie het eigenlijk is. Vlot getekend en sterke scenario's, kortom vakwerk dat vaker in de schijnwerpers mag staan. Ook met dit negende deel is weinig mis. Rubine gaat *undercover* als de vrouw van een computerexpert in Paradise Valley. Het is een modelstad aan de oever van het Michiganmeer, voornamelijk bevolkt door reactionaire ict'ers. Alles is er strikt gereglementeerd. Het is er veilig, maar o wee! wie de regels overtreedt. Er gebeuren namelijk moorddadige dingen in dit totalitair geleide luxe-reservaat.

Rubine is bedacht door **François Walthéry** (*Natasja*) en **Mythic** (*Alfa*), waarbij **Dragan de Lazare** het tekenwerk op zich nam. Deze in Parijs wonende Braziliaan heeft na acht albums om volgens Lombard moverende redenen het stokje doorgeven aan de Serviër **Boyan Kovacevic**. Boyan verzorgde reeds de inkleuring van *Rubine*, maar is voortaan naast inkleurder de vaste tekenaar. In dit negende album laat hij zien dat hij de semirealistische stijl van Walthéry onder de knie heeft. Een storende fout is wel, maar dat is de schuld van de scenarist of de vertaler, dat de volgorde waarin Rubine op pagina 28 aan een aantal sleutelfiguren wordt voorgesteld niet van links naar rechts loopt. De lezer blijft even gepuzzeld achter. RS

Rubine 9: Modelstad

Walthéry & Boyan & Mythic
Lombard 2004
ISBN 90-5581-546-2
Prijs €5.25
48 pagina's
kleur (sk)

gepraat wordt middels beeldtaal. De leukste grap staat achterop over Mr. Mort die op een kerkhof door een dode tot stilte wordt gemaand. RS

Hägar de verschrikkelijke 31: Eenendertigste dikke Hägar (Browne, Standaard). Chris Browne weet uit de voetsporen van zijn vader Dik te treden en maakt er al tijden zijn eigen Hägar van. RS

Joe Bar Team 6 (Deteindre, Glénat). Vraag: hoeveel stripgags kun je maken over motorrijders en leuk blijven? Antwoord: geen zes albums vol! TdK

De kapers van Alcibiades 1: Geheime elite (Liberge/Filippi, Dupuis). Bepaald geen makkelijke binnenkomer, dit eerste deel over een geheime eliteschool in de eerste helft van de negentiende eeuw. De overdaad aan hoofdpersonages en verhaallijnen laten de lezer verdwaasd achter. RS

Kid Paddle stelt voor: Game over 1: Blork Raider (Midam/Adam & co, Dupuis). Dit is het eerste deel van een subreeks binnen de jeugdserie Kid Paddle. Kid en zijn vriendjes spelen het computerspelletje Barbarian Anthology, waarin een prins om de prinses te bevrijden het moet opnemen tegen de Blorks. Al die pogingen sneven en deze bloedig in beeld gebrachte *'game overs'* zijn bijzonder geestig. RS

De klaagzang van de verloren gewesten 5: Moriganen (Delaby/Dufaux, Dargaud). Delaby heeft de tekenpen van Rosinski overgenomen in dit eerste deel van een tweede

[DE BOVENTOON]

Schaduw

Jager
Eigen beheer 2004
Te bestellen via
www.jeroenjager.nl
Prijs €29.95
36 pagina's
kleur (sk)

Jager in de schaduw

Nog vóór het lang verwachte deel twee in de *Rampokan*-serie van Peter van Dongen, verscheen vorig jaar een andere interpretatie van de onafhankelijkheidsstrijd tussen Nederland en Indonesië. **Jeroen Jager** (Hoogeveen 1975) studeerde in 2004 af aan de Minerva Academie in Groningen met zijn eindexamenwerk *Schaduw*. Hij baseerde het op de nagelaten persoonlijke documenten van zijn grootvader Harm Jager, die als dienstplichtig sergeant-majoor administrateur (SMA) in het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL) diende. Grootvader Jager maakte deel uit van de 7 December Divisie (niet 7 December Brigade, zoals Jager het abusievelijk noemt) waarvan het de bedoeling was dat die voor de duur van een jaar naar Indonesië werd uitgezonden.

De crux van dit beeldverhaal is dat SMA Jager na het verstrijken van dat eerste jaar een request bij het Ministerie van Oorlog indiende om – conform de belofte – naar Nederland te mogen repatriëren. Dit verzoek werd afgewezen, terugkeer naar Nederland was kortom onmogelijk en Jager zou uiteindelijk drie jaar in Indië moeten doorbrengen. De plechtstatige taal waarin Jager zijn verzoek heeft opgesteld ('met verschuldigde eerbied (...) verzoekt hij Uwe Excellentie beleefd') in combinatie met de woordloze strips en sfeerbeelden in verschillende tekentechnieken geven *Schaduw* een uiterst beklemmend karakter. Dat maakt het boek van deze àndere kleinzoon over onze Indische geschiedenis zo effectief. Dat *Schaduw* als beeldverhaal ruimte weet te scheppen voor nieuwe interpretaties van deze pijnlijke episode in de Nederlands-Indische geschiedenis is pure winst. EC

Japanse mafia en visuele kunstjes

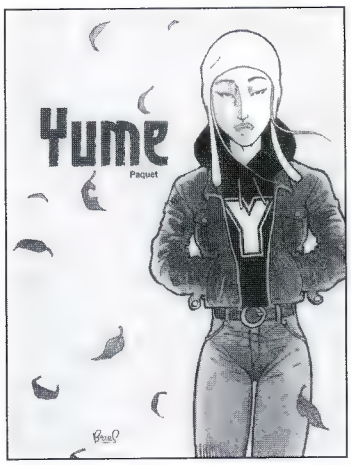

Yume

Paquet
Bries 2004
ISBN 90-76708-26-6
Prijs €14,95
64 pagina's
zwart + steunkleur (sk)

'Een bende moordzuchtige Japanse maffiosi is er met onze zoon vandoor! En wij zitten hier te keuvelen met een oude gek, die beweert dat hij een ninja is en die één of andere Koning-Arthur-en-Lancelotfabeltje over bloed en eer, dat twintig jaar geleden plaatsvond, aan onze neus hangt!'

Seth had de plot van *Yume* niet beter kunnen samenvatten. Wie is Seth? Niet die striptekenaar uit Canada ditmaal, maar gewoon een stripfiguur afkomstig uit de pen van de Vlaming **Philip Paquet** (1973). Deze Seth is de partner van het Japanse meisje Yume. Hij is rockgitarist, zij kunstschilderes. Ze leven in een arme wijk van New York en hebben samen het zoontje Kumo. Deze dreigt te worden ontvoerd door leden van de Japanse clan waar Yume van afstamt.

Een spannend verhaal, daar niet van. Paquet goochelt echter iets teveel met *flash-backs*, waardoor de vertelling wat rommelig is. Bovendien zijn er verschillende partijen die elkaar bestrijden, wat de helderheid al evenmin ten goede komt. Ultieme afknapper is dat, zoals aan het eind blijkt, er een tweede deel volgt, terwijl het gevaar net geweken leek. Paquet had het scenario wat scherper moeten uitwerken. Als tekenaar toont hij zich best begaafd. Hij heeft een evenwichtige semi-realistische stijl, al neigen sommige personages teveel naar karikaturen. Ook aan de dieptewerking schort het soms. Daar staat tegenover dat *Yume* met veel passie wordt verteld. Visueel kunstje: in de bloedige dromen van Yume duikt soms de steunkleur rood op. Knap gedaan, en functioneel bovendien. JM

[E N V E R D E R]

cyclus over vroegmiddeleeuwse mysteries. Scenarist Dufaux denkt inmiddels ook al na over een derde cyclus. RS

Klein Suske en Wiske 5: Miniheldjes (Studio Vandersteen, Standaard). In plaats van Urbanus hebben Dirk Nielandt en Jeff Broeckx ditmaal meegewerkt aan het bedenken van grappen rond Suske en Wiske in kleutervorm. Het eindresultaat valt honderd procent mee. RS

Leonardo 24: Een geniale bui (Turk/De Groot, Lombard). Alweer een album met nieuwe grappen van deze ooit speciaal voor het weekblad *Eppo* gemaakte strip over een geniale uitvinder en zijn dommige leerling. Leuke vertaling, met zelfs een grap over Melkertbanen. RS

Luka 9: Voetbal is oorlog (Mezzomo/Lapière, Dupuis). De talentvolle voetballer Carlito Quaranta wordt gemolesteerd, beroofd, achtervolgd en uiteindelijk spectaculair ontvoerd. Luka die optreedt als vervangend beschermengel staat voor een raadsel. TdK

De nieuwe ijstijd - Jdrien-cyclus 4: Broeder Petrus (Studio Jotim/Arnaud, Dargaud). Deze verstripte sciencefiction- en fantasyverhalen van Arnaud bieden in potentie heel veel: een verijsde wereld geregeerd door spoorwegimperiums, maar bieden in werkelijkheid, door steriel tekenwerk en een langdradig verhaaltempo bar weinig. TdK

Orphanimo!! 5: Steen op steen, plank op plank (Vincent/Adriaenssens/Vincent, Standaard). Na vijf albums lijkt huisjesmelker Hari Vallalkozo eindelijk te winnen. Moet Alice haar huis dan toch verlaten...? De kids stellen alles in het werk om dit te voorkomen. TdK

Pioniers in oorlogspulp

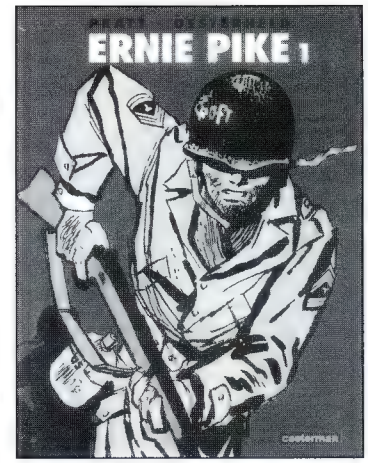

De stripfiguur *Ernie Pike* is gemodelleerd naar de Amerikaanse oorlogscorrespondent Earnest Pyle. De in 1900 geboren Pyle sneuvelde uiteindelijk in april '45, in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog, door Japans vuur. Zijn oorlogsverslagen verschenen in vele kranten en legden ondermeer de basis onder de film- en stripfiguur G.I. Joe. Niet de hoge officieren met hun belangrijke beslissingen waren het onderwerp, maar de gewone soldaat die onder erbarmelijke omstandigheden vaak niet meer deed dan overleven. Het is dit aspect van de oorlogsverslaggeving dat schrijver **Hector Oesterheld** en tekenaar **Hugo Pratt** het meeste aansprak. De oorlog diende als voorbijtrekkend achtergrondscherm; het ging het tweetal om de dramatiek van thema's als trouw, vriendschap, loyaliteit, heldenmoed en opoffering.

De *Ernie Pike*-verhalen dateren al vanaf 1957 wanneer de Italiaan Pratt, geëmigreerd naar Argentinië in aanraking komt met Oesterheld en zij besluiten de verslagen van de geëngageerde verslaggever als grondslag voor hun strips te kiezen. Uiteindelijk zal Pratt 34 verhalen tekenen, tussentijds en nadien ook afgelost door andere bekende tekenaars (onder anderen **José Muñoz** en **Walter Fahrer**). Hoewel de rolverdeling tussen beide makers duidelijk verdeeld is, kan Pratt het niet laten ook zelf verhalen te schrijven. Andersom komt Oesterheld terug in het tekenwerk; Ernie Pike wordt naar zijn evenbeeld getekend. In dit eerste deel zijn vijf verhalen opgenomen die zich alle op een verschillend strijdtoneel afspelen. Het Italiaanse gebergte, Birma, de Atlantische oceaan, de Normandische kust en de desolate woestijn van Afrika vormen de achtergrond.

Jammer genoeg is de uitgebreide inleiding van de hand van een Pratt-adept, die niet kan nalaten te benadrukken hoe geweldig de ethiek van al dat menselijke drama in beeld en woord is gebracht. Nuchter bekeken ontstijgt het niveau van de verhalen vaak niet de gemiddelde strip uit de pulpreeksen *Commando* of *Bajonet* die in de jaren '70 veelvuldig en voor een habbekrats op de markt verschenen. Wat je de auteurs na moet geven is dat ze destijds wel de eersten waren en dat de tekeningen van de hand van Pratt, ingekleurd en al, behalve in het laatste verhaal, bijzonder de moeite waard zijn. TdK

Ernie Pike 1

Pratt & Oesterheld
Casterman 2004
ISBN 90-303-8357-7
Prijs € 17,50
80 pagina's
kleur (hk)

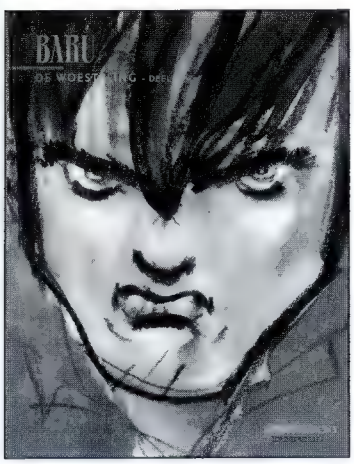

Een strip als een grabbelton

Dit nieuwe album in de reeks *Vrije vlucht* van uitgeverij Dupuis, getekend en geschreven door **Baru** (1947), verhaalt de Werdegang van de jonge Pool Anton Witkowski. Hij groeit op in een naargeestige buitenwijk van Parijs. Zijn Arabische vriend Mo kiest voor school en een carrière als journalist. Witkowski wordt – zeer tegen de zin van zijn vader – profbokser (eerder verwerkte Baru het thema boksen in de strip *Road to America*). Hij gaat voor het geld, veel geld, niet voor de sport. Maar hij is goed, al duurt het even voordat hij de louche, lokale bokswereld achter zich laat en via zijn nieuwe Armeense manager internationaal doorbreekt. De man met de gouden vuisten en het ongekende talent om mensen te kwetsen. Bekende Fransman, ster in Amerika, wereldkampioen – en grootverbruiker van mooie vrouwen en blinkendrode corvettes.

Het belooft niet veel goeds: de vele verhaallijnen die Baru door dit eerste deel van *De woesteling* weeft. Het album opent met de scène dat Witkowski in de beklaagdenbank zit bij een Parijse rechtbank. Over de tenlastelegging houdt Baru de lezer nog in spanning. Heeft hij Mo doodgeslagen? Dan begint het verhaal, een lange *flashback* vol (quasi) literaire motieven: generatieconflict, geld en geweten, ontbindende vriendschap, sociaal-economische en etnische spanningen, seks, liefde en bindingsangst, het gevecht tussen woord, daad en werkelijkheid. De manga-achtige tekenstijl van Baru (vooral waar hij emotie uitdrukt) is interessant. Opmerkelijk is de preciesheid waarmee hij auto's tekent. Zijn inkleuring (samen met **Ledran**) is adequaat krachtig, maar de ambitie achter het scenario maakt hij niet waar. Het boek leest als een grabbelton vol mooi maar losjes verpakte verhaallijnen en motieven. Na de openingsscene laat Baru de lezer gaan om te grijpen wat er te grabbelen valt. Van het tweede deel vergt dat het onmogelijke. HM

De woesteling 1

Baru
Dupuis 2004
ISBN 90-314-2639-3
Prijs € 12,95
72 pagina's
kleur (hk)

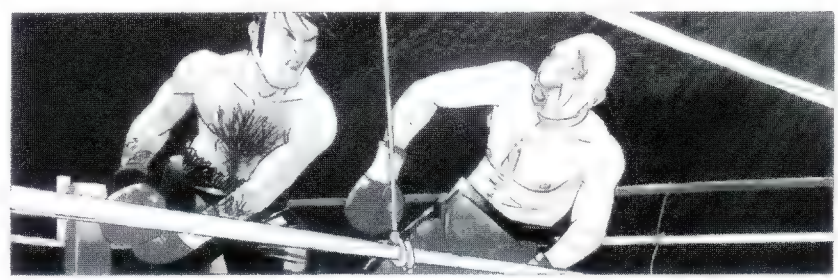

Rooie Oortjes cartoonalbum 33 (Seron, Boemerang). Opmerkelijk album vanwege het duidelijk in beeld brengen van geslachtsorganen, penetraties en sperma-explosies. Normaal zie je in deze humor-erotische reeks slechts 'bedekte standjes'. Voor de rest is het verhaal over een bounty-eiland met schipbreukelingen, aseksuele elfjes en peniswezens grote flauwekul. RS

De schorpioen 5: Het heilige dal (Marini/Desberg, Dargaud). Desberg laat de Schorpioen langdradig doorzoeken naar het kruis van Petrus. Verreweg het beste stuk in dit album is de *cliffhanger* waardoor je noodgedwongen weer naar deel zes moet uitzien. TdK

Sigmund 13: Dertiende sessie (De Wit, Harmonie). IJzersterke krantenstrip uit De Volkskrant met ondermeer de hilarische episode waarin Sigmund als 'mental coach' afreist naar het EK Voetbal in Portugal om Oranje bij te staan. Daar zit ook gelijk het enige smetje van het album tussen: bij een grap over het bereiken van de finale staat als onderschrift Nederland-Tsjechië 2-3. Dat had natuurlijk Portugal-Nederland 2-1 moeten zijn, en de uitslag tegen de Tsjechen had bij een eerdere grap over reclamevliegtuigjes gemoeten. Correctie bij de herdruk? RS

Steven Sterk 13: John-John (Garray/Jannin/Culiford, Dargaud). Steven blijft ondanks voorspelbare karakters en wendingen een leuke en uiterst kindcorrecte reeks. TdK

Suske en Wiske 285: Verraad op de Veluwe (Verhaegen, Standaard). Uitmuntend avontuur dat zich kan meten met de Vandersteen-klassiekers. Een morsige slechterik eist het vroegere familiebezit op de Veluwe op. Hij wekt daarvoor een kobold met een leger dwergen

Was het wel vooruitgang?

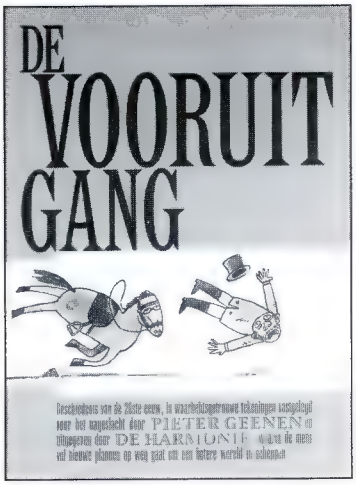

De vooruitgang - Geïllustreerde geschiedenis van de 20e eeuw

Geenen
Harmonie 2004
ISBN 90-6169-730-1
Prijs €19.90
48 pagina's
zwart/wit (hk)

Waar eindigt het prentenboek en begint het stripverhaal? Die grens is moeilijk aan te geven, zeker bij *De vooruitgang - Geïllustreerde geschiedenis van de 20e eeuw*. **Pieter Geenen**, een getalenteerde *outsider* in de Nederlandse stripwereld, toont hierin meer dan veertig aspecten van de geschiedenis van de voorbije eeuw. Zijn tekeningen bestrijken de periode tot 1999, het jaar waarin zijn werk oorspronkelijk gepubliceerd werd in het dagblad *Trouw*. De ietwat luchtige toon wordt meteen al op de eerste bladzijde gezet als de vooruitgang in het genoemde tijdperk geïllustreerd wordt aan de hand van 25 uitvindingen. Het tv-toestel en de pc ontbreken daarbij niet, evenmin als de tank en de atoombom. Maar de viagrapil waarmee het einde van de eeuw in beeld wordt gebracht maakt duidelijk dat de hoogtepunten der vooruitgang niet allemaal even serieus genomen moeten worden. De gekozen benadering is origineel ('eeuw op klank' met SS, bebop en tsjakka; 'de lotgevallen van God' die achtereenvolgens groot, uit en zelfbediening is; en 'greatest hits' – hier letterlijk opgevat als de grootste bombardementen) en het resultaat verfrissend. De weergegeven geschiedenis bevat voor kenners doorgaans weinig nieuws, maar de verbanden waarin dit verleden per bladzijde gepresenteerd wordt is aangenaam relativerend. Het biedt de lezer misschien geen troost, maar wel een glimlach. KR

Sjablonen zetten de toon

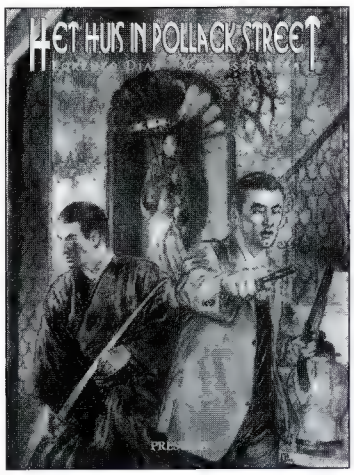

Het huis in Pollack Street

Carlos Puerta &
Lorenzo Díaz
Prestige 2004
ISBN 90-77001-61-1
Prijs €5,99
48 pagina's
kleur (sk)

Binnen de triviale literatuurstroming worden objecten vaak als uitgangspunt genomen. H.P. Lovecraft en Stephen King zijn daarvan exponenten. Het beeldverhaal heeft deze wijze van vertellen omarmd, maar vanaf de zestiger jaren van de vorige eeuw hebben auteurs en tekenaars een alternatief gevonden in de grafische roman. Een voortrekkersrol was weggelegd voor Will Eisner met *A Contract With God*. Hedendaagse *graphic novel*-tekenaars zijn Joe Sacco en Peter van Dongen.

In voorliggend op zichzelf staand stripalbum laveren scenarist **Lorenzo Díaz** en tekenaar/schilder **Carlos Puerta** tussen beide richtingen. Een huis wil zijn geschiedenis niet loslaten en lijkt hel en verdoemenis af te roepen over zijn gebruikers van Japanse afkomst. Een recente huurster vindt onder ogenschijnlijk vreemde omstandigheden de dood in het verkeer. Haar broer, een lid van de Japanse maffia, de Yakuza, gaat in gezelschap van haar ex-vriend, een scenarioschrijver, op zoek naar zijn verdwenen ouders en naar de wijze waarop het huis reageert op de mensen, die binnen de invloedssfeer van de woning komen. Het verhaal wil maar niet op gang komen. Het is geen horror, geen fantasy. Het geheel is te braaf en te oppervlakkig. De personages blijven sjablonen. De afbeeldingen zijn vol toewijding geschilderd. De aquarellen zijn ronduit prachtig; sommige doen denken aan het werk van Hopper. Zij kunnen het album echter niet redden. Saillant detail: de ex-vriend heeft de fysionomie van Robert Mitchum, acteur in een reeks van *hard boiled*-films. RB

[EN VERDER]

opnieuw tot leven. Marc Verhaegen is duidelijk geïnspireerd geraakt door de Hoge Veluwe en de combinatie natuur en cultuur (het Kröller Müller Museum speelt een rol). Alles klopt: spannend verhaal, leuke humor en bijfiguren die krachtig genoeg zijn om tegenspel te bieden aan de *Sus & Wis*-hoofdfiguren. Het tekenwerk en de inkleuring, met de duistere flashbacks, zien er puik uit. RS

Tex - De vier moordenaars 4: Finale kwijting (Kubert/Nizzi, Prestige). Voorspelbaar sluitstuk van dit over vier delen uitgesmeerde matige verhaal. Helaas boeit zelfs Kubert onvoldoende in dit dertien-in-een-dozijnscenario. TdK

Verbeelde gedichten 2: Victor Hugo (Diverse auteurs, Atlas). Na een verstripping van de gedichten van Baudelaire opnieuw een poging van uitgeverij Atlas om literatuur voor een groter publiek toegankelijk te maken. Het gebruik van achttien tekenaars en schrijvers leveren matige en goede stripverhalen op. TdK

De wind in de wilgen 4: Slot Koppigaerde ontzet (Plessix/Grahame, Standaard). Het leukste deel van de serie met veel humor en jeugdsentiment en leuke woordspelingen ('een kwestie van padsoenlijkheid'). De vrienden das, mol en rat helpen hun sjieke vriend

Hartjes' hartjes

Hartjes is niet alleen haar achternaam, maar ook de titel van het eerste '*Viva*-stripboek' van Maaike H. En dat staat vol met hartjes. Het is een selectie van haar 'beste stripjes' die ze sinds 2000 voor *Viva* heeft getekend. De aanduiding 'stripjes van Hartjes' lijkt laatdunkend, maar bij nader inzien is deze toch treffend gekozen: haar tekeningen zijn kleine hartversterkertjes die je doen glimlachen. **Maaike Hartjes** tekent haar dagelijks leven als jonge dertiger, die samenwoont met haar Mark, niet piekert over trouwen en twijfelt over kinderen. Daarmee brengt Hartjes het leven van vele vrouwen van haar leeftijd in beeld en wellicht daarom is haar autobiografische strip zo charmant. Het zwart/wit gevlekte hangoorkonijn Aart heeft een onvergetelijke plek in haar boek. Hartjes slaagt erin om de lezer in woord en beeld te betrekken bij het verdriet om de naderende dood van haar meer dan tien jaar oude konijn. Dat haar eerste *Hartjes*-stripboek aan konijn Aart is opgedragen is dan ook een passend eerbetoon. Samen met Hartjes hoop ik dat hij (mèt vleugeltjes) in de konijnenhemel is beland, conform de tekening op de laatste pagina van haar album. EC

Hartjes 1

Hartjes
Oog & Blik/
Harmonie/
Sanoma 2004
ISBN 90-5492-127-7
Prijs €9,95
96 pagina's
zwart/wit (sk)

Vijfde tekenaar voor Lefranc-reeks

Lefranc 16: Het ultimatum

Martin & Carin
Casterman 2004
ISBN 90-303-3047-3
Prijs €4,95
48 pagina's
kleur (sk)

Jacques Martin is 83. Een mooie leeftijd om het rustig aan te doen. Zo'n oproep is aan dovemansoren gericht, want hij houdt er op z'n oude dag nog een behoorlijk indrukwekkend productietempo op na. De nieuwste publicatie is het zestiende deel uit de reeks *Lefranc*. Met alweer een nieuwe tekenaar: **Francis Carin**, bekend van de Eerste Wereldoorlog-spionnenstrip *Victor Sackville*. De vorige tekenaar, **Christophe Simon**, was dusdanig druk met een eigen stripproject, dat Casterman voor Martin op zoek ging naar een vervanger en bij Carin terecht kwam. Die is na Martin zelf, **Bob de Moor**, **Gilles Chaillet** en Simon de vijfde *Lefranc*-tekenaar.
Met het verzorgde tekenwerk in *Het ultimatum* is niets mis, al zijn de plaatjes hier en daar aan de pietepeuterige kant en lijkt journalist Guy Lefranc met jas en pet soms wel erg op Victor Sackville. Het verhaal zelf, over een dreigende terroristische aanval op de Kanaaltunnel, is van-dik-hout-zaagt-men-planken. Niet alleen zijn sommige elementen in het conflict ongeloofwaardig, ook gaan de personages nogal ouderwets en houterig met elkaar om. *Het ultimatum* doet af en toe denken aan een avontuur van *Blake en Mortimer*, maar mist net het moderne sausje dat die serie nog genietbaar maakt. Misschien moet Casterman Martin toch eens voorstellen een co-scenarist aan te trekken. RS

Weidse stads- en landschapsdecors

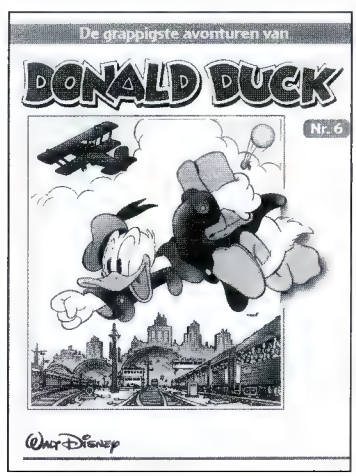

De grappigste avonturen van Donald Duck 6

Rota & Lewis &
Halas
Sanoma 2004
ISBN 90-5855-339-6
Prijs €4,95
96 pagina's
kleur (sk)

De Italiaan **Marco Rota**, al sinds 1962 werkzaam voor Disney, is met name de laatste decennia bekend geworden met zijn *Duck*-verhalen. In Nederland worden die met regelmaat in *Donald Duck Extra* gepubliceerd en incidenteel in het weekblad *Donald Duck*. In deze eerste Nederlandse bundeling van zijn werk zijn vooral oudere verhalen opgenomen uit de periode 1983-1995 en dat zijn niet meteen de allerbeste. Het openingsverhaal, *Donald Duck als forens*, werd eerder gepubliceerd in *Donald Duck Winterboek '83/'84*. Het neemt met 36 pagina's bijna een derde van het hele album in beslag en is zo'n typisch *Duck*-verhaal met de juiste ingrediënten maar met de verkeerde timing. Een langdradige aaneenschakeling van *trial and error*, wat niet zou misstaan in die slaapverwekkende Italiaanse pockets. Rota schreef later heel wat betere verhalen, waaronder *De verschrikkelijke voedoebollen* dat ook in dit album is opgenomen. Rota is geen geweldige *characterman* – zijn bijfiguren zijn vaak ronduit lelijk ontworpen – maar hij is een ster in de verlaten, weidse stads- en landschapsdecors waar Carl Barks patent op had. Dit album (waarin ook nog verhalen staan die geschreven zijn door **Russel Lewis** en **Paul Halas**) leest plezierig weg, maar met zijn (betere) werk uit de jaren negentig zijn met gemak nog twee bundels samen te stellen. PvC

pad, wiens landgoed is gekraakt door gemene wezels. De ietwat verwaande, maar altijd innemende pad lijkt in de verte op wijlen Prins Bernhard, met zijn voorliefde voor port, auto's en vliegtuigen. En als hij een speech voorbereidt, komt hij met een Multatuliaanse opsomming: 'iets over...'. De tekeningen blijven priegelig klein. Die hadden groter afgedrukt moeten worden! Dertig bladzijden is namelijk een beetje zuinig voor zo'n mooi album. Drie delen was toch ook mooi geweest? WM

Yakari 30: de nachtloper (Derib/Job, Lombard). Een van de langstlopende jeugdstrips verdient een compliment voor de constante kwaliteit. RS

Yoni 2: Welkom in de Taz-zone (Berthet/Yann, Dupuis). Geheim agente en strak-in-pak-babe Yoni krijgt de opdracht een rebellenkamp uit te schakelen. Yann verrast met een frisse insteek op een bekend gegeven. TdK

De zelfmoordkonijntjes 2: De terugkeer van de zelfmoordkonijntjes (Riley, Bzztôh). Suïcidale flaporen blijken zeer inventief in het uitvoeren van 'eigenmoord'. Bizarre humor van deze Britse tekenaar. Dodelijk leuk. RS

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

t/m 27 februari *Expo 'Verteld en getekend door Piet Broos, met werk van de jeugdboekenschrijver en -illustrator, Gemeentemuseum Weert, De Tiendschuur, Recollectenstraat 5, Weert, info: (+31) (0)495-525610 of www.museumweert.nl of www.pietbroos.nl*

t/m 27 februari *Expo 'François Schuiten & Benoît Peeters: De poorten van de utopie', Tweebronnen, Diestsestraat 49, Leuven, België, info: (+32) (0)497-649452 of www.beeldbeeld.be*

t/m 6 maart *Expo 'Verhaal van een moeder - Verhaal van een verstripping' naar aanleiding van tweehonderd jaar Hans Christiaan Andersen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

t/m 20 maart *Expo 'Bekijk 't even!', met recente tekeningen van Stefan Verwey, Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterdam, info: (+31) (0)20-6928810 of www.persmuseum.nl*

t/m 30 maart *Expo 'Originelen van Charles Guthrie', Stripwinkel Balloon Express, Korfmakersstraat 1, Leeuwarden, info: (+31) (0)58-2132146*

19 en 20 februari *Stripboekenbeurs, Evenementenhal (v/h Darling Market), Volmerlaan 12, Rijswijk, info: www.stripbeurs.com*

20 februari *Stripbeurs, met onder anderen Marc de Bel, Ivan Adriaenssens, Michael Vincent, Luc Vindent, Steven Dhondt, Patrick van Oppen en Jan Bosschaert, Nijdrop, België, info: (+32) (0)52-356165 of www.nijdrop.be*

5 maart t/m 1 juli *Expo 'Van strijd naar strip - Indische oorlogsherinneringen verbeeld door Peter van Dongen', Het Indisch Huis, Javastraat 2b, 's-Gravenhage, info: www.hetindischhuis.nl*

8 maart t/m 12 juni *Expo 'Strippen op school', over striponderwijs in België, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

13 maart *19e Leidse Stripdag, met Jan Kruis en Peter van Dongen, Centrale Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31) (0)71-5121802 of www.leidsestripshop.nl*

19 en 20 maart *17e Wilrijkse Stripdagen, Cultureel Centrum De Kern, Wilrijk, België, info: (+32) (0)3-8274426 of www.vlaamsstripcentrum.be*

26 maart *8e Oost-Nederlandse Stripboekenbeurs, Broerenkerk, Zandstraat 20, Zwolle, info: www.oostnederlandsestripboekenbeurs.nl*

10 april *Grote stripruilbeurs, Stripclub Tafelrond, Zaal Het Bad, Martelarenlaan, Kessel-Lo, België, info: (+32) (0)16-236597.*

1 mei *Clickburg, de eerste Nederlandse webcomics-beurs, Tilburg, info: www.clickburg.nl*

29 mei *3e Stripfestival, Sluis, info: info@stripfestivalsluis.nl*

4 en 5 juni *Stripfestijn 2005, Scheffersplein en omgeving, Dordrecht, info: (+31) (0)78-6142012 of www.stripfestijn.com*

14 juni t/m 18 september *Expo 'De wereldreis van Jommeke' naar aanleiding van het vijftigjarig jubileum van die strip, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

27 en 28 augustus *20e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32) (0)11-661473 of johan.gerlings1@pandora.be*

4 oktober t/m 11 december *Expo 'Tekenaars van de Spaanse democratie' naar aanleiding van dertig jaar democratie in Spanje (1975-2005), Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

13 december 2005 t/m 9 april 2006 *Expo 'Een weelderig warenhuis' Art Nouveau bij de afdeling stripverhalen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

17 en 18 december *Strip Turnhout 2005, Turnhout, België*

De poorten van de Utopie

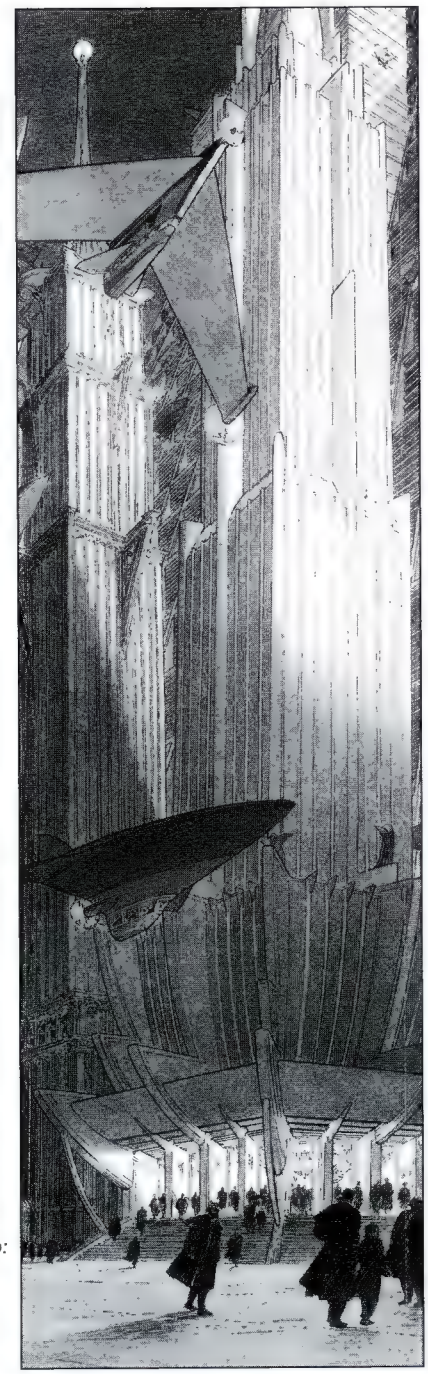

François Schuiten en Benoît Peeters zijn twee namen die men in de stripwereld even gemakkelijk aan elkaar verbindt als Sjors en Sjimmie of Suske en Wiske. VZW Beeld Beeld, een Belgische, in 1999 opgerichte organisatie met als doel 'het grote publiek te overtuigen van de mogelijkheden van het beeldverhaal' richt zich in zijn lustrumtentoonstelling op dit duo. Na Daniel Clowes & Chris Ware, Lorenzo Mattotti, Dupuy & Berberian en Dave McKean opnieuw grote namen in het expositiecentrum Tweebronnen te Leuven. Schuiten en Peeters zijn al bijna 25 jaar verbonden door hun stripproject *De duistere steden* waarin zij magische en mysterieuze werelden tot leven laten komen. Dat Schuitens vader, broer en zus allen architecten zijn, verbaast niemand die zijn werk kent. Behalve deze invloed is zijn filmisch talent goed merkbaar in zijn tekeningen. Peeters is als groot Hergé-kenner en liefhebber al bij menig stripproject- of uitgave op dat gebied betrokken. De tentoonstelling is als een boekparcours ingedeeld in tien hoofdstukken en bestaat uit vele kleurrijke originele werken. Ook is ruimte voor een multimedialuik met projecties en worden doorlopend twee films vertoond. Het doel van de expositie is een 'kijkdoos' te creëren waardoor de emotie van de bezoeker kan opgaan in het bevreemdende universum van de werken; u bent gewaarschuwd!. TdK
Meer info: zie agenda.

Stripbeurs Rijswijk

De eerste grote(re) stripbeurs van 2005 opent op 19 en 20 februari de poorten. In de evenementenhal Rijswijk (voorheen Darling Market) worden 130 kramen vol strips en curiosa gepresenteerd. En zoals het een beurs van enige allure betaamt, blijft het daar niet bij. Iedere dag een veiling, de aanwezigheid van veel tekenaars (onder anderen Minck Oosterveer, Bert Bus, Lectrr en Rob Derks) en uitgeverijen met hun nieuwste boeken. De cartoonschool en *Stripster* presenteren aanstormend talent. De beurs is beide dagen geopend van 10-17 uur en het kost je €5 om binnen te komen. TdK
Meer info: zie agenda

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

›WAARHEEN?

De **Haagse Stripshop** gaat begin februari verhuizen. Het nieuwe adres wordt Stille Veerkade 43, eveneens in Den Haag en vlakbij de oude locatie. Het telefoonnummer blijft gehandhaafd: (+31)(0)70-3634115.

In Groningen opende de nieuwe stripwinkel **Pellucidar** haar deuren. Eigenaar Wilfred Poortinga vestigde zijn winkel op het adres Nieuweweg 6 en heet u daar hartelijk welkom. Telefoon: (+31)(0)50-3684414.

André Cheret, tekenaar van *Rahan* en *Domino*, heeft een hoge Franse onderscheiding gewonnen: de Chévalier des Arts & des Lettres. Van Rahan wordt mogelijk een speelfilm gemaakt.

De organisatie van het Zwitserse stripfestival te **Sierre** maakt melding van het stopzetten van gemeentelijke financiële steun. Festivalvoorzitter Charly Quinodoz ziet het voortbestaan van het festival dat al 21 jaar bestaat somber in.

De uitgeverijen **Dargaud** en **Lombard** hebben een flinke prijsverhoging voor vrijwel alle softcoverreeksen doorgevoerd. Deze albums kosten vanaf nu €7,50 (was €6,75).
Het twee jaar geleden geopende **Jijé-museum** in Brussel moet alweer de deuren sluiten. Oprichter François Deneyer maakte bekend dat de Waalse overheid geen subsidie meer zal toekennen. De eerder gehouden veiling van originelen heeft klaarblijkelijk onvoldoende geld in het laatje gebracht.

Distributeur **Het Raadsel** is na een lange periode van geruchten en onzekerheid in staat van faillissement gesteld. De resterende voorraden zijn inmiddels onderhands verkocht. De eigenaar van Het Raadsel – Het Vraagteken Beheer, de holding van ex-directeur Hansje Joustra – blijft buiten het faillissement, waardoor Joustra zijn activiteiten op andere gebieden – uitgeverij Oog & Blik bij voorbeeld – kan blijven voortzetten.

FREAS/ILLUSTRATIE VOOR QUEEN-NEWS OF THE WORLD

Ondertussen is **Ron Poland**, ex-vertegenwoordiger van Het Raadsel, onder de naam Strips in Voorraad voor zichzelf begonnen. Hij distribueert een gedeelte van de fondsen die dit eerder door Het Raadsel lieten verzorgen: Atlas, Oog & Blik, Sherpa, De Harmonie, Moulinsart, Bries, Grint, Oogachtend en Van Halewyck. Tevens vertegenwoordigt hij de uitgevers Casterman en Glénat voor zover het nieuwe uitgaven betreft.

›WAARVOOR?

Frank Kelly Freas, de Amerikaanse illustrator, overleed op 2 januari op 82-jarige leeftijd. Hij was winnaar van maar liefst 10 Hugo Awards (in de jaren '50 en '70) voor Best Professional Artist en was jarenlang een populair tekenaar in *Mad Magazine*. Freas, met zijn voorliefde voor sciencefiction, tekende ook de illustraties voor *News of the world* één van de meest bekende platen van de groep Queen.

Professeur Choron (pseudoniem van Georges Bernier) heeft het tijdige met het eeuwige verwisseld op 75-jarige leeftijd. Hij overleed in Parijs aan een enstige ziekte. Choron was medeoprichter van het Franse satirische weekblad *Hara-Kiri*, later *Charlie-Hebdo*. Zijn pseudoniem was gebaseerd op de Parijse straatnaam Rue Choron, waar *Hara-Kiri* haar burelen had.

→ INBOX

COMMENTAAR? KRITIEK? EEN UITGESPROKEN MENING? ALLES IS WELKOM VIA *inbox@stripschrift.nl* OF IN POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM. MAAR... DE REDACTIE BEHOUDT ZICH HET RECHT VOOR OM DE SCHAAR TE HANTEREN, DAT SPREEKT VANZELF.

NOG MEER SCROOGE

In het laatste, wederom weer zeer fraai verzorgde en inhoudelijk ook prima in orde zijnde, nummer van *Stripschrift* staat een aardig artikel waarin de verstripping in het algemeen van de Dickens' klassieker *A Chrismas Carol* breed wordt uitgemeten.
Er zullen wel meer uitgaven van dit wereldberoemde kerstverhaal zijn, ook in het Nederlands, maar de vermelding van een bepaalde uitgave werd door mij toch wel bijzonder gemist. Ik doel hierbij op een in 1971 gestarte nieuwe stripserie van Uitgeverij Impressum, de zogenaamde *Top-beeldserie*, die – blijkens de plannen van de uitgever achterin – driemaandelijks zou moeten gaan verschijnen. Bij mijn weten zijn de heren niet verder gekomen dan drie deeltjes, te weten nummer 2, *De Graaf van Monte Christo* en nummer 3, *Quo Vadis?* En dan natuurlijk nummer 1: *Een kerstvertelling van Charles Dickens*. In mijn ogen is deze versie in de genoemde serie vertalingen van de Dickens-vertelling redelijk belangwekkend, omdat de vertaling van de hand was van niemand minder dan Godfried Bomans. Ik weet niet of de tekst integraal is, maar Bomans' bewondering voor Dickens kennende zal hij toch niet al teveel van het origineel zijn afgeweken. De tekeningen waren van H.M. Brock. Ook dit boekje omvat 64 pagina's.

Deze uitgave zal redelijk succesvol zijn geweest, want het boekje is volgens de Matla-catalogus in 1975 herdrukt en opnieuw uitgegeven.
Aan de tekeningen te zien stammen zij uit de tijd van Dickens, maar misschien weten jullie daar als vak-deskundigen meer over.

Hans Bijman, Wognum

Dank voor deze aanvulling. Striptekenaar Dirk Arend liet op zijn leuke en informatieve weblog http://striptekenaar.weblog.nl *weten dat Dick Matena zich al eerder had gewaagd aan het Scrooge-thema; verrassend genoeg in een titelloos* Grote Boze Wolf*-verhaal in* Donald Duck 51 *uit 1977.*

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Een top tien is gewild lees- en kijkvoer. Er bestaan lijstjes van de lekkerste vrouwen (en mannen), de grootste Nederlanders en de beste kazen om te nuttigen bij een boek van Arnon Grunberg. Ook lijsten met de best verkochte strips mogen zich verheugen in een warme belangstelling. Een lijst met de mooiste stripzegels bestaat bij mijn weten (nog) niet. Toen de Franse posterijen de afgebeelde serie strippostzegels uitgaven, leken zij vastbesloten praktisch al het kruit van dat moment te verschieten. Ze vroegen René Pellos, Jean-Marc Reiser, Marijac, Fred, Moebius, Paul Gillon, Claire Bretécher, Jean-Claude Forest, Jean-Claude Mezières, Jacques Tardi, Jacques Lob en Enki Bilal een bijdrage te leveren rond het thema 'communicatie'. Het resultaat mocht er zijn. Als je ambities hebt om een lijst met de mooiste stripzegels samen te stellen, zijn er toch zeker vier van deze twaalf die een goede kans hebben in je top drie terecht te komen. Of niet soms? HW

Land van herkomst: Frankrijk
Jaar van uitgifte: 1998
Cataloguswaarde: €0,70 per stuk of €8,40 voor de hele set

→ WINNEN

Puzzelman **Eric Dilles** (*www.puzzelman. be*) verrast de stripliefhebber keer op keer met puzzels van striphelden. Puzzelman stelt dit keer maar liefst acht puzzels uit zijn ruime stripassortiment ter beschikking voor winnaars van onze prijsvraag van deze maand. De vraag luidt:

Op de puzzel van welke stripheld(en) lezen wij de tekst 'Taratara'?

Stuur het antwoord voor 15 maart naar:

Puzzelman-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar
winnen@stripschrift.nl

Als we meer dan vijf goede inzendingen ontvangen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

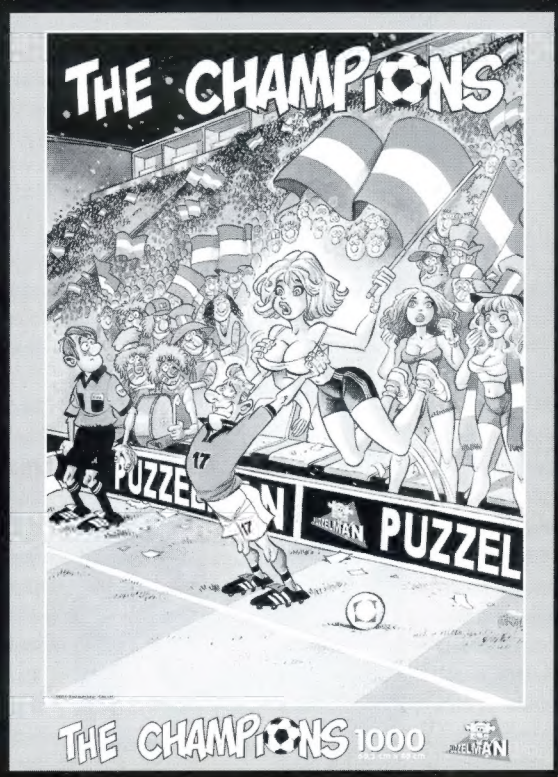

Uitslag *Haagse Harry*-prijsvraag *Stripschrift 364*:
Wij vroegen naar de naam van de uitgeverij van de eerste twee delen van *Haagse Harry*. Het goede antwoord: Kap Nâh!! (met dakje en uitroeptekens) werd door heel veel inzenders gegeven zodat moest worden geloot.

De volgende drie namen kwamen uit de hoge hoed:
Frans Kisner (Zevenhuizen)
Rian van de Sande (Zoetermeer)
Peter Uittenbogerd (Wierden)

De prijs, het *Vernield 's-Gravenhaegsch kookboeck - Lekkâh!*, met veel illustraties van Marnix Rueb is reeds bij de winnaars afgeleverd.

Allemaal van harte gefeliciteerd!

→ EIGEN BEHEER

Impuls 32 + Flip

Als je je eindelijk hebt voorgenomen om voortaan het stripblad *Impuls* trouw te gaan aanschaffen is er slecht nieuws. Na 32 nummers verdwijnt dit podium voor striptekenend Nederland en Vlaanderen. In dit laatste nummer bijdragen van Charles Guthrie, Jana van Hessel (maar liefst veertien pagina's!), Zookie, Ckoe, Ewald Siffels en Danny Steggerda (van ook niet meer bestaand blad *De Lier*). Redacteur Filip Remkes (kortweg Flip) houdt het in zijn inleiding kort: 'bedankt alle tekenaars!' Dezelfde Remkes heeft ook het blad *Flip* gemaakt. Hierin autobiografische verhalen waaronder een tweetal getekend door Charles Guthrie. TdK
Meer info: Tuinbouw 207, 3991 NE Houten of *filip.remkes@12move.nl*

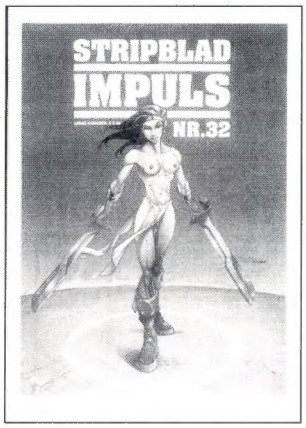

Kippenvel-producties

André Wijntjes is weer eens productief geweest. Zijn uitgeverij Kippenvel bezorgde de stripwereld in korte tijd vier uitgaven met vrijwel zonder uitzondering Nederlands en oud zo niet 'vergeten' werk. Allereerst *Ratjetoe 5*, met veel aandacht voor Minck Oosterveer en Willem Ritstier. Omslagen, een stripverhaal van *Philip J. Boogaard* en een mini-interview vullen dit magazine, samen met wat los tekenwerk en artikelen van en over Martin Lodewijk en Gerard Leever. Ook *Rik, Clio & Pluk 4: Rik en de verdwijning van Prudons* zag het daglicht. Wederom een ooit (1964/1965) in *Taptoe* voorgepubliceerd verhaal van tekenaar Jan Steeman. Het boekwerkje is in zwart/wit uitgevoerd en op A5-formaat. Ander voer voor de nostalgici onder ons is de nieuwe reeks *Vergeten verhalen*. Hierin tracht Wijntjes relatief onbekende, nooit eerder in album uitgebrachte en/of inderdaad gewoon vergeten stripverhalen te plaatsen. Het eerste deel - *Het land achter de laatste flat* - van Jan Steeman en scenarist Frank Herzen vertelt het verhaal van een jongetje en een man die in een (ridder)droomwereld leven.
Ondertussen bezorgde André Wijntjes ons opnieuw een Jan Steeman-creatie. Na *De Kerstboom*, enkele jaren geleden, nu het kinderverhaal *IJspret*. Het verscheen in 1969 in het *Okki/Taptoe Kerstboek*. Een naamloos mannetje besluit op een winterse morgen van ijspret te gaan genieten; dit had hij beter niet kunnen doen...
Desgevraagd laat André weten plannen te hebben ook het laatste verhaal over deze figuur nog eens uit te brengen. *IJspret* telt acht pagina's en is uitgevoerd in zwart/wit A5-formaat. TdK
Meer info: Reigerstraat 6, 3161 TH Rhoon of *http://home.kabelfoon.nl/~andrewij/index.htm*

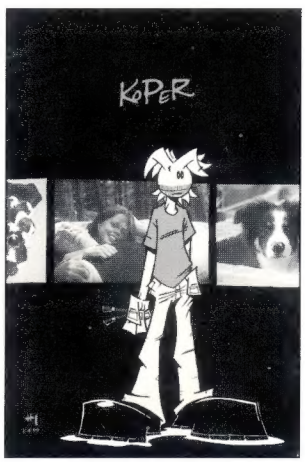

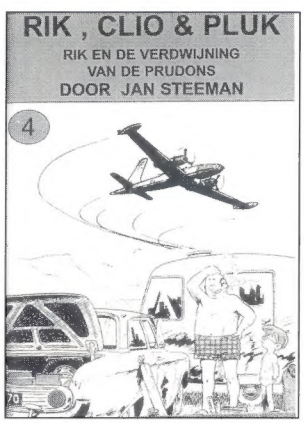

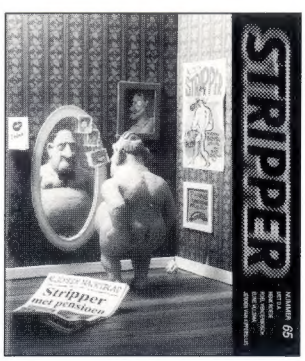

Koper Comics

Eelco Koper is het Groningse brein achter de serie *Powerbeast*. Binnen deze zwart/wit-reeks kwamen kort voor De Stripdagen in Alphen aan den Rijn weer twee delen uit. Powerbeast is de gemuteerde vriend Rick die verandert in agressieveling ('Har, Har', aldus Powerbeast). Onder de subtitel 'dagboek van eindelijk een echte superheld' beleeft Powerbeast zijn vreemde avonturen. Ook van de hand van Koper is zijn eigen dagboek. Hierin maakt hij de lezer deelgenoot van zijn twaalf ambachten-dertien ongelukken-liefdesrelaties. Hoppend van kroeg naar kroeg en van vriendin naar vriendin, zichzelf daarbij soms in vertwijfeling achterlatend, gunt hij de lezer een voyeuristisch kijkje in zijn leven. Een stripdagboek is niet nieuw, de manier waarop Koper het doet wel. TdK
Meer info: Hertenwissel 3, 3871 JS Hoevelaken of *kopercomics@yahoo.com*

Lia & Lex 2

De Alkmaarse kunstenares Anna Mul viel zo'n twee jaar geleden op met een tentoonstelling in het Stedelijk Museum in Alkmaar, met daarbij ook voorbeelden van haar strokenstrip *Lia & Lex*. Mul – kunstenaarsnaam Anuka – maakt deze strip wekelijks voor *Brabants Dagblad*. *Lia & Lex* is een associatieve strip in een krabbelige, efficiënte tekenstijl die het vooral moet hebben van de inventieve en daardoor geestige vondsten. Inmiddels is het tweede, in oblongformaat uitgevoerde deel (ISBN 90-808798-1-9) uit en blijkt het eerste deel uit 2000 ook ineens zijn weg te vinden naar de betere stripspeciaalzaak. Beide delen kunnen tevens besteld worden via Muls website (tien euro inclusief verzendkosten). Wie meer wil weten over Anna Mul, kan voor een vraaggesprek terecht in *Stripschrift 340*. RS
Meer info: *www.anuka.nl*

De Stripper 65

Als je er dan toch mee moet stoppen is een symbolisch nummer als 65 wel het meest ideaal. Na elf jaar strips publiceren geeft de redactie er de brui aan. Jaren waarin wisselend kwalitatief werk werd vertoond. Behalve strips die je als lezer uiteraard wel of niet aanspraken was ook de formule waarin een aantal strips van 'professioneel' commentaar werd voorzien goed gekozen. Het deed je veelal nog eens terugbladeren. Nieuwe striptekenaars een podium bieden, zoals dat zo mooi heet, is wat altijd is beoogd èn waargemaakt. Meest productief in deze laatste *De Stripper* is Jeroen van Kippersluis die maar liefst veertig procent van de pagina's vult. TdK.
Meer info: *stripper@stripster.nl*

STRIP SCHRIFT
Jaargang 37
Nummer 1 (366)
Februari 2005

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Ger Apeldoorn, Olav Beemer, Ben Bits, Nico Bodewes, Ruud Booms, Tom Bouden, Peter Breedveld, Esther Captain, Pieter van Cleef, Fred de Heij, Erik van der Hoeven, Marco van der Hoeven, Eddie de Jong, Willard Mans, Jeroen Mirck, Hans Moors, Cor Nijmeijer, Kees Ribbens, Martijn Stevens, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, Harry Wibier, René Windig

Omslag
Tom Bouden

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €40,50
België €43,00
Other countries €57,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Uitgever/Distributie
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

DICK BOS

weer

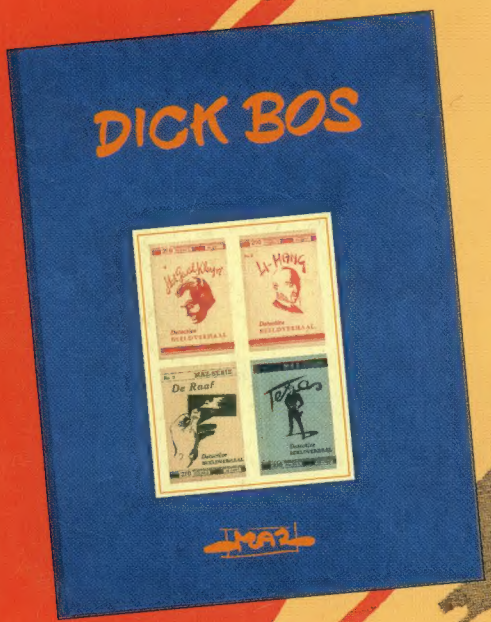

lees alle 73 avonturen

Eindelijk verkrijgbaar Alle complete verhalen van Dick Bos!

19 kloeke delen Alleen verkrijgbaar bij Uitgeverij Panda!

Voor informatie en brochure Internet: www.uitgeverij-panda.nl

E-mail: info@uitgeverij-panda.nl | Telefoon: 070 3615393 | Fax: 070 3060256